

številka 6 |

junij 1981 | letnik 28

rodna gruda slovenija

**Rudarsko
elektroenergetski
kombinat**

n. o. sol. o., Velenje

Kombinat združuje delo in sredstva delovnih organizacij:

Rudnik lignita Velenje

Termoelektrarne Šoštanj

Elektrostrojna oprema Velenje

Plastika Velenje

Avtopark Velenje

Elektrofiltrski elementi Šoštanj

Tiskarna Velenje

in delovnih skupnosti:

Družbeni standard

Zavarovanje

Avtomatska obdelava podatkov

V kombinatu je zaposlenih 7500 delavcev.

Osnovna dejavnost je pridobivanje premoga,

proizvodnja električne in toplotne energije,

proizvodnja strojev za rudarstvo, gradbeništvo in različne storitve

Delavci Kombinata REK Velenje pozdravljamo rojake po svetu!

rodna gruda slovenija

*Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo*

Vaša pisma	2	<i>Izdaja</i>	Slovenska izseljenska matica Ljubljana, telefon 061/20-657
Dogodki	4	<i>Naslov</i>	61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169 Slovenija, Jugoslavija Telefon uredništva 061/23-102 Telefon uprave 061/21-234
Jugoslavija in svet – Pomlad brez prave odjuge	6	<i>Glavni in odgovorni urednik</i>	Jože Prešeren
Gospodarske novice	7	<i>Urednica</i>	Jagoda Vigele
Razvoj Slovenije 1981–1985	8	<i>Tehnični urednik</i>	Bruno Feher
Rudnik v Kanižarici še živi	11	<i>Uredniški odbor</i>	Janez Kajzer, Marko Kern, Jože Prešeren, Silvestra Rogelj, Ina Slokan, Mila Šenk, Jagoda Vigele, Matjaž Vizjak, Janez Zrnc
Izbor iz slovenskega tiska	12	<i>Izdajateljski svet</i>	Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič, Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Lenart Šetine, Ciril Šter, Ciril Zlobec
Po Sloveniji	14	<i>Prevajalci</i>	Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina) Revija izhaja vsak mesec, 8. in 9. številka izideta skupno.
Intervju – France Adamič pripoveduje o Louisu Adamiču	16	<i>Letna naročnina</i>	Jugoslavija 150 din, Avstralija 7 aus. \$, Avstrija 120 Asch, Anglija 4,50 Lstg., Belgija 260 Bfr, Danska 45 Dkr, Finska 35 FM, Francija 33 FF, Holandija 18 Hfl, Italija 7.000 Lit, Kanada 10 can \$, ZR Nemčija 16 DM, Norveška 45 Nkr, Švedska 40 Skr, Švica 15 Sfr, ZDA – U. S. A. 8 US \$, Južnoameriške države 8 US \$.
Reportaža na vašo željo – O kulturnem življenju v Škofji Loki	18	<i>Plačilo naročnine</i>	Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356 Devizni račun: 50100-620-010-32002-2818/5 pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu. Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana
Turistični vodnik	20	<i>Tisk</i>	ČGP Delo, Ljubljana Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973
Slovenija v mojem objektivu – foto: Ančka Tomšič	22		
Zakladi slovenskih muzejev – Pleteninasta plastika	24		
Korenine – Nabiralništvo	26		
Naši po svetu	28		
Vaše zgodbe – Družina Krašovec	32		
Umetniška beseda – Pavle Zidar: Jaka čaka	34		
Mladim po srcu	36		
Skoci ameriško džunglo	38		
Materinščina, Nove knjige	41		

Slika na naslovni strani:

**Hotel Kompas v Kranjski gori
je privlačen za domače in tuje
goste tako pozimi kakor poleti**

domb. at.
n. o. sol. o., Velenje

V času, ko bo prišla med vas ta številka Rodne grude, boste mnogi že na poti ali pa sploh že med nami – na odkrivanju ali ponovnem odkrivanju starega kraja. Po lanskem nekoliko manj številnem obisku izseljencev z vsch kontinentov pričakujemo, da bo letošnji obisk spet takšen, kakršnega smo bili vajeni v minulih letih. Iz leta v leto so si ti vaši obiski podobni, vsakokrat srečamo vrsto znancev iz preteklih let, vsakokrat pa pripotuje k nam tudi vrsta ljudi, ki vzbujajo posebno občudovanje – ti so potem tudi posebej privlačni za novinarje in druge poročevalce slovenskih dnevnih in tedenskih listov. Človek je nehote ginjen, ko sreča rojaka, ki ves zgaran pride na obisk starega kraja po petdesetih in več letih; nič manj pa nisi vesel tudi obiska potomca naših izseljencev iz drugega ali tretjega kolena, ki ga je prignala k nam nekakšna nepopisna sila in želja po odkritju dežele, o kateri je slišal toliko pripovedi s strani svojih prednikov.

Lansko jesen nas je v uredništvu obiskal vnuk enega od naših dolgoletnih naročnikov iz ameriškega Colorada. Prepotoval je vso Evropo, od Francije do Skandinavije in neke deževne, negostoljubne noči z vlakom prispel v Ljubljano. Jutro je pričakal v železniški čakalnici. Prvi vtisi torej niso bili lepi. Pomagali smo mu pri prvih korakih v naši deželi, mu povedali, kako bo prišel do svojih sorodnikov. Ko smo se videli spet dva dneva za tem, ni mogel skriti svojega veselja, še več, pravega navdušenja nad našo deželo. Takih ljudi in take pokrajine, je rekel, ne najdeš nikjer na svetu. Čeprav pravi Američan, je naletel na gostoljubje, ki ga ni pričakoval. Bilo je tako, kot mu je že zdavnaj govoril dedek, pa mu ni mogel popolnoma verjeti, vse pa je bilo še veliko lepše. Veselje ob odkritju Slovenije smo delili z njim.

Prepričan sem, da bo do podobnih odkritij prihajalo tudi letos. Radi bomo sodelovali pri njih. Saj moram priznati – mimogrede tudi sami odkrivamo kako novo resnico o nas samih.

Jože Prešeren

Med zlatokopi

Sporočam vam, da v redu prejemam Rodno grudo in prav tako sem v redu prejel Slovenski koledar. Najlepša hvala. Pošiljam denar za nadaljnjo naročnino in upam, da bo zadostovalo.

Z Rodno grudo sem zelo zadovoljen, saj prinaša veliko novic iz rodne domačega kraja in prav tako iz vse prelepe Slovenije. Vse je zanimivo prebrati in želim, da bi še naprej nadaljevali z vašim koristnim delom za nas, ki živimo daleč po svetu in mnogo mislimo na lepe rodne, domače kraje.

Že dvajset let delam v enem od največjih rudnikov zlata v severnem delu province Ontario v Kanadi. Vsemu sem se zelo dobro privadil, tako da mi zdaj ni nič več pretežko. V prostem času veliko sledim televizijskim programom, zanima me tudi šport, zlasti hokej. Zdaj sem ostal sam – pred 15 meseci sem izgubil svojo dobro ženo, ki je umrla zaradi mučne in krute bolezn. Imam pa samo eno hčerko, ki pa živi precej daleč stran, v mestu London, Ontario. Pred dvema leti se je srečno poročila in z možem sta si kupila lasten dom. Kakšna bo moja nadaljnja usoda, ne vem. Zelo pa pogrešam svojo ljubljeno ženo. Včasih je človekova usoda zelo kruta in bridka, ko izgubiš tisto, kar ti je najdražje na svetu. Vendar pa upanje v boljše življenje vedno ostaja.

Jože Grubič, Timmins, Ont., Kanada

Premajhen obseg

Pošiljam ček za poravnavo naročnine za Rodno grudo, ostalo pa naj gre v tiskovni sklad. Moja soproga in jaz zelo rada prebirava Rodno grudo, le škoda, da ni bolj obširna. Lepo je urejena, slike so pa kar očarljive. Predlagal pa bi, če bi eno ali dve strani v reviji vsakokrat posvetili narodnoosvobodilnemu boju in dogodkom za časa okupacije Jugoslavije v drugi svetovni vojni. To bi bilo zelo zanimivo branje.

Dominik Hočevar, Lorain, O., ZDA

Cekinov grad

Sporočili ste mi, da ste že odposlali Slovenski koledar za leto 1981, vendar pa ga do zdaj, ko vam pišem to pismo, še nisem prejela. Upam, da se ni kje izgubil. Prosila sem vas, če bi

vam bilo kdaj mogoče fotografirati Cekinov grad v Ljubljani, kjer je zdaj muzej. Rada bi, da bi bil fotografiran v maju ali poleti, ko je tam vse v cvetju. Naš sin dr. John ga je že nekajkrat iskal, vendar je vedno našel le tisti grad nad Ljubljano.

Rodna gruda mi vedno vzbudi veliko spominov na mojo drago domovino.

Pauline Gusdon, Cleveland, O., ZDA

Potrpljenje zaleže

Res počasi prihaja Rodna gruda v zadnjo državo Združenih držav, Washington, vendar jo počasi le pripeljejo. Moramo kar potrpeti, saj pravijo, da je potrpljenje božja mast, a tisti je revež, ki se maže z njo...

Rada preberem vse, kar je v reviji, in si ogledujem slike, ki so mi prav všeč. Pišite kaj več o Bledu, saj sem doma tam blizu. Ob koncu pozdravljam vse bralce Rodne grude širom sveta, posebno pa pozdravljam Mary Puhek, Spokane, Wash. Vaša stara naročnica

Mary Omejc, Valley, Wash., ZDA

Razveseljiv napredek

Ker so te moje vrstice prvo pismo Slovenski izseljenski matici, naj se najprej na kratko predstavim: sem Frank Tomšič, rojen v Sloveniji, na Pivki (pri Sv. Petru na Krasu) v mali vasi Parje. V Ameriko sem prišel leta 1930. Sem reden bralec Rodne grude in se zanimam za vse podatke in vse o napredku Slovenije. Veseli me velik napredek slovenskih krajev in to, da Jugoslavija tako lepo napreduje v vseh pogledih, tudi v industriji. Upam, da boste še dolgo izdajali in razširjali to lepo slovensko revijo povsod tam, kjer živi slovenski rod.

Frank Tomšič, Republic, Pa., ZDA

Pomurski Bistričanci

Lepa hvala za lepo urejanje Rodne grude in koledarja. Rada jo berem, saj je vedno kaj novega iz vseh slovenskih pokrajin. Še posebno so zanimive lepe barvne fotografije.

Prosim uredništvo, naj se reporter enkrat oglasi tudi v vasi Bistrice in poizve, kaj imajo novega pomurski Bistričanci.

Marija Maučec, Montreal, P. Q., Kanada

Pomlad v Semiču

V začetku decembra lani sem prejela pismo moje nečakinje iz Ljubljane. Pismu je priložila tudi dopisnico s sliko »Pomlad v Semiču«. Čudno se mi je zdelo, da mi je priložila to karto, katero je naslikal Maksim Gaspari.

obenem pa mi je pripisala, da je umrl. Ona ga ni poznala in tudi jaz ne, prav dobro pa sem poznala njegovega očeta, ki so pri nas ljudje vedeli veliko povedati o njegovem življenju. Ne vem, od kod se je priklatil v naše kraje. Ustavil se je v Begunjah na Notranjskem ter dobil delo pri nekem trgovcu. Nobena okoliška vas takrat ni imela take trgovine, kot jo je imelo Begunje. Trгоvec v Begunjah pa je imel samo eno hčer, zato je potreboval pomočnike. Eden od teh je bil stari Gaspari. Ne vem pa, če je znal kaj slovensko, ker je bil Italijan. Poročil se je z domačo hčerjo in rodili so se jima trije sinovi.

Maksim je bil najstarejši.

Frances Bartol, New Smyrna Beach, Fla., ZDA

Op. ur.: Iz vašega pisma, iz katerega objavljamo samo drobec, je razvidno, da pišete o nekem drugem človeku s priimkom Gaspari in ne o rodu našega znanega slikarja Maksima Gasparija.

Dopisovanje z mladimi

S tem pismom bi rada poslala čestitke k tako lepi reviji, kakršna je Rodna gruda, obenem pa bi rada izrazila hvaležnost, da sem si prav prek nje razširila svoje obzorje. Prek nje lahko vidim delček tega, kar Jugoslavija danes pomeni v svetu, kakšni so njeni običaji, kako živijo ljudje v njenih šestih republikah. Vesela bi bila, če bi v reviji objavili mojo željo, da bi se dopisovala z mladimi obeh spolov, starost je neomejena. Govorim špansko, angleško, rusko, italijansko in slovensko. Pričakujem veliko pisem. Prosim, pišite mi na naslov:

Veronica Stoka, Av. Alvarez Thomas 1071, Dto. 5, 1427 Buenos Aires, Rep. Argentina.

Tujine imamo dovolj

Rada bi poravnala naročnino za Rodno grudo in koledar. Lepo je prejeti revijo s slikami in opisi različnih krajev republike, le da bi bilo tega več. Včasih je kar preveč poročil o delu slovenskih klubov v tujini. Vem, da mnogo ljudi raje bere o gospodarstvu, življenju, literaturi idr. iz Jugoslavije, saj tujine je vsakomur dovolj. Saj že samo ime Rodna gruda potrjuje to, kar sem omenjala.

Viki Čadonič, Ottawa, Kanada

Potoval sem po Sloveniji

Lansko leto sem med počitnicami obiskal moje stare starše in druge sorodnike na Gorenjskem. Nekaj časa mi je bilo malo nerodno, ker sem potoval sam, kmalu pa sem se navadil in postal bolj svoboden. Vsi sorodniki so

bili zelo prijazni. Zbratranec sem šel nekajkrat v gore, kar me je zelo utrudilo, obenem pa mi je bilo v veliko zadovoljstvo, ker sem videl toliko planinskih lepote. Šel sem tudi na 10-dnevni dopust na morje, in sicer v Medulin pri Pulju s stricem in bratranci. Imel sem se zelo dobro. Večkrat sem šel s stricem v Ljubljano. Del Slovenije, kjer živijo moji sorodniki, je zelo lep, saj leži mestece Kamnik tik pod Kamniškimi planinami.

Obiskal sem tudi stare starše v Beli krajini. Tam sem dosti pomagal na kmetiji in tudi kopal sem se nekajkrat v Kolpi.

Jugoslavija mi je ostala v lepem spominu, posebno Slovenija, po kateri sem največ potoval. Z lepimi pozdravi,

Edgar Cadonic, Ottawa, Ont., Kanada

Spodnja Štajerska

Pošiljam vam ček za poravnavo naročnine za Rodno grudo. Revija je zelo lepa in zanimiva in jo težko čakamo. Veseli bi bili, če bi objavili tudi kako sliko o Sromljah ali Dobovi pri Brežicah na spodnjem Štajerskem, od koder sva z ženo doma. Mnogo lepih pozdravov vsem!

Zvonko in Milica Krošel, Mississauga, Ont., Kanada

Pomlad v Beli krajini

Zelo rada prebiram Rodno grudo. Rada preberem tudi nove slovenske kuharske recepte. Dostikrat lepo opisujete tudi našo Dolenjsko. Doma sem iz Gradnika pri Semiču. Živimo v Kanadi, v Thunder Bayu, že 12 let. Tu imam družino in dve sestri, ki sta z družinama tu že dvajset let. Jaz sem bila doma že dvakrat in letos, če bo po sreči, bom šla spet, in to v aprilu.

Nisem še bila na pomlad. Zelo si želim naučiti spomladanskega sonca. Tu imamo pozno pomlad, ker imamo zelo veliko snega. Lepo pozdravljam vse Slovence po svetu in vas, ki tako lepo pišete.

Pavla Ivec, Thunder Bay, Ont., Kanada

Mlada leta v Senožeah

Lepo se vam zahvaljujem za tako redno pošiljanje Rodne grude. To je res lep in zanimiv list in prepričana sem, da ga vsi z zanimanjem preberemo. Vsakogar, ki je dolga leta v tujini, razveseli list iz domačih krajev.

Še to malo prošnjo imam: rada bi, da bi ob priliki enkrat malo napisali o Senožeah, kjer sem preživela moja mlada leta.

Poldi Škamperle, Berwin, Ill., ZDA

Vnuk je obiskal dedove kraje

Prilagam ček za poravnavo naročnine za Rodno grudo in mogoče bo dovolj tudi za Slovenski koledar. Ob tej priložnosti pozdravljam vse, ki delajo pri Rodni grudi in skrbe, da pride revija pravočasno med nas. Vidim pa, da bi nekateri radi revijo dobili, še predno je tiskana. To pa je že malo težko.

Zahvaljujem se vam tudi za pomoč mojemu vnuku, ki je obiskal moj rojstni kraj. Tako lepe dežele ni videl nikjer in tudi postrežen ni bil nikjer tako lepo kot v Sloveniji. Rick Roblek je bil zelo vesel, da je obiskal tudi tisti kraj, kjer sem jaz prèd osemdesetimi leti krave pasel v okolici vasi Bašelj.

Robert Roblek, Colorado Spgs. Co., ZDA

POZDRAV IZ POLZELE

Razglednica iz Polzele – pošilja jo Pavla Turnšek svojim v Švici in na Švedskem

Jugoslavija izbrala pravo pot

Naloge jugoslovanske ekonomske politike za preteklo leto so uresničene na področju plačilne bilance. Namen je bil zmanjšati primanjkljaj v tekoči bilanci s tujino s treh milijard 700 milijonov dolarjev na dve milijardi, kar je v glavnem uresničeno. Glede zastavljenih nalog v zvezi z zmanjšanjem inflacije, pa cilj ni bil uresničen.

V svoji letni študiji evropska ekonomska komisija meni, da teh nalog tudi ne bi mogla izvesti, ker je za večje zmanjšanje inflacije treba porabiti

močnejše instrumente v okviru ekonomskega sistema. Ugotovili so tudi, da je vzrok za znižanje življenjske ravni v lanskem letu v Jugoslaviji nepredvideno povečanje cen nafte in drugih surovin. Jugoslavija je lani uvozila za 5 odstotkov manj nafte kot leto prej, plačala pa je kar milijardo 100 milijonov dolarjev več.

Evropska ekonomska komisija v tej študiji analizira jugoslovansko politiko za osemletno obdobje – za tri pretekla leta in za pet prihodnjih let novega srednjeročnega plana. Študija ocenjuje, kako se je jugoslovanska gospodarska politika prilagodila in se

prilagaja določenim domačim in mednarodnim kriterijem.

Obdobje od leta 1977 do leta 1979 tako označujejo za čas visoke rasti, za obdobje do leta 1982 pa pravijo, da bo ravno obratno, vendar pa, da se bo po letu 1983 po vsej verjetnosti spremenilo celo na bolje. Ta nihanja v stopnji rasti so rezultat mednarodnih in domačih okoliščin, ki se jim jugoslovansko gospodarstvo mora prilagajati.

Za obdobje 1977 do 1979 je bil značilen zelo močan pritisk na tržišču delovne sile, predvsem zaradi vrnitve številnih Jugoslovancev, ki so bili na

Pogled v del razstavnih prostorov Bežigradske galerije v Ljubljani v času razstave argentinskih umetnikov jugoslovanskega porekla (foto: Janez Zrnec)

začasnem delu v tujini. Zaradi nevarnosti vprašanja nezaposlenosti se je moralo jugoslovansko gospodarstvo usmeriti na zelo visoko stopnjo rasti (7 do 8 odstotkov), da bi lahko vključili novo delovno silo v proizvodnjo. Pri tem se je moralo tudi bolj zadolževati v tujini. Komisija ugotavlja, da je izbrala Jugoslavija takrat pravo pot. Ko se je povečala zadolženost, se je morala ekonomska politika v začetku preteklega leta bistveno spremeniti, kar se nadaljuje še letos, po vsej verjetnosti pa se bo to nadaljevalo tudi v prihodnjem letu. To je obdobje nizke stopnje rasti, vzrok za to pa je, ker politika nadaljnega zadolževanja ni več mogoča.

Zaradi visoke odvisnosti jugoslovanske proizvodnje od uvoza je bilo potrebno stopnjo rasti zmanjšati in lani je ta znašala vsega 2,5 odstotka. Realna življenjska raven je padla in investicije so stagnirale, pri tem pa so morali tudi na drug način reševati problem financiranja dražje nafte in surovin, kar so v obdobju od leta 1977 do 1979 financirali s posojili in s tem zaščitili življenjsko raven in stopnjo rasti.

Sejem sodelovanja

Na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani je bil konec marca dvanajsti sejem Alpe-Adria. Hkrati z njim se je začel tudi teden mednarodnega sodelovanja v Ljubljani, na sejmu pa je bila posebej poudarjena razstava »Človek in prosti čas« ter »Varčevanje z energijo«.

Na sejmu je sodelovalo prek 50 razstavljalcev. Največ je bilo seveda jugoslovanskih (344), sledijo pa italijanska (68) in avstrijska podjetja (55), po več razstavljalcev pa je prišlo tudi iz ZRN (16), Švice (4), NDR in Nizozemske (po tri) in Francije (2), razstavljalce pa so tudi firme iz Filipinov, Indije, Japonske, Poljske, San Marina, Tunizije, ZDA in SZ.

Uprava sejma je na razstavo povabila tudi prijateljska mesta Ljubljane. Ljubljanski župan Marjan Rožič je v svojem govoru še posebej poudaril, da je teden prijateljstva postal eden od temeljev »plodnega in trajnega sodelovanja treh sosednih dežel, v katerih žive Slovenci, mest v zamejstvu in prijateljskih mest, s katerimi sodeluje Ljubljana, kar naj spodbuja resnično in pristopno mednarodno sodelovanje in razvijanje dolgoročnih in višjih oblik gospodarskega sodelovanja in tako prispeva k ustvarjalni izmenjavi na področju gospodarstva, znanosti, kulture, turizma in človekovega, predvsem delavčevega prostega časa.«

Ljubljana zdaj sodeluje z 22 mesti v vseh delih sveta, široko in programira-

no odpiranje v svepa prispeva k pospešenemu in trajnemu vključevanju v mednarodno delitev dela.

Argentinski slikarji v Ljubljani

V marcu je bila v bežigrasjski galeriji v Ljubljani skupinska razstava del argentinskih slikarjev jugoslovanskega porekla. Razstava je bila v Jugoslaviji gost koordinacijskega odbora izseljenških matic, ljubljansko razstavo pa je organizirala Slovenska izseljenška matca.

Argentinski slikarji jugoslovanskega porekla so se publiko prvič predstavili leta 1978 ob 100-letnici enega od najstarejših jugoslovanskih izseljenških društev na svetu, Asociacion Yugoslava de Socorros Mutuos v Bocci v Buenos Airesu. To je bila tudi prva umetniška razstava v njihovi novi umetniški galeriji, ki ima ime po slovitim jugoslovanskem likovnem umetniku Ivanu Meštroviću.

Na razstavi, ki je gostovala v Jugoslaviji, je bilo predstavljenih 30 del petnajstih umetnikov različnih generacij, med katerimi je bilo nekaj šolanin umetnikov, nekaj pa samoukov. Slovenska likovna kritika je s precejšnjim zanimanjem sledila tej razpravi, o kateri je bilo objavljenih tudi nekaj sorazmerno ugodnih kritik.

Likovni kritik ljubljanskega »Dela« Janez Mesesnel je med drugim zapisal: »Petnajst slikarjev in grafikov za stopa sorazmerno skromen slogovnooblikovalni razpon, od realizma – tudi samouškega tipa, postimpresionizma, mimo njenih različne ekspresionizma – s kubističnimi primesmi, do nefigurativne ploskovne oblikovnosti oziroma barvnosti z različnimi poudarki in naravnostmi. Bruno Venier je ena od najmočnejših osebnosti. Ob figurativni zasnovi drobno členi ploskve – včasih v kubistični stilizaciji – in jih oživlja z izrednim barvnim vitalizmom. Miniaturno tihožitje Francisca Grunwalda izdaja bolj posluš za ploskovno komponiranje kot za barvno igro. Dve sliki Jeronima Santicha sta primerka drobno strukturiranega slikarskega žanra z ekspresionističnimi slogovnimi primesmi. Zadržanost v risbi nadomešča Edmund Ivančević z izraznopoetično barvno lestvico, močno razpoloženjsko naglašeno. Eduardo Car je v bistvu postimpresionist, dasi v razstavljenem tihožitju suvereno preliva tonsko členjene barve v velikih lisah...« Po mnenju Janeza Mesesnla je bila razstava argentinskih umetnikov jugoslovanskega porekla pravo presenečenje.

Argentinska razstava je obiskala skoraj vsa jugoslovanska republiška središča.

Louis Adamič – pomemben za vso Jugoslavijo

Na marčni seji koordinacijskega odbora jugoslovanskih izseljenških matic, ki je bila v Beogradu, so ponovno poudarili velik pomen dela ameriškega pisatelja slovenskega rodu Louisa Adamiča za celotno jugoslovansko skupnost. Na simpoziju o Louisu Adamiču, ki bo jeseni v Ljubljani, bodo sodelovali tudi znanstveni delavci iz skoraj vseh jugoslovanskih univerzitetnih središč, na pobudo nekaterih izseljenških matic pa bodo ponovno izdali nekatera Adamičeva dela v srbohrvaškem in makedonskem prevodu. V makedonskem jeziku bo tokrat prvič izšel prevod zadnjega Adamičevega dela »Orel in korenine«.

Brez finala v Kranjski gori

Zaradi pomanjkanja snega je odpadlo sklepno tekmovanje smučarskih tekmovanj za svetovni pokal, ki bi moralo biti konec marca v Kranjski gori, finale pa je bil v Laaxu v Švici. Najboljši jugoslovanski smučar Bojan Križaj je v letošnji sezoni zasedel 6. mesto v skupni razvrstitvi, osvojil pa je bronasto kolajno za tretje mesto v posebni razvrstitvi za slalom. Na posameznih tekmovanjih so zasedli vidnejša mesta tudi drugi jugoslovanski smučarji, zlasti Boris Strel in Jože Kuralt, precejšen napredek pa so na zadnjih tekmovanjih pokazala tudi naša dekleta.

Kompas med prvimi

Turistična agencija Kompas se je v preteklem letu uvrstila v sam vrh največjih jugoslovanskih turističnih organizacij, saj je v Jugoslavijo pripeljala kar 359.000 tujih gostov. Tudi v zimski sezoni je pripeljala k nam prek 6.000 tujih gostov.

Delavci Komasa bodo 1. julija letos proslavili 30-letnico ustanovitve.

jugoslavija in svet

Pomlad brez prave odjuge

Letošnja pomlad je v svetu burna in tako polna dogodkov, da jim je komaj še mogoče slediti. Žal je med njimi malo takih, ki bi prinašali veselje in sprostitve – v mednarodnih razmerah je zima trdovratnejša kot v naravi in prave odjuge noče in noče biti.

Med dogodki, ki jih je mogoče opisati s svetlejšimi barvami, je vsekakor treba omeniti februarško ministrsko konferenco neuvrščenih držav v New Delhiju. Morala bi se sestati sicer šele jeseni, toda zaradi zaostrenih razmer v svetu pa tudi zaradi težav v samem neuvrščenem gibanju, so jo sklicali pol leta prej. Neuvrščeno gibanje je že nekaj let izpostavljeno zelo močnemu pritisku obeh blokov, zahodnega in vzhodnega, ki si prizadevata čim bolj vplivati nanj in ga usmerjati po svojih željah in interesih. Pri tem se naslanjata na tiste neuvrščene države, ki so gospodarsko, politično, vojaško in drugače tesneje povezane z enim ali drugim blokom.

Tovrstni pritiski so se tako namnožili, da so začeli ovirati akcijsko sposobnost gibanja in vse bolj je bilo čutili potrebo, da neuvrščeni znova z vso odločnostjo potrdijo temeljna načela gibanja, ki zahtevajo popolno neodvisnost in samostojnost tako posameznih članic, kot gibanja v celoti. Prav to – potrditev osnovnih načel – je glavni rezultat konference v New Delhiju, ki se je obenem tudi zelo odločno uprla vsem poskusom tesneje povezati gibanje z bloki. Večina (v političnem jeziku ji pravijo matica gibanja), v kateri je tudi Jugoslavija, je tako krmilo gibanja znova naravnala v pravo, resnično neuvrščeno smer.

Konec februarja in v začetku marca je bil v Moskvi 26. kongres sovjetske komunistične partije. Na njem je njen generalni sekretar Leonid Iljič Brežnjev predlagal Zahodu in predvsem ZDA obnovitev razorožitvenih in drugih pogajanj in dal zanja tudi celo vrsto konkretnih predlogov, za povrh pa je ameriškemu predsedniku Ronaldu Reaganu še predlagal, naj se sesta-

neta in pogovorita o obnavljanju politike popuščanja napetosti. V Moskvi so to pobudo imenovali »sovjetska ofenziva miru«.

Ronald Reagan je zavrnil povabilo na sestanek z Brežnjevom in sploh v ZDA niso posebno navdušeni nad sovjetskimi predlogi. Bolj se zanje ogrevajo v Zahodni Evropi, kjer menijo, da bi bilo zelo koristno obnoviti politiko popuščanja napetosti, kajti drsenje nazaj v čase hladne vojne je nevarno. Za zdaj je očitno še prezgodaj govoriti o končni usodi sovjetske »mirovne ofenzive«, zdi pa se, da se postopoma tudi v Washingtonu krepi spoznanje, da je dialog s Sovjetsko zvezo vendarle potreben in koristen. Zdi pa se tudi, da nova ameriška administracija za zdaj poskuša, koliko popuščanja, kakšnega in kje, bi se dalo izsiliti od Sovjetske zveze, preden bi sedli za okroglo mizo. Res je namreč, da so Sovjetski zvezi trenutno pogajanja bolj potrebna, zlasti pa bi ji bil dobrodošel dogovor o omejevanju oboroževalne tekme, kajti ima precejšnje in dolgoročne gospodarske težave in stroški za oborožitev so tudi zanjo zelo hudo breme.

Toda nad prizadevanji za obnavljanje politike popuščanja visi veliko senc; ena najresnejših in najbolj zaskrbljujočih je kriza na Poljskem, ki traja že od lanskega poletja in ki se ne umirja, ampak postaja vedno globlja. Na Poljskem se že mesece bije težka in odločilna bitka za novo obliko socialističnega razvoja in družbenih odnosov, ki pa ima številne in vplivne nasprotnike. To so po eni strani stare, konservativne in dogmatske sile, ki se krčevito upirajo spreminjanju zastarele in neučinkovitega sistema, ki mu je poljski delavski razred izrekel popolno nezaupnico; na drugi strani se pojavljajo socializmu sovražne sile, ki želijo Poljsko zapeljati na povsem drugačno pot. In končno, dasi po pomenu ne nazadnje, so tu še interesi Sovjetske zveze. Poljska je članica socialističnega tabora, ki ga vodi ZSSR in ki si jemlje pravico zahtevati od vseh članic tabora, da se v notranji in zunanji politiki ravna tako, kot ustreza sovjetskim potrebam in interesom. Tako je Poljska izpostavljena številnim in zelo resnim pritiskom doma in od zunaj, proces socialistične obnove pa je zaradi tega nenavadno težaven. Prav s prihodom pomladi so se razmere na Poljskem tako zostrile, da bližnja in daljna okolica, med drugimi tudi Jugoslavija, s skrajno zaskrbljenostjo spremlja tamkajšnji razvoj.

Janez Stanič

Gospodarske novice

Novi obrati Iskre

Sestavljena organizacija združenega dela (SOZD) Iskra bo 4. julija letos proslavila 35-letnico delovanja. Kot je na tiskovni konferenci povedal predsednik kolegijskega poslovnega organa Anton Stipanič, so lahko zadovoljni z gospodarjenjem v preteklem letu. V celoti so dosegli načrt izvoza in močno znižali uvoz, vendar pa je zmanjšanje uvoza delno prizadelo in nekoliko okrnilo njihovo ekonomsko učinkovitost.

Srednjeročni načrt Iskre do leta 1985 zajema tudi kopico novosti, med katerimi je tudi računalništvo. Na tem področju naj bi se tudi tesneje povezali z elektroniki iz Gorenja.

Jubilej bo Iskra proslavila tudi z vidnimi delovnimi uspehi – s šestimi novimi obrati v Sloveniji. Med prvimi bo odprta tovarna elektromotorjev v Železnikih, tej bo sledila nova tovarna kondenzatorjev v Semiču in tovarna avtomatike v Stegnah v Ljubljani. Še letos bodo odprli tudi nove proizvodne dvorane v Kranju, Kostanjevici in v Idriji.

Petrokemijski velikan na Krku

Dela na velikem petrokemijskem projektu DINA na otoku Krku, v katero vlaga tudi ameriška tvrdka Dow Chemical, so v polnem zamahu. Ta petrokemijski velikan bo imel kar osem tovarn, pristanišče in sodobne pogonske sisteme. Na proizvodni program Dine čaka tudi vrsta tovarn v državi, računajo pa, da bo njena proizvodnja prispevala k občutni preusmeritvi obstoječe kemijske industrije ter h gradnji obratov s povsem novim proizvodnim programom. Celotna investicija bo stala prek 35 milijard dinarjev, letno pa naj bi izvažali tudi v vrednosti 250 milijonov dinarjev. Vrednost letne proizvodnje bo preseгла 1,5 milijarde dolarjev.

V Novi Gorici ne delajo več avtomobilov

V tovarni Cimos v Šempetru pri Novi Gorici so v marcu prenehali sestavljati avtomobile znamke Citroen – dyane in GA. Brez dela je tako ostalo 586 delavcev, ki so jih v večini zaposlili v drugih podjetjih v novogoriški občini. Šempetrska delovna organizacija se je v zadnjih letih otepala z nenehnimi izgubami, v zadnjem času pa je zaradi visokih cen avtomobilov skoraj povsem zastala prodaja. Kljub ukinitvi proizvodnje avtomobilov pa ime Cimos ostane še vnaprej, saj pod tem imenom obstajajo obrati v Buzetu, Senožečah in Kopru, ki izdelujejo sestavne dele za francosko tovarno Citroen. Odslej bodo v vrednosti izvoženih delov uvažali že sestavljene avtomobile, ki bodo pri nas v prodaji za dinarje, izbor modelov pa bo lahko bolj po željah kupcev. Podjetje Cimos je bilo ustanovljeno leta 1972 ob skupnem vlaganju koprskega Tomosa in francoskega Citroena.

Tri nova letala za Inex Adria

Ljubljanska letalska družba Inex Adria Aviopromet je že pred tremi leti pri McDonnell Douglas naročila tri letala in sicer DC-9 super 80, ki so zadnja izpeljanka letala DC-9. V trupu teh novih modelov je prostora za 165 potnikov. Prvo novo letalo bo naše podjetje prevzelo že 26. maja, drugo pa 27. julija, tretje letalo pa naj bi bilo gotovo konec avgusta. Pri uvozu

slednjega pa se je nekoliko zataknilo, tako da bo Adria to letalo uvozila šele v prihodnjem letu, do takrat pa naj bi ga posodili neki ameriški družbi. Vsa tri letala bodo naše podjetje stala okrog 22 milijonov dolarjev.

Za letos načrtujejo, da bodo Adria letala v zraku okrog 23 tisoč ur. V tem času pa bodo prepeljala okrog 1,230.000 potnikov. Izkupiček od prodanih vozovnic bo zadostoval tako za poravnavo tekočih obveznosti kakor za odplačevanje tujih posojil.

Inex Adria Aviopromet je družba, ki si je zlasti v zahodnoevropskih državah pridobila velik ugled in velja za eno izmed najbolj točnih čarterskih družb. Prav zato se lahko pohvalijo na linijah med ZR Nemčijo in Jadransko obalo. Za letos imajo prodane že vse lete, saj okrog 90 odstotkov vseh zahodnonemških turistov, ki prihajajo k nam na počitnice z letali, pripelje v Jugoslavijo prav Inex Adria. Za zahodnimi Nemci so po številu njihovih potnikov Britanci in Francozi.

Nova letalska družba v Sarajevu

Na jugoslovanskem nebu se bodo v kratkem pojavila tudi letala nove letalske družbe, ki je bila ustanovljena v okviru bosensko-hercegovskega industrijskega giganta Unis. V začetku bo imela ta družba le štiri manjša letala, ki bodo povezovala štiri letališča v tej republiki med seboj ter z ostalimi letališči v Jugoslaviji. Nova družba namerava nabaviti letala, ki bodo imela po

44 do 48 sedežev. Ustanovitelji družbe trdijo, da imajo preverjeno ekonomsko upravičenost nove letalske družbe.

Najpomembnejši kupec jugoslovanskega blaga

Sovjetska zveza je prva država med kupci jugoslovanskega blaga, in druga med državami, iz katerih največ uvažamo. Jugoslavija izvažava v Sovjetsko zvezo zlasti hrano (sladkor, semensko koruzo, mesne konzerve, konservirano sadje, tobak, cigarete), oblačila in obutev, kemične izdelke, farmacevtske izdelke, izdelke gumarske industrije, kmetijske stroje idr.

Pri uvozu iz Sovjetske zveze zavzemajo trije izdelki več kot polovico vrednosti celotnega uvoza. To so nafta, derivati in plin.

Američane zanima Jugoslavija

Na povabilo organizacije poslovnih ljudi v Chicagu in srednjem zahodu ZDA je jugoslovanski ambasador v Washingtonu Budimir Lončar pred nedavnem govoril o jugoslovanski notranji in zunanji politiki Jugoslavije. Gospodarstvenikom je predaval o posebnostih jugoslovanskega ekonomskega in političnega sistema ter o rezultatih ekonomske stabilizacije.

Ameriški gospodarstveniki so pokazali veliko zanimanje za sodelovanje z Jugoslavijo, posebej pa so razpravljali o skupnih vlaganjih in o oblikah različnega dolgoročnega sodelovanja. Budimir Lončar je obiskal tudi vodilne osebnosti »Continental Bank« in »First National Bank of Chicago«. Pogovarjali so se o razširitvi sodelovanja z jugoslovanskim gospodarstvom.

Dolenjski izvozniki

Izvozniki v novomeški občini so lani povečali svoj izvoz kar za 2,5 krat v primerjavi z letom prej. Industrija novomeške občine je izvozila kar 41 odstotkov celotne vrednosti svojih izdelkov. Izvoz na posameznega prebivalca novomeške občine je tako dosegel 3.027 dolarjev, medtem ko znaša slovensko povprečje samo 969 dolarjev. Omeniti je tudi treba, da predstavlja izvoz iz novomeške občine 9,1 odstotka celotnega slovenskega izvoza.

Največji izvoznik Novega mesta je vsekakor Industrija motornih vozil, sledi pa ji tovarna Krka, tovarna pohištva Novolet, pomembne dosežke pa dosegajo tudi Iskra, tovarna oblačil Labod in industrija obutve.

Dober pridelek (foto: Janez Zrnec)

Z načrti na trdnih tleh

Montaža avtomobilov v novomeški IMV, ki postaja vse pomembnejši izvoznik končanih avtomobilov v sodelovanju s francosko tovarno Renault (foto: Marjan Zaplatil)

Jugoslovansko gospodarstvo se bo v naslednjih nekaj letih bržčas moralo razvijati nekoliko počasneje, kot se je v drugi polovici sedemdesetih let. Ocene, očiščene čezmernih in nestvarnih želja, nedvoumno kažejo, da bomo v sedanjem srednjeročnem obdobju (1981–1985) lahko dosegli samo 4,5-odstotno stopnjo gospodarske rasti ali za petino nižjo kot v letih 1976–1980. V okviru takšne jugoslovanske celote bo počasnejšo rast svojega družbenega proizvoda po predvidevanjih izkazovala tudi Slovenija: stopnja te rasti se bo v njej s 4,8 odstotka upočasnila na 3,5.

Podlago za takšne ocene je treba iskati v naših stvarnih razvojnih možnostih v sedanjem obdobju. To obdobje je zlasti v znamenju močnega – in očitno tudi daljnosežnega – preoblikovanja razmer v svetovnem gospodarstvu. Tu so se namreč razmere v sedemdesetih letih in na prehodu v osemdeseta močno zaostriale, že trajneje navzoča neugodna gibanja v njem pa tudi napovedujejo, da velja nanje z vso pozornostjo računati tudi v prihodnje.

Predvsem gre računati na to, da bodo v svetovnem gospodarstvu v naslednjih letih prevladoval nizke stop-

nje gospodarske rasti, da bo vse težje priti do (čedalje dražjih) surovin, zlasti energetskih, da se bo zmanjševala rast trgovinske menjave in da bodo države s plačilno-bilančnimi primanjkljaji finančno – in prek tega bržčas tudi drugače – vse bolj odvisne od »močnih« posojilodajalk.

V takšnih razmerah bodo večje možnosti za učinkovito vključevanje v mednarodno menjavo – in s tem za svojo hitrejšo gospodarsko rast – očitno imele države, ki so bogate s surovinami in z energijo ter države, ki bodo s tehnološko zahtevno visoko produktivno proizvodnjo znale v izdelkih, ki

jih bodo dajale na svetovni trg, s svojim znanjem dovolj ovrednotiti surovine, energijo in delo, ki jih bodo vložile v te izdelke.

Pospešiti izvoz

V želji, da bi čim hitreje povečevali svoje proizvodne in druge zmogljivosti, smo v minulih letih zastavili veliko novogradenj. Naložbe vanje so – skupaj z našo siceršnjo porabo (za gospodarske in negospodarske dejavnosti ter osebno blaginjo) – presegale naše zmožnosti. Z drugimi besedami smo porabljali več kakor pa ustvarjali. Zato nismo dovolj uspeli zajeziiti inflacije, poleg tega pa smo se tudi močno zadolžili v tujini. K tej zadolženosti je veliko prispevala tudi naša neugodna menjava s tujino: naš izvoz je močno zaostajal za uvozom.

V sedanjem srednjeročnem obdobju nameravamo zato predvsem čim bolj izrabiti obstoječe zmogljivosti ter gospodarsko strukturo spreminjati v prid tistim dejavnostim, ki nam lahko zagotovijo okrepitev izvoza.

Izvoz smo si tako zastavili kot eno ključnih nalog gospodarjenja v obdobju 1981–85. Namesto 4,5-odstotne stopnje rasti izvoza v minulem srednjeročnem obdobju naj bi tako slovensko gospodarstvo v sedanjem zabeležilo 8-odstotno. Z izvozom bi nam tako uspelo pokrivati 78 odstotkov vrednosti uvoza (v preteklem obdobju le 64 odstotkov). Dodati pa še velja, da bi s takšnim uvozom pokrivali kar 95 odstotkov vrednosti uvoza blaga z izjemo nafte, njenih derivatov in premoga za koksanje.

Takšni izvozni načrti so, spričo položaja na svetovnem trgu, izredno zahtevni. Po eni strani stoji z njimi naše gospodarstvo pred klicajem, da je potrebno z energijo in surovinami čim bolj varčevati, po drugi pa izvozna naravnost zahteva čim bolj kakovostno in racionalno proizvodnjo. Z drugimi besedami – proizvajati moramo čim boljše in čim cenejše blago, to pa tudi pomeni, da moramo povečati produktivnost in v čim večji meri izrabiti svoje znanstvene, tehnološke in inovacijske dosežke.

Poudarek na tehnološkem razvoju

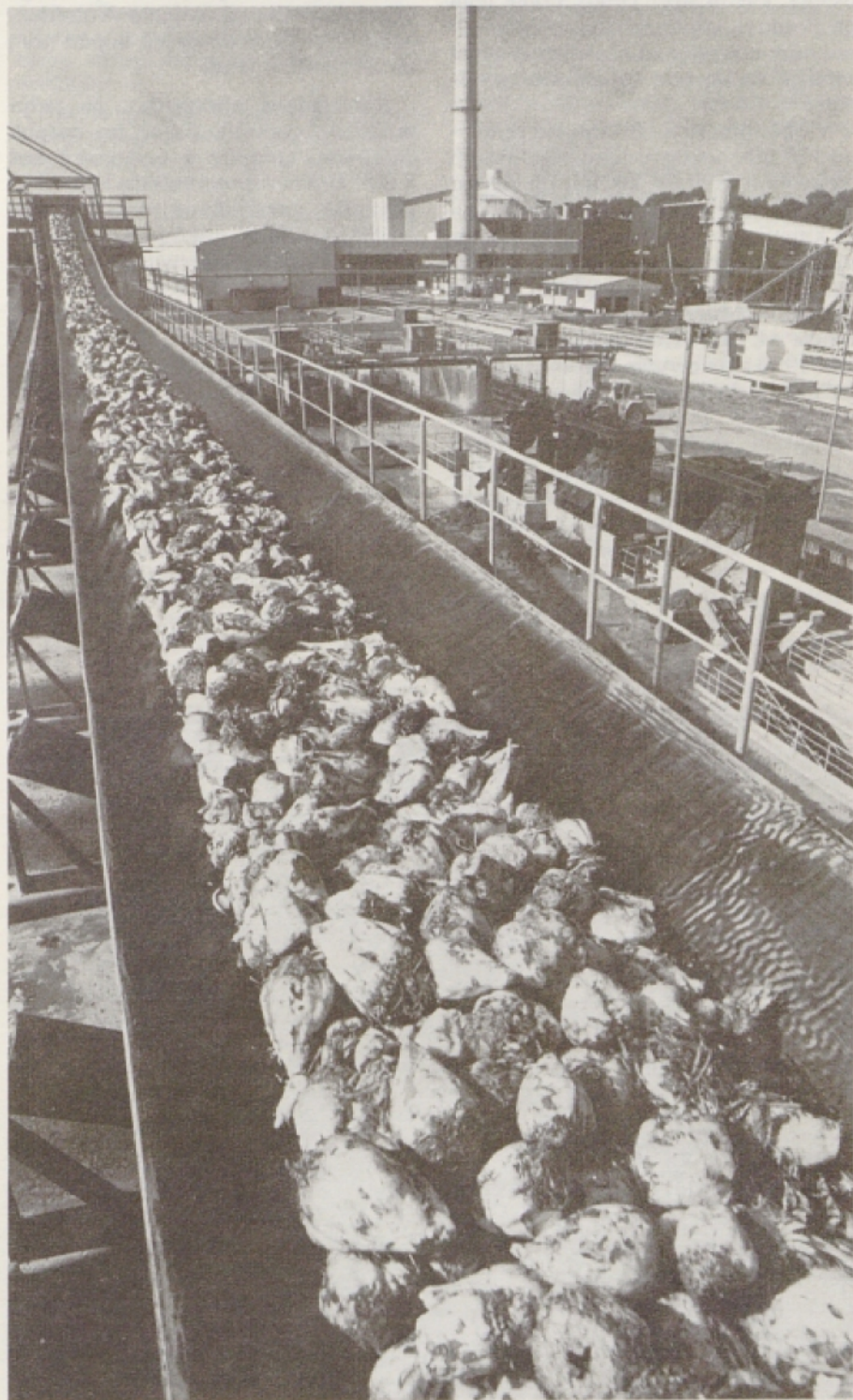
Tako pri izvozu kot pri gospodarski rasti na sploh se bo Slovenija lahko tudi v sedanjem srednjeročnem obdobju najmočneje opirala na industrijsko proizvodnjo. Svoj izvoz bodo predvidoma hitreje od drugih panog povečevale zlasti strojna in kovinsko-predelovalna industrija ter elektroindustrija. Kot načrtujejo, naj bi se do

leta 1985 močneje povečal predvsem izvoz raznih vrst strojev in opreme, elektronskih elementov, delov in naprav s področja elektronike in elektroindustrije, telefonskih central, motornih vozil in delov zanje, avtomobilskih prikolic, gospodinjstkih strojev, zdravil, končnih lesnih izdelkov, papirja, tekstilnih izdelkov, obutve in usnjene konfekcije, izdelkov živilske industrije, gumijevih izdelkov itd.

V celoti naj bi – po ocenah – industrijska proizvodnja v Sloveniji dose-

gala povprečno 3,6-odstotno stopnjo rasti. Poudarek pri tej rasti, predvidoma počasnejši od tiste v obdobju med letom 1976 in 1980 pa bo zlasti na spodbujanju tehnološkega napredka v industrijski proizvodnji. Le tako bo lahko namreč slovenska industrija dohitevala tiste zahteve svetovnega trga, ki smo jih omenili pri vprašanjih o izvozu.

Medtem ko bo industrijska proizvodnja v sedanjem petletnem obdobju skušala biti čim močneje usmerjena v

Tovarna sladkorja v Ormožu

izvoz in nam tako zagotoviti devizne možnosti za uvažanje tistega, kar najbolj nujno potrebujemo od drugod, pa bo kmetijstvo skušalo predvsem pridelati čimveč hrane za potrebe doma. Rast kmetijske proizvodnje naj bi zato dosegala 3,5-odstotno stopnjo, torej hitrejšo kot v minulem srednjeročnem obdobju (3,2). Podlago za takšno rast naj bi nudila po eni strani modernizacija kmetijstva, po drugi strani pa smotrnejša izraba obdelovalnih površin. Zato bomo morali poskrbeti za melioracijo na nekaterih območjih, koder zemlja zdaj ne daje od sebe tistega, kar bi sicer lahko, poleg tega pa bomo s komasacijami odpravljali sedanjo, marsikje izredno razkosanost zemljišč na drobne koščke njiv in nji- vic.

V obdobju 1976–80 smo od približno 170.000 hektarov tako imenovanih mokrotnih zemljišč, kolikor jih imamo v Sloveniji, z melioracijami usposobili za kmetijstvo 9.200 hektarov, v sedanjem petletnem obdobju pa naj bi jih nadaljnjih 15.000, največ na vodnih območjih Mure (4.500 hektarov) in Drave (4.700). Komasacije, ki so do leta 1980 zajele vsega 5.000 hektarov, pa naj bi do leta 1985 usposobile za modernejšo proizvodnjo na večjih zemljiških skupne površine 15.620 hektarov. Dodati velja še to, da so te komasacije predvidene zlasti v severovzhodni Sloveniji, in to na območjih, ki jih bodo izboljšali z melioracijami.

Rudnine, energija, promet

V tako kratkem pregledu načrtov o razvoju Slovenije v letih sedanjega srednjeročnega obdobja ni mogoče zapisati vseh podrobnosti. Zato naj omenimo samo nekatere bistvene poteze teh načrtov. Mednje sodi – spričo splošne svetovne energetske in sploh surovinske stiske – tudi nekaj načrtov o pridobivanju rudnin. Le-teh v Sloveniji ne premoremo kaj veliko, zato temeljijo takšni načrti predvsem le na dvojem: na premogu in uranu. V naslednjih letih predvidevajo tako, da bodo odprli nekaj rudnikov premoga (Krmelj, Trobni dol, jama Kotredež-zahod) ter da bodo začeli kopati uran na Žirovskem vrhu.

Kar zadeva energetiko, pa velja predvsem zapisati, da se bo poraba električne energije z nekaj več kot 8.000 GWh v letu 1980 do leta 1985 povzpela predvidoma na več kot 11.500 GWh. Z gradnjo novih elektrarn – predvidoma nam bo uspelo zgraditi samo dve hidroelektrarni (pri Solkanu na Soči in pri Mavčičah na Savi) ter eno toplarno – takšnemu povečanju ne bomo mogli slediti. Zato bo za del povečane porabe električne energije potrebno sovlagati sredstva v elektrarne, ki jih bodo zgradili v drugih republikah, da bi potem potrebno električno energijo lahko dobivali od onod. Predvidoma bo Slovenija v sedanjem srednjeročnem obdobju energetsko na sploh močno odvisna od

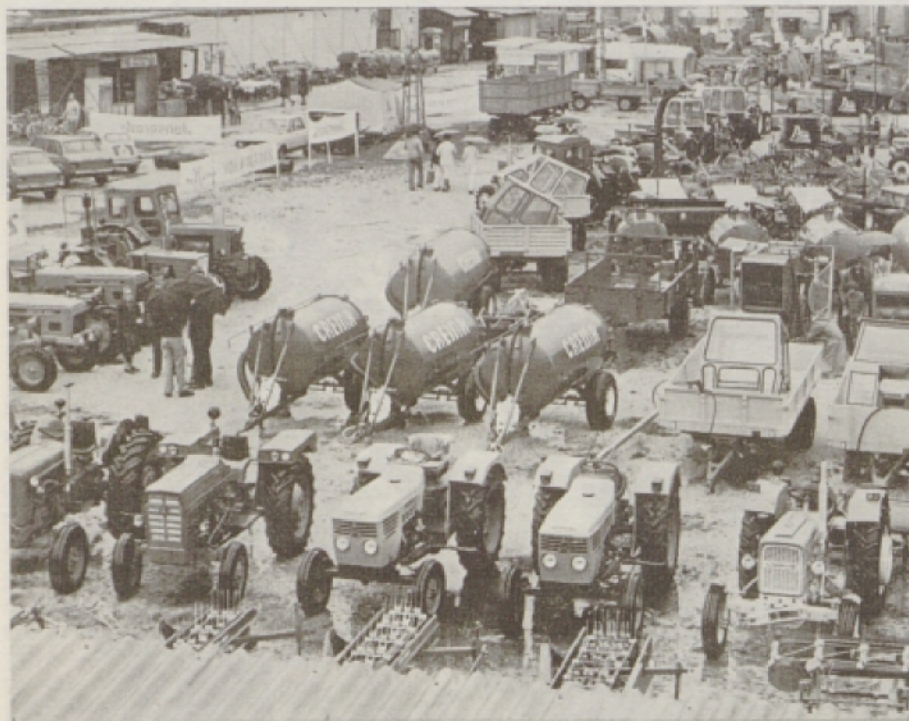
svojih tovrstnih naložb v proizvodne zmogljivosti v drugih republikah.

Večino denarja, kar ga bo na voljo za ceste in železnice, bodo v obdobju do leta 1985 porabili predvsem za obnavljanje in moderniziranje le-teh ter njihovo sprotno vzdrževanje. Večjih naložb v novogradnje bo bolj malo. Avtomobilskih in hitrih cest bodo tako praviloma zgradili na novo dobrih 73 kilometrov, magistralnih cest vsega 7,6 kilometra in regionalnih 40. Večje modernizacije železnic so predvidene zlasti na odsekih prog Ljubljana–Sevnica, Ljubljana–Sežana ter Jesenice–Nova Gorica–Sežana. Omenimo naj še to, da bodo do leta 1985 pripravili tehnično dokumentacijo za gradnjo železniške proge (Ormož)–Murska Sobota–Srebrni breg–(Madžarska).

Modernizacija in novogradnje naj bi prometno omrežje čimbolj usposobile za to, da bi bila prometna povezanost slovenskega prostora čimbolj usmerjena tako, kot to zastavljajo naši načrti o policentričnem razvoju Slovenije. V zvezi s takšnimi načrti naj – za konec pričujočega zapisa – dodamo še nekaj besed o tem, kateri kraji se bodo vse intenzivneje razvijali v močnejša regionalna središča naše republike.

Ljubljana se bo kot naše glavno središče predvidoma razvijala nekoliko počasneje kot doslej – vsaj po velikosti in številu prebivalstva. V preostala močna regionalna razvojna središča pa se bodo oblikovali Maribor, Celje in Murska Sobota v vzhodnem ter Kranj, Novo mesto in Nova Gorica ter somestje Koper–Izola–Piran v zahodnem delu Slovenije. Preostala močnejša središča pa naj bi predstavljali Ptuj, somestje Slovenj Gradec–Ravne–Dravograd, Velenje, somestje Jesenice–Bled–Radovljica ter Postojna.

Jože Olaj

Napredka kmetijstva si ni mogoče zamisliti brez kmetijske mehanizacije, ki pa je je vse več na trgu (foto: Janez Zrnec)

Rudnik v Kanižarici še živi

Rudarstvo bo tudi v prihodnje slovenska prednostna panoga

Spominjam se nekega sivega dne izpred štirih let, ko sem se nazadnje mudil v Kanižarici. Ne vem, ali so takrat res viseli oblaki nizko nad tlemi, ali pa mi je ostal siv dan v spominu zaradi žalostnih obrazov, celo solz na razbrzdanem licu in dolge vrste žalostnih usod vseh tistih, ki so čez noč ostali brez dela. Brez dela, ki je bilo trdo in je dajalo črn kruh, pa vendar so ga z veseljem opravljali desetletje, dve ali celo tri.

V rudnik je namreč vdrla voda. Naraščala je naglo, črpalke so se trudile, kot bi hotele izčrpati morje, a jim je uspelo le kapljo, dokler niso utihnile zalite globoko pod gladino. Rudarji so se naglo umikali, še sreča, rešili so se vsi, globoko v zemlji pod sto in več metri vode pa je ostala dragocena rudniška oprema.

Po takratnih ocenah stanja v rudniku, je bila Kanižarica za vedno odpisana, prekrižani rudarski kladivci ob vходу pa za mnogo bolj črni, kot je v navadi.

Kam z delavci? Kje si bo knap, ki je že desetletja rlu pod zemljo, z veseljem in uspehom služil kruh. Zlasti tisti, ki jim je manjkalo še kako leto do upokojitve. Tu je imel stanovanje, družino, ali naj se zdaj vsi selijo v druge rudnike, ki jih ni v bližini. Vendar ni bilo milosti, oditi je bilo treba v Zagorje ali Velenje.

Tisti križ čez rudnik pa je vse bolj bledele. Rudarski strokovnjaki so kljub črnogledi ocenili iskalni rešitev in našli so jo. Na pomoč so jim priskočili madžarski kolegi, saj so v tamošnjih ravninskih rudnikih vdori vode pogosta stvar. Zaprli so vodi dotok in jo izčrpali, da je že lani rudnik spet začel obratovati kot poprej. Rudarji, ki jim je bilo že jasno, da je njihova premostitev v druge rudnike le začasna, so se vrnili vsi, razen enega, ki pa je bil doma iz Velenja.

Naš zadnji obisk je bil lepši. Vrsta tovornjakov je čakala, da jim natovorijo iskani premog. Obiskov pravijo, da so vaje, zanje so uredili posebno kopalnico in nekaj potrebne garderobe. Spremljevalec me je že čakal. Bil je prekaljen rudar Viktor Jevnišek, ki v tem belokranjskem rudniku opravlja delo vodje službe za varstvo pri delu. Doma je iz rudarskega Hrastnika, tudi sin rudarja, njegova dva sinova pa se nista odločila za ta poklic.

»S štirinajstimi leti sem že kopal v jami,« mi je pravil kasneje med potjo po jami, »vse do 1944. leta, ko sem odšel v partizane.«

Po vrnitvi se je zaposlil v hrastniškem rudniku, čez dve leti napravil rudarski tečaj, nato pa se je vpisal v srednjo tehnično rudarsko šolo.

»Pred šestnajstimi leti sem prišel v Kanižarico«, je nadaljeval svoj jedrnat življenjepis, »drugo leto pa prav zares mislim na upokojitev.«

Izmeno rudarjev sva srečala pri malici, v ozkem podprtem rovu so sedeli na surovi klopi. Bila sva blizu enega od odkopov, ali »čel«, kot pravijo rudarji.

Potem smo šli na delo. Malce tesno postane pri srcu vsakemu, ki ni vajen čela. Ožina, vsa preprejena z jeklenimi oporniki z obeh strani pa pritiskajo plasti premoga in jalovine. Sem ter tja les, ki je kljub železu ostal nezamenljiv material, da preprečuje vsipanje med travverzami, zlovesče zajeci in spomni na veliko zemeljsko moč, ki neusmiljeno pritiska. Sčasoma se človek ob ravnodušnosti rudarjev hreščanju privadi, vendar ne povsem. Rudarji pa kopljejo, razstreljujejo, mnogokrat, ko ne gre z mehanskim orodjem, poprimejo z rokami.

Pomudimo se še ob samem imenu in nastanku rudnika. Kraj in kasneje rudnik sta dobila ime po nekem Mihaelu Kanižarju, ki je tu v začetku sedemnajstega stoletja zgradil dvorec. Rudarstva pa se je leta 1857. lotil vitez von Friedau, ki je potreboval premog za svojo livarno v bližnjem Gradcu. Rudnik je potem nekajkrat menjal lastnike in bil nekajkrat celo opuščen.

Septembra 1942. leta so partizani uničili separacijo, da bi okupatorji ne koristili našega premoga. Po nastanku osvobodjenega ozemlja in obnovitvi, je 1944. leta rudnik zalagal s premogom osvobodjeno Belo krajino, obnovljena električna centrala pa je dajala elektriko partizanski bolnišnici v Kanižarici, Črnomlju in nekaterim okoliškim krajem. V tej bolnici je za posledicami ran, dobljenih ob preizkušanju novega orožja, umrl komandant glavnega štaba Slovenije Franc Rozman-Stane.

Po osvoboditvi naše domovine je rudnik iz leta v leto povečeval proizvodnjo. Tako zasledimo zapise, kako je 1958. leta letni izkop premoga narasel na »celih« 35 tisoč ton. Kar smešno ob današnjem letnem izkopu 120 tisoč ton, ki ga nameravajo v kratkem celo povečati. Visoke cene nafte na svetovnem tržišču so spet postavile že skoraj zanemarjeni premog v svetlejšo luč. S tem se tudi našemu premogovništvu, ki se je doslej otepal z različnimi težavami, obetajo lepši časi.

Belokranjski premog spada med srednjekakovostne premoge, ki jim pravimo rjavi. S 3700 kalorijami nekoliko zaostaja za trboveljčanom. Skoraj polovico proizvodnje s pridom uporabi ljubljanska toplotna, ostalega pa Bela krajina, Dolenjska in del Hrvaške, do Karlovca. Sedanje znane zaloge naj bi tudi ob povečanem izkopu zadoščale za najmanj dvajset let. Izkop pa nameravajo razširiti prihodnje leto z odprtjem novega, južnega polja.

Rudnik ima zaposlenih v operativi približno 200 rudarjev, od katerih sta jih dve tretjini iz drugih republik, večinoma nekvalificiranih. Za industrijsko poklicno šolo, za poklic kvalificiranega rudarja nimajo nobenega kandidata, zato rešujejo problem izobraževanja z internimi tečaji in predavanji v okviru delovne organizacije.

Rudnik Kanižarica, nekdanji partizanski rudnik, spada med manjše rudnike, že če ga primerjamo s Trbovljami ali Velenjem. Vendar je pomemben kamenček v mozaiku domače energetike.

Tekst in slika: **Janez Zrnec**

Skupina kanižarskih rudarjev med malico

izbor iz slovenskega tiska

»Cesta zdomcev« – evropsko vprašanje

Dunajska vlada se je odločila za nov pritisk na evropsko skupnost, naj finančno podpre gradnjo nove avtomobilske ceste, ki bo tekla od zahodno-nemške meje čez Avstrijo do Šentilja, njena skupna dolžina pa bo 312 kilometrov. Po lanskih pogovorih zveznega avstrijskega kanclerja Bruna Kreiskega, ki je neko predavanje v Bruslju izkoristil za obisk pri predsedniku komisije Royu Jenkinsu, je tokrat na sedež deseterice odpotoval minister za gradnje in tehnologijo Karl Sekanina, skupaj z ministrskima predsednikoma pokrajin, skozi kateri bo šla nova cestna povezava. Obisk Karla Sekanine naj bi pripomogel k razbistritvi nekaterih stališč obeh strani in naj bi tudi neposredno vplival na komisijo pred zaključno fazo pogajanj.

Prošnjo za finančno sodelovanje evropskih skupnosti pri gradnji nove avtomobilske ceste je Avstrija vložila že leta 1977, poudarjajoč, da gre za prometnico, ki bo izjemnega pomena za blagovni promet med EGS ter Grčijo in Turčijo. Leta 1972 je šlo po avstrijskih cestah 5,4 milijona ton tranzitnega blaga, pet let pozneje pa že 14 milijonov ton. Vstop Grčije v članstvo deveterice bo še nadalje bremenil avstrijske ceste in dolžnosti EGS je, so zapisali v memorandumu komisiji, da poseže v financiranje.

Poleg tega so Avstrijci ugotovili, da za razliko od nekaterih drugih tranzitnih dežel (mislili so na Švico) niso vpeljali nikakršnih omejitev za tovarnjake iz držav EGS, ter poudarjali, da nova avtocesta ni le najkrajša prometnica proti jugu Evrope, pač pa tudi najugodnejša, saj bo najbolj zaščitena pred zimskim sneženjem.

Evropska deseterica naj bi iz skladov Evropske investicijske banke primaknila denar za gradnjo odsekov od Passaua do Linza in od Gradca do Šentilja, ostali del avtoceste pa bi plačala Avstrija sama. Ker so se stroški

gradnje precej dvignili, je težko opredeliti celotno finančno breme, ki ga bo pomenila nova cesta za skupno blagajno in minister Sekanina je – ugotavlja – v bruseljski komisiji – govoril le o približnih številkah.

Če bo Avstriji uspelo uresničiti zahtevo po finančnem sodelovanju EGS pri gradnji avtoceste, bo to drugi primer neposrednega financiranja Evropske investicijske banke v Avstriji. Lani so naši severni sosedje dobili 44 milijonov dolarjev posojila za hidroelektrarno Zilertal, ki bo polovico električne energije pošiljala Zvezni republiki Nemčiji.

(Gospodarski vestnik)

Prometni kažipot za Slovenijo

Če bo šlo vse po načrtu, bomo že sredi letošnjega leta dobili doslej najpomembnejšo študijo o prometnih tokovih v naši republiki. Študijo je že leta 1978 prevzel prometni inštitut pri železniškem gospodarstvu Ljubljana.

Vsekakor je omenjena študija najpomembnejše znanstveno-strokovno delo, kar ga poznamo na področju prometa. Najprej je v njej podrobno zajeto vse, kar smo dosegli v povojnem obdobju na področju prometa, seveda pa se študija ukvarja tudi s prometnimi stroški, varnostjo prometa in številnimi slabostmi, ki so botrovale naglemu razvoju ali pa stagnaciji in celo nazadovanju nekaterih prometnih zvrsti.

Posebna vrednost študije je tudi v tem, da ni omejena zgolj na ozke slovenske meje, marveč vselej povezuje naše prometne tokove čez republiške in državne meje, ker pač prometa ni moč obravnavati v tako skromnem obsegu, kot je velikost naše republike. Pomemben je tudi delež ene izmed največjih konzultantskih firm na svetu Dorsch iz Münchna, ki je bila izbrana kot svetovalka na licitaciji v New Yorku.

Seveda se študija ne ustavlja pri letu 1981, torej pri današnjem stanju, ka-

kršnega imamo na področju prometa v Sloveniji, marveč nakazuje razvojne smernice v prihodnjem srednjeročnem obdobju do leta 1985 in slednjič še do konca tisočletja.

Študija je pravzaprav neke vrste prometni kažipot za našo republiko, nakazuje vse ukrepe in razvojne korake, ki bi jih morali čimprej – seveda postopno – narediti za boljši, varnejši, cenejši in hitrejši promet, ki naj bi se vse bolj vključeval v sodobne mednarodne prometne tokove.

(Gospodarski vestnik)

Bled – naravno zdravilišče

Hotelsko turistično podjetje Bled, ki ima na Bledu največ hotelskih zmogljivosti, je dalo pobudo, da bi naj Bled pridobil status zdraviliško turističnega kraja.

Znano je, da je že pionir blejskega zdraviliškega turizma Arnold Rikli odkril in priporočal Bled številnim bolnikom in se zavzemal za zdravo rekreacijo in počitek v blejskem okolju, ki je od nekdaj slovelo po zdravi alpski klimi. Zametki blejskega turizma so bili prav v njegovih prizadevanjih, a zadnja leta in desetletja je te vrste ponudba kar nekam zamrla ali se je nanjo pozabilo. Hitra urbanizacija in včasih nespametna gradnja ter površnost pri načrtovanju in izgradnji – predvsem kanalizacije in cest – so temeljito spreminjali Bled, ki danes ni brez hudih problemov in težav.

Vendar pa je pobuda blejskega hotelskega podjetja nadvse koristna in dobrodošla, kljub temu, da se vsi tisti, ki se zanjo zavzemajo, dobro zavedajo vseh težav.

Po predlogih in zamislih naj bi torej popestrili turistično ponudbo s preventivnim (ne kurativnim!) zdravstvenim varstvom v hotelu Toplice. Bled bi lahko postal naravno zdravilišče, saj mu to omogoča zakon o naravnih zdraviliščih iz leta 1964. Po tem zakonu mora kraj izpolniti šest pogojev in sicer: da ima ustrezne hotelske zmog-

ljivosti, da ima sprejet urbanistični načrt, da ima urejeno kanalizacijo in komunalne naprave, da so ustrezne prometne zveze, podnebje in da ima termalne vrelece.

Blejska prizadevanja bo najbrž še nekaj časa hudo ovirala za zdaj še nedokončana sanacija blejskega jezera in tudi še vedno neurejena kanalizacija, prav tako pa bodo morali v občini pohiteti in vendarle že sprejeti urbanistični načrt. Bled je že imel status naravnega zdravilišča in prav gotovo ima bolj kot katerikoli drug gorenjski kraj zanj vse možnosti, saj je že zdaj dovolj znana termalna voda, ki jo uporabljajo v hotelu Toplice, da ne govorimo o zdravem podnebjju.

(Gorenjski glas)

Edina v Jugoslaviji

Zakon o usmerjenem izobraževanju v SR Sloveniji prinaša pomembno novost tudi za srednješolsko izobraževanje pripadnikov narodnostnih manjšin.

Tako se v Lendavi že vneto pripravljajo na novo šolsko leto, ko bodo v tamkajšnjem šolskem kovinarskem centru poleg programov kovinarske in kemijske usmeritve v slovenskem jeziku uvedli tudi dvojezične programe. Gre za pedagoški, ekonomski, družboslovni in naravoslovno-matematični program. Glede na prostorske in kadrovske pogoje bodo sicer letos vpisali le dva oddelka pedagoške usmeritve – za usposabljanje učiteljev za razredni in predmetni pouk. Za uvedbo ostalih programov pa bodo čimprej zagotovili pogoje.

Strokovni svet za vzgojo in izobraževanje v republiki je že izdelal koncept nove dvojezične srednje šole, ki bo edina te vrste v Jugoslaviji. Šola bo v prvi vrsti namenjena učencem, ki bodo končali dvojezično osnovno šolo, odprta pa bo tudi za vse ostale, ki se bodo želeli vpisati. Vsem bo omogočeno prehajanje in nadaljevanje študija na višjih in visokih šolah. Pre-

dvideno je, da bodo imeli učenci 65 odstotkov pouka v slovenskem in 35 odstotkov v madžarskem jeziku.

Čeprav tudi kadrovske pogoje za začetek šolskega kovinarskega centra v Lendavi niso najboljši, je trenutno še večji problem pomanjkanje učilnic. Predvidena novogradnja prizidka pri obstoječi šolski zgradbi bo veljala okrog 22 milijonov dinarjev. Precejšen del denarja bodo prispevala podjetja v lendavski občini, nekaj bo dala republika, razliko pa bosta dodala šolski kovinarski center in izobraževalna skupnost v Lendavi. S to investicijo bi rešili prostorski problem šole do leta 1990, potem pa bo nujno treba zgraditi novo šolo pri že danes obstoječih šolskih delavnicah.

Razen dveh oddelkov dvojezične pedagoške usmeritve bodo v šolskem letu 1981/82 vpisali v Lendavi tudi dva oddelka kovinarske in en oddelk kemijske usmeritve.

(Pomurski vestnik)

Ana iz »Penslovenije«

Kot večini ljudi, ki dočakajo visoko starost, tudi eni najstarejših Belokranjic ANI KLEPEC življenje ni bilo posuto z rožicami; bil je bolj garaški vsakdanjik kot svetel praznik.

»Res je bilo moje življenje bolj slabo kot dobro, res pa je tudi, da sem vedno rada delala in da je v vsej naši družini vladala sloga in ljubezen,« pove Ana Klepec iz Boršta pri Krasincu, ki je bila 3. maja stara 96 let. »Mislim, da bom dočakala še kak rojstni dan, vidim dobro, rada berem časopise, slišim in pri pameti sem,« je hudomušno naštevala. »Domača jed mi tekne pa tudi kozarec dobrega vina rada spijem.«

Kot mlado dekle je Berkopčeva Ana iz Zemlja odšla v Ameriko k bratu, kjer je spoznala svojega bodočega moža. »Zanimivo je, da je bil moj mož doma tukaj iz Boršta, jaz pa iz bližnjega Zemlja, pa sva se spoznala šele v Ameriki.« V Ameriki je Ana

ostala sedem let in tam sta se Klepčevima rodila dva sina.

Dolgo je tega, kar se je Ana s sinovoma vrnila v Boršt, mož pa je ostal, da je služil denar za zidavo nove hiše v rojstni vasi, kjer je živela Ana z otrokoma pri moževih starših. »Tisto leto sem šla iz Amerike, ko se je potopil Titanic,« se spominja Klepčeva. Nasploh dela spomin Ani kot malokateremu precej mlajšemu človeku. Sem pa tja seveda kakšno stvar obrne tudi po svoje. Tako je ameriško zvezno državo Pennsylvania, v kateri je tudi živela s svojo družino, ponašila v Pensloveniji.

Mož, ki je prišel domov, se je, ko je bila hiša sezidana, spet odpravil čez veliko lužo, od koder se je za stalno vrnil šele po zadnji vojni.

»Pred 19 leti mi je umrl. Pokojnine iz Amerike ni dobival in tako imam jaz sedaj starostno pokojnino; s tem, kar pridelamo doma, se še kar da živeti.«

Življenje Ane Klepčeve poteka za marsikoga zelo enolično. Dopoldne leži, bere časopise in poslušajo radio, ko vstane, pa malo pobrklja po kuhinji. Čeprav že več let živi pri njej ženska, ki ji gospodinji in pomaga, Klepčeva še sama kuha, pospravlja in pomiva.

»Včasih pride pome vnuk z avtom in me odpelje k hčerki na Krasinec; tam se zberemo domači in sem tako vesela. Pa tudi vaščani me pridejo obiskat in župnik, ker ne morem več v cerkev. Spomladi pa bom še šla okoli hiše, da me bo sonce ogrelo.«

Ana Klepec tako kot v vsem svojem dolgem življenju tudi sedaj, v visoki starosti, nima velikih želja. »Samo miru si želim, miru. Zdravje, hvala bogu, imam.«

Tako je ob svojem 96. rojstnem dnevu povedala ena najstarejših Belokranjic.

(Dolenjski list)

po sloveniji

Ribiška družina v **CELJU** je med največjimi v Sloveniji, saj šteje 676 članov, v upravljanju pa ima 113 km voda ali 219 hektarov vodne površine. Bila pa je tudi prva ribiška družina, ki je uvedla delegatski sistem. Tako ima sedaj 61 delegatov, ki zastopajo ribiče iz 24 krajevnih skupnosti.

Na svojem nedavnem društvenem zboru so člani ugotovili, da so ulovili lansko leto več kot 33 tisoč rib, ki so tehtale okrog 14 tisoč kilogramov. Za ta ulov so porabili 18 tisoč lovnih dni. V upravljanju imajo tudi deset ribnikov, kjer vzrejajo predvsem krape.

V **KOPRU** so na stavbi Pokrajinskega muzeja pričeli z obnovitvenimi deli. Obnavljali bodo letos in še prihodnje leto. Največ denarja je za obnovo prispevala koprška kulturna skupnost, dela pa opravljata gradbeni podjetji iz Kopra in Nove Gorice.

S krstno uprizoritvijo ljudske igre Hudič in angel, ki jo je po zgodbi Tavčarjeve Visoške kronike napisal Igor Torkar, so v Šentjakobskem gledališču v **LJUBLJANI** slavili pomemben jubilej – 60-letnico ustanovitve gledališča. Na slovesnosti so bili številni predstavniki ljubljanskega družbeno-političnega in kulturnega življenja, o pomenu in vlogi gledališča pa je spregovoril predsednik skupščine mesta Ljubljana dr. Marjan Rožič.

V občini Vič v **LJUBLJANI** se iztekajo gradbena dela pri zidavi novega doma upokojevcev. Dom stoji v mirnem okolju ob Gradaščici v bližini kopalnice Kolezija, v njem pa bo dobilo prijetno streho nad glavo dvesto oskrbovancev. Zanimanje za sprejem v novi dom je med upokojevci precejšnje, saj stoji dom sredi zelenja, je pa sorazmerno blizu mestnega središča. To bo že šesti dom upokojevcev v Ljubljani in poleg doma na Bokalcih drugi dom upokojevcev v občini Vič.

Delegati zborov občine **MARIBOR** so z nedavnim odlokom razglasili vinsko trto na pročelju hiše v Vojašniški ulici 8 v Mariboru za naravno znamenitost. S tem odlokom se 400 let stari in najstarejši trti na svetu obetajo boljši časi. Pred dnevi je trto obrezal strokovnjak za vinogradništvo Anton Vodovnik, dipl. inž. agronomije, po načrtih ekologov mariborskega zavoda za spomeniško varstvo pa so pri vrtnarstvu Florina izdelali novo oporo za trto – brajde.

V industriji vozil **TAM** v **MARIBORU** je od leta 1975 do 1980 192 delavcev prijavilo 807 inventivnih predlogov, od katerih so jih izpeljali 243. V minulem letu je 100 delavcev prijavilo 165 inventivnih predlogov, kar je doslej rekordno število. Največ predlogov so dali delavci v obratu mehanske obdelave, zatem v obratu kontrole kakovosti, v plansko komercialni službi in službi raziskav ter razvoja. Dejstvo pa je, da vse predolgo obležijo predlogi za izboljšanje dela v predalih komisije za ocenjevanje.

MEŽIŠKA DOLINA na Koroškem je bila prizorišče nastopa petdesetih pevskih zborov, ki so se srečali na XIV. pevskem shodu z naslovom Od Pliberka do Traberka. Prireditve so bile teden dni, pričele pa so se v Kotleh, zatem so peli pevski zbori na Prevaljah pa v Črni na Koroškem, v Pliberku, Radišah, Mežici in zaključni dan v Dravogradu. Na tej, že tradicionalni, prireditvi, na kateri nastopi okrog tri tisoč pevcev, nastopajo redno tudi pevski zbori iz zamejstva, tako iz Žitare vasi, Dobrle vasi, Celovca, Šentjakoba v Rožu, Pliberka Štebena in Bilčovsa.

S celovečernim koncertom, na katerem sta v kulturnem domu v **NOVI GORICI** nastopila pevska zborja Marija Kogoja iz Nove Gorice in moški zbor C. A. Seghizzi iz Gorice, se je zaključilo srečanje predstavnikov občinskega odbora Rdečega križa in sorodnih humanitarnih organizacij iz Gorice. To slavnostno srečanje je še bolj poglobilo vezi med ljudmi obeh obmejnih mest, ki se je začelo tkati pred leti. Pomeni pa tudi kamenček v pestrem mozaiku dosedanjega povezovanja na vseh področjih življenja. Državna meja, ki teče med mestoma, ljudi ne ločuje, ampak jih povezuje.

S prireditvijo z naslovom Primorska poje 81 se je v **PIVKI** iztekel mesec kulture na Postojnskem. V dobrem mesecu se je zvrstilo več kot štirideset

kulturnih prireditev, ki si jih je ogledalo okoli 12 tisoč ljudi, ali več kot polovica postojnskih občanov. Večina predstav je bila v Postojni. Če primerjamo letošnjo prireditev s prejšnjimi, ugotavljamo kakovostno rast amaterskih skupin, tako glasbenih kot tudi gledaliških. Med amaterskimi prireditvami sta po kakovosti izstopali dve, in sicer Veliki koncert, na katerem so nastopali vsi zbori in pihalne godbe na Postojnskem, in gledališka predstava Micka 80, ki jo je uprizorila amaterska gledališka skupina Svoboda iz Postojne. Omeniti pa tudi velja, da je ponovno zaživela skupina iz Bukovja, saj je po nekajletnem premoru naštu-dirala dramsko delo Igorja Torkarja Pisana žoga.

V **POLANI** v Prekmurju so v minulem letu s prostovoljnimi delom pri nalaganju gramoza in s prevozi prihranili 70 tisoč dinarjev, ko so urejali vaške ceste. Za letošnje leto načrtujejo napeljavo telefona, adaptirati nameravajo vaški dom v Veliki Polani in urediti prostor za pošto. Čakajo pa jih še naloge pri urejanju trgovin in avtobusnega postajališča.

V **POLZELI** so dobili novo veleblagovnico, hkrati pa je cvetličarka Jana Podbregar odprla prav v središču Polzela novo cvetličarno. Polzelani so si namreč že dolgo želeli cvetličarno, a zanje ni bilo primernih prostorov in tudi ne nekoga, ki bi imel voljo ukvarjati s cvetjem. Zdaj Polzelanom ni treba več po cvetje v Žalec ali Celje.

Arheologi mariborskega zavoda za spomeniško varstvo so med arheološkimi izkopavanji pri urejanju okolja srednješolskega centra v **PTUJU** našli tik pod zemljino površino otroški skeletni grob, v katerem je bilo več izredno dragocenih dodatkov. V grobu so našli zlato verižico, zlate uhane s steklom, prstan s poldragim kamnom, ki ima v kamnu vgravirano vejico, tri cele in dve zlomljeni solznici in bronast kovanec iz 1. stoletja. Arheologi

V Tolminu rastejo novi mestni predeli (foto: Janez Zrnec)

ugotavljajo, da so odkrili grob bogate meščanske hčere rimskih prebivalcev antičnega Ptuja. Najdba je izredna in je velike zgodovinske vrednosti.

V železarni na **RAVNAH na KOROŠKEM** načrtujejo, da bodo leto izdelali 217.000 ton surovega jekla, kar je za 300 ton več kot lani. Celotno blagovna proizvodnja naj bi znašala 145 tisoč ton, izvoz pa bi moral doseči 55-odstotno porast v primerjavi z letom 1980. Njegova vrednost naj bi se gibala okoli 34 milijonov dolarjev. Na zahodno tržišče bodo iz te železarne izvozili blaga v vrednosti 20 milijonov dolarjev.

V **RENČAH** na Primorskem so odprli podružnično knjižnico goriške knjižnice Franceta Bevka. Njena otvoritev, za katero so veliko prispevali sami krajani, pomeni za kraj in okolico veliko kulturno dejanje, saj bo s tem knjiga še lažje, predvsem pa hitreje našla pot do svojih ljubiteljev. Knjižnični prostor sicer ni velik, a je lepo urejen in je za Renče velika pridobitev.

Podjetje Evrotrans v **RIBNICI** na Dolenjskem slavi letos desetletnico svojega obstoja. Takorekoč iz nič je v desetih letih nastal kolektiv, ki ustvarja 179 milijonov dinarjev celotnega prihodka na leto, v petih letih pa ga bo še enkrat več. Direktor Dušan Čuk pravi: »Naš cilj pri boljšem gospodarjenju ni jugoslovansko povprečje, ki znaša okoli 60 odstotkov izkoristka tovornjakov, ampak približati se 90 odstotkom izkoristka, se pravi, ostati med najboljšimi ali biti celo najboljši.«

V **RIBNICI** na Pohorju bo septembra simpozij z naslovom Pohorje skozi stoletja, ki ga prirejajo v počastitev 40-letnice vstaje slovenskega naroda. Simpozij, na katerem bodo znanstveniki temeljito obdelali Pohorje nekoč in danes, bo znanstveni okvir prireditve, ki se bodo zaključile 20. septembra s partizanskim mitingom, na katerem bo govoril Mitja Ribičič. Predsednik častnega odbora teh prireditev pa je podpredsednik predsedstva SFRJ Sergej Kraigher. Ta datum so organizatorji izbrali zato, ker sta 17. septembra dva voda partizanov leta 1941 pri Klopnem vrhu nedaleč od Ribnice pognala v beg skupino nemških vojakov.

V tovarni Iskra v **TRBOVLJAH** je kulturna animatorka Stana Strniša pripravila s sodelavci imenitno razstavo ženskih ročnih del. Na njej so bili razstavljeni gobelini, tapiserije, makrameji, kvačkane stvari, pletenine in vzenine, vmes pa je bila tudi domiselno oblikovana keramika. Predvsem je zanimivo, da so vse to uporabni predmeti, ki bodo služili delavkam Iskre in njihovim družinam za praktično uporabo in okras. »Naše ženske se precej

ukvarjajo z ročnimi deli, nekatere so dosegle lepe uspehe, zato je škoda, da ne bi videli tega tudi drugi,« je rekla organizatorica Stana.

Občini Jesenice in Radovljica nameravajo zgraditi vodovod **ZAVRŠNICA**, kajti oskrba s pitno vodo je sedaj v krajevni skupnosti Žirovnica zaviratelj razvoja. Z gradnjo vodovoda Završnica in predvidenimi rekonstrukcijami obstoječih vodovodov bodo v srednjeročnem obdobju zadostili potrebam po pitni vodi v jeseniški občini.

V delovni organizaciji Ferralit v **ŽALCU**, kjer je zaposlenih nekaj več kot 400 ljudi, so lani dosegli 325 milijonov celotnega prihodka ali za 44 odstotkov več kot v letu 1979. Največje povečanje prihodka beležijo strojni obrati, zatem livarna in modelarna. Tudi v januarju letošnjega leta so prodali za 25 milijonov dinarjev izdelkov, od tega največ konti litine.

šport

Spominske tekme

Mnogi narodi v svetu posvečajo velika športna tekmovanja spominu na dogodke iz svoje nacionalne zgodovine. Pri nas, v Jugoslaviji, je leta 1957 nastala prva množična športna manifestacija v spomin na slavne dni NOB »Ob žici okupirane Ljubljane«, naslednje leto pa so vznikle kar tri smučarske prireditve: »Po stezah partizanske Jelovice«, v Sloveniji, »Igmanski marš« v Bosni in Hercegovini in »Mavrovski memorial« v Makedoniji, kasneje pa še tekmovanje »26 zmrznjenih partizanov« na Hrvaškem, »Zlatiborski memorial« v Srbiji in »Sinjavinski sektor« v Črni gori.

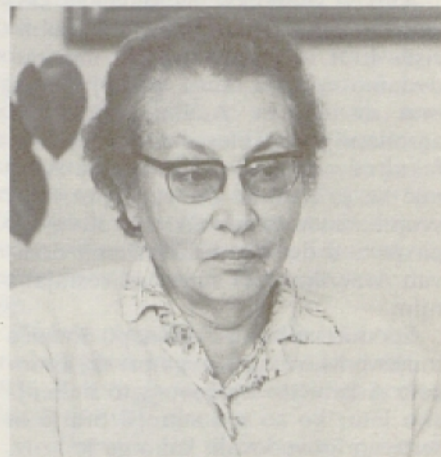
Šest republik – šest spominskih tekmovanj je leta 1971 povezala smučarska zveza Slovenija v edinstveno tekmovanje, ki se imenuje »Jugoslovanski spominski smučarski pokal« pod pokroviteljstvom zveze borcev Jugoslavije.

Smučarji mladinci so v letošnji sezoni tekmovali v Dražgošah, na Igmanu in v Mrkoplju, člani pa na Zlatiboru, v Mavrovem in na Žabljaku.

»Jugoslovanski smučarski pokal«, ki bo prihodnje leto slavil deseto obletnico, je dosegel svoj športni, vgojni in politični namen. Tisoči in tisoči mladincev iz vseh republik in pokrajin so spoznali slavne dogodke v samih krajih bitk, spoprijateljili so se med seboj, hkrati pa so spoznali navede in življenje narodov vseh krajev Jugoslavije.

osebnosti

Predsedstvo SFRJ je ob življenjskem jubileju – 70-letnici – in za dolgoletno revolucionarno delo ter za izredne zasluge pri graditvi nove Jugoslavije, za razvoj in krepitev zavesti ljudi v boju za svobodo in neodvisnost naše države ter za pomemben prispevek k njeni politiki miru in prijateljskega sodelovanja z drugimi državami

odlikovalo članico sveta federacije **LJILJANA ŠENTJURA** z redom jugoslovanske zvezde z lento.

»Tisti, ki je našel v svojem delu smisel, ni odmril,« pravi Šentjurčeva. »Zame je rešitev pred razočaranjem v aktivnosti tam, kjer človek najde samega sebe, svoj interes in zadovoljstvo.«

V Sloveniji se je pred kratkim mudil japonski profesor **KAZUO TANAKA**, ki je ne le prevajalec in književnik, marveč tudi odličen poznavalec jugoslovanske književnosti. Prvo delo, ki ga je bil prevedel iz srbohrvaščine – leta 1972 –, je bilo Vinterhalterjevo Življenje Josipa Broza Tita, prvo literarno delo pa Andričeva Jelena. Iz slovenske književnosti je prof. Tanaka doslej prevedel Cankarjevo Skodelico kave, pripravljala pa se na prevod Prešernovega Sonetnega venca. »V japonskih učbenikih piše,« pravi Kazuo Tanaka, »da je Prešeren slovenski Puškin, nimamo pa niti enega primera njegove poezije.«

TINCO STEGOVEC, grafičarko iz Ljubljane, so v angleškem univerzitetnem mestu Cambridgeu vključili spričo njenih dosedanjih uspehov v Leksikonu mednarodnih biografij, postala pa je tudi Članica Mednarodne biografske zveze. Tako bo odslej njeno ime v četrtem zvezku Who is who, torej v leksikonu intelektualcev, ki bo obsegel 2.500 imen, vsako ime v njem pa ima po pol strani besedila.

France Adamič pripoveduje o slavnem bratu Louisu Adamiču

Mama – osrčje naše družin

Največ spominov na slavnega slovenskega izseljenca, pisatelja in publicista LOUISA ADAMIČA ima nedvomno njegov, sicer precej mlajši brat dr. France Adamič, dipl. inž. agronomije in profesor na agronomski fakulteti v Ljubljani. Dr. France Adamič se je namreč redno dopisoval s svojim slavnim ameriškim bratom, bil pa je tudi dvakrat v Združenih državah Amerike, kjer se je tudi sestajal z njim.

Spomin na brata Louisa, po domače in slovensko Lojza, sega pri dr. Francetu Adamiču v njegovo peto življenjsko leto, ko so mu starejši bratje in sestre pripovedovali, kako ga je Lojz, ko je prihajal na gimnazijske počitnice iz Ljubljane, silno rad prepeljal na kolesu po domačem dvorišču in bližnjih vaških poteh. Dveletnega Franceta je precej starejši Lojz nadvse ljubil in mu je – neboljenemu otročku – hotel ob slehernem svojem obisku v domači hiši pripraviti kar največ veselja...

Naslednji spomini dr. Franceta Adamiča segajo v tista leta, ko je njegov starejši brat Lojz s posredovanjem svojega polstrica Alojza Škulja, ki je delal v tiskarni Glasa naroda pri Franku Sakserju v New Yorku, odpotoval petnajstleten v tujino, v Ameriko za kruhom. Pa tudi za doživetji.

»Starši so pri nas doma veliko pripovedovali o blagodatih, ki je bil deležen Lojz v daljni Ameriki. In tudi Lojz je tiste čase napisal veliko pisem, polnih hvale, ki so prihajala v Praproče vse do leta 1917, dokler je namreč še lahko prihajala pošta iz Amerike v Evropo. Potem je stopila Amerika v vojno, Lojz pa je postal prostovoljec v ameriški vojski. Zakaj? Ker je vstopil v vojsko, je dobil ameriško državljanstvo, in tako je – kot številni drugi mladi priseljenci – postal pravi Američan.

Pisma, ki nam jih je pisal Lojz, smo vneto prebirali. Dolga so bila, tudi do štirideset strani so imela... V njih je Lojz popisoval ameriško življenje, svoje delo in sorodnike, ki jih je našel v Ameriki, zlasti družino Alojza Škulja, polbratranca našega očeta in matere... Spominja se, da se je v pismih

vračal s svojimi mislimi nazaj v Evropo in jo primerjal z Ameriko. Seveda se mu je takrat zdelo, da je Amerika nekaj čudovitega, velikega, seveda, saj je prišel iz ozkih kranjskih razmer v ta veliki svet, ki ga je popolnoma pritegnil. Iz tega časa je ohranjeno le eno njegovo pismo, vsa ostala so se med vojno izgubila. Spominjam se, da je v enem izmed pisem, ki jih je pisal starejši sestri Tončki, zasmehljivo govoril o Avstriji, ki je takrat sklenila pogodbo s Turčijo, češ »naš veličastni katoliški cesar je sklenil pogodbo in stopil v vojaško zvezo z največjim sovražnikom jugoslovanskih narodov – sultanom«. Sestra Tončka je bila dve leti mlajša od Lojza, hodila je v meščansko šolo, bivala med vojno v ljubljanskem Lichtenturnu, z Lojzom pa sta bila velika prijatelja...«

Zakaj je – petnajstleten – odšel v svet?

»Več vzrokov je za to. Vključil se je v preporodno gibanje, v šoli je imel težave, prav tisto leto je slabo izdeloval, pa očetovo gospodarstvo je zašlo v težave, kar ni nič čudnega za tiste čase. Oče je moral po potresu in velikem snegu leta 1895 hišo popolnoma obnoviti, to pa je bilo zelo drago. Pri hiši nas je bilo deset otrok in vse je bilo treba obleči, nahraniti, šolati. Razen tega je terjalo posestvo delovno silo, ki jo je bilo treba seveda plačati. Pri hiši so bile tri hišne pomočnice, dekle smo jim rekli takrat, pa trije gospodarski pomočniki, ali hlapci, se pravi, da je bilo treba denarno skrbeti še za šest tujih ljudi. Zemlje je bilo sicer dovolj, hlev je bil poln živine, šest konj smo imeli, tri pare, zato tudi trije hlapci pri hiši, ki so vozili na polje in še kam. Oče se je namreč ukvarjal tudi z lesno trgovino pa so ga leta 1910 do 1912 hudo prizadela; cena lesa je namreč občutno padla, začele so se denarne težave pri hiši, tako da je bilo treba prodati skoraj polovico posestva. Vse to je Lojz videl in je delna prodaja domačega posestva tudi vplivala na njegovo odločitev, da odide z

Brat Louisa Adamiča dr. France Adamič

doma. Razen tega je bil nemiren duh, lahko bi rekel, da je bil zasanjan v skokovit razvoj v svetu in se je hotel rešiti iz ozkih domačih razmer...

O vsem tem so mi pripovedovali starejši bratje in sestre in tudi bratrančci, ki so živeli v sosedni hiši. Ko je prihajal iz Ljubljane na počitnice domov, je vsakemu otroku kaj prinesel, zato smo ga nestrpnno pričakovali. Razen tega je vsakič organiziral kakšno igrice. Nedaleč od naše hiše je bila kapelica, ki ni bila več v rabi, pa smo imeli nastope v njej, tako nekako od leta 1910 do 1913. Lojz je bil seveda glavni organizator in igravec.«

In če se povrnemo spet na obdobje, ko je bil ameriški vojak – ali se spominjate, kako je bilo takrat z njegovim pisanjem domov?

»Od leta 1917 pa do leta 1919 nisimo vedeli zanj, šele leta 1919 so starši prejeli nekakšno vojaško obvestilo, da je živ. Kot ameriški vojak je dosti potoval in videl veliko sveta. Leta 1926 je prišlo na naslov sestre Tončke

**Ena izmed manj znanih fotografij
Louisa Adamiča**

prvo pismo po nekaj letih in v njem pravi tudi tole: »Moje molčanje tekom teh let je seveda brez povoda na Vaši strani. Potepal sem se po svetu in nisem imel ničesar pisati, kar bi vas razveselilo. Bil sem po celi Ameriki, po Mehiki in drugih severno-ameriških republikah, na Havajih, Filipinih in na Daljnem Vzhodu, iskajoč bogve kaj, menda samega sebe, mogoče pozabljenja...«

Potem je bolj redno pisal?

»Je. In redno nam je pošiljal tudi izrezke iz časopisov pa revij s svojimi prispevki pa knjige, a se je skoraj vse med vojno izgubilo. V pismu sestri Tončki iz leta 1926 obljublja, da bo v nekaj letih prišel na obisk, »če bom uspel v svojih prizadevanjih«, kajti »književnost je vse, kar me veseli in zanima«, je zapisal.«

Potem pa vaše srečanje z bratom, ko je prvič po tolikih letih prišel na obisk v domovino?

Bilo je maja 1932. leta. Jaz in še en brat sva bila pri dopoldanskem pouku na realni gimnaziji na Poljanah v Ljubljani, ko so naju poklicali v vežo, češ da imava obisk. Tistega leta sem bil maturant, mlajši brat pa je bil v nižjem razredu, to je brat Jože, ki danes živi v Trstu, kjer zastopa naša izvozna podjetja in ima tudi lastno podjetje. Štirje Adamiči smo se sestali v gimnazijski veži – Lojz, njegova žena Stella, Jože in jaz. Devetnajst let ga nisva videla dotlej... To srečanje opisuje Lojz v svoji knjigi z naslovom Vrnitev, a pravi, da smo se srečali v hotelu, kar ne drži, je pač naše srečanje prilagodil okusu ameriškega bralca. Naslednjega dne pa smo zares bili v hotelu Union v Ljubljani...

Tistikrat je ostal v domovini do marca naslednjega leta. S Stello sta bila v Beogradu, Sarajevu, Dubrovniku, Makedoniji, pri kralju Aleksandru in Lojz je po avdienci pri njem ugotovil, da bo moral čimprej odriniti. Nista se namreč kdovekako ujela. Lojz je kralju zastavljal neprijetna vprašanja... O tem je pisal v knjigi Vrnitev v rodni kraj, ki je postala v Ameriki uspešnica, v Jugoslaviji pa ni bila dovoljena. Takrat nam je pisal, da naj morebitnim preiskovalcem, če nas obiščejo, rečemo, da ničesar ne vemo o njej. Res so prišli k hiši orožniki iz Grosupljega, a niso razmetavali po hiši, pa sta to počela dva civilista iz Ljubljane, a nista ničesar našla pri nas, iz današnje Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani pa je takratna oblast pobrala vse izvode bratove knjige.

Pisal nam je redno še naprej. O tem, da je njegovo knjigo Vnuki ena izmed ameriških založb prodala v 70 tisoč izvodih, da ga vabijo vsepovsod, da bi predaval o svoji deželi... Zato je do leta 1941 mnogo potoval, nam pošiljal dopisnice, razglednice, izrezke iz časopisov o svojih turnejah po Ameriki... Potem ni bilo do konca druge svetovne vojne o njem glasu, le eno pismo, poslano staršem, je prispelo na nek čuden način, odposlano je bilo namreč v Carigradu. Slišali pa smo zanj tudi med vojno, ko je OF nekajkrat poro-

čal o njem pa tudi oddaja Glas Amerike ga je omenjala in govorila o njegovem prizadevanju v ZDA za pravičnost in enakopravnost ljudi...

Prve novice o Lojzu smo dobili kmalu po vojni z diplomatsko pošto, menda jih je prinesel veleposlanik Vladimir Velebit...«

Ste vsi Adamiči preživelii vojno?

»Vsi, padla sta le en nečak in svak, danes pa nas živi še pet otrok.

Ko so se razmere po vojni uredile, nam je Lojz spet redno pisal, se zanimal za naše zdravje, življenje, nam poročal o svojem življenju, težavah, ugotovitvah, da mu bržkone strežejo po življenju... Bil je v domovini, se sestal s predsednikom Titom, prepotoval spet Jugoslavijo po dolgem in počez, po vojni pa sem bil jaz dvakrat v Združenih državah Amerike, službeno, in sva se tamkaj sešla in bratovsko razpravljala o vsem, kar naju je družilo.

Zadnje pismo, ki je prišlo od Lojza pred njegovo smrtjo, je pisal 14. julija 1951. leta in ga naslovil mami za god. Takole pravi v njem:

»...Oprosti, da nisem pisal preje. Bilo je ogromno dela in nisem hotel pisati o boleznih, težkočah, itd.

Omenil sem Stelli, da je v juliju Tvoj rojstni dan in god. Naročila mi je, da Ti pišem in Ti dam njen pozdrav in ljubezen.

Od mene naj rečem to-le: Ti si osrčje naše družine. To sem opazil, ko sem bil v Prapročah. Leta se kopičijo nam vsem in mi vsi – tudi jaz v tej daljini – Te nujno potrebujemo, kot našo živo točko našo mater; kajti, če tudi se položaj mogoče zboljša letos, kot pričakujem, cela doba pred nami bo silno težka za nas vse in nam vsem, če se stalno zavedamo ali ne, bo treba občutka, da si med nami, da moremo priti k Tebi, ki si nas rodila... Ob priliki Tvojega godu se mi zdi važno, da Ti rečem, da sem ponosen na svojo mater in da se vsi vidimo 1952. Tvoj Lojze.«

Še danes nerazjasnjena smrt je onemogočila ponovno snidenje.

Jagoda Vigele

reportaža na vašo željo

O kulturnem življenju v Škofji Loki – pred izseljenskim piknikom

Tradicija kot spodbuda

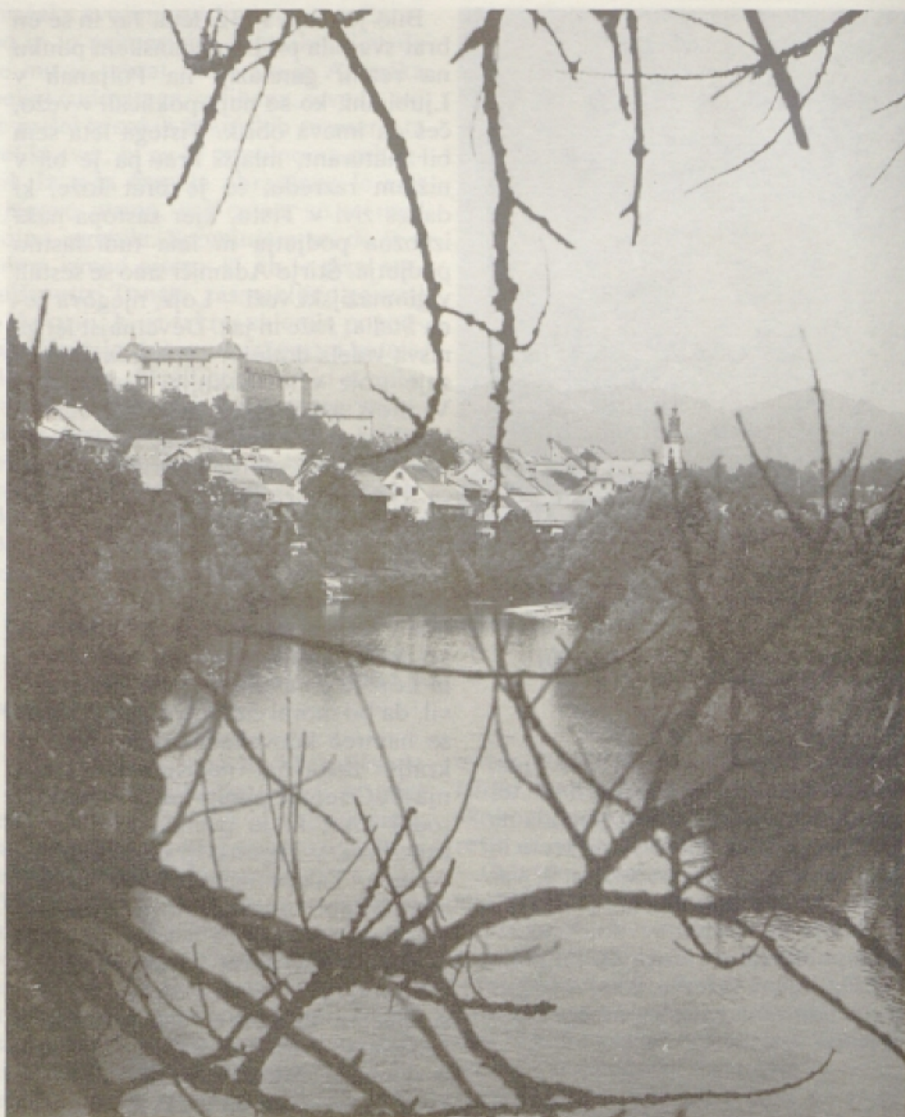
Škofje Loke ne pozna dobro, kdor vsaj nekaj malega ne ve o kulturni tvornosti ljudi tega območja, pretekli in sedanji. Pravzaprav to velja za vsak kraj oziroma območje, je pa res, da vsak kraj nima toliko pokazati kot Škofja Loka. Še več, s tako bogato tradicijo se lahko pohvali le redko kateri kraj, bodisi pri nas v Sloveniji, bodisi drugje po svetu.

Škofja Loka sama je prvorazredni kulturni oziroma arhitektonsko-urbanistični spomenik in je kot takšna uvrščena med nacionalne spomenike prve vrste. Zato se tudi celotna Slovenija trudi, da bi ta spomenik obnovila, ter ga tako ohranila prihodnjim rodovom. Novo spodbudo je v tej smeri predstavljala tisočletnica mesta, saj je prav proslavljanje tega visokega jubileja (1973) v mnogočem pospešilo obnovitvena in ohranitvena dela, ob strokovni in materialni pomoči vse Slovenije.

V Škofji Loki sami je bil ustanovljen odbor za revitalizacijo mestnih in vaških jeder, kar med drugim dokazuje, da se Ločani dobro zavedajo vrednosti dediščine, ki so jim jo zapustili naši predniki. Pri tem pa ne vidijo samo Škofje Loke, ampak tudi »vaška jedra«, kar pomeni, da so tudi ta jedra vredna ohranitve.

Škofja Loka z okolico se lahko pohvali z velikimi dosežki oziroma bogato tradicijo tudi na drugih področjih. Tradicija na področju slikarstva je takorekoč neizmerna, vrhu tega pa je preko svojih najbolj sposobnih mož loško slikarstvo poseglo v sam vrh evropskega slikarstva. To prav gotovo velja za Ažbeta iz Javorij, za Šubice iz Poljan, za Groharja iz Sorice pa morda še za koga.

Tudi v našem času deluje na loškem cela plejada slikarjev (in kiparjev), ki dokazujejo, da slikarska žilica še ni zapustila loškega človeka, čeprav je zaenkrat še težko govoriti o uspehih, kakršne so dosegli zgoraj omenjeni slikarji. Za vso to četo mladih in nekoliko manj mladih slikarjev je značilno, da v bistvu ohranjajo pripovedni način slikanja, a tudi novih iskanj je zelo veliko.

Pogled na Škofjo Loko s puštalske strani (foto: Peter Pokorn)

Pri tem pa je za loško območje morda bolj kot za druga območja značilna živa komunikacija med ustvarjalci in uporabniki – potrošniki kulturnih dobrin. Tudi v tem pogledu ima loško območje bogato tradicijo in povsem mirno lahko trdimo, da moderni časi niso v ničemer spremenili tega stanja. Niso torej prizadeli stikov med umetniki in tistimi, ki so jim umetniški izdelki namenjeni. Verjetno bi težko

našli Ločana, ki ne bi nič vedel o katerem izmed številnih slikarjev in kiparjev, ki delujejo na Loškem. V številnih stanovanjih visijo njihove slike.

Vendar so bili stiki med ustvarjalci in uporabniki doslej vse preveč odvisni od individualne iznajdljivosti umetnikov na eni strani in občanov na drugi. Komunikacija med eno in drugo stranjo je potemtakem tekla brez prave organizacije.

Združevanje umetnikov

Najprej so se zganili umetniki sami. V želji, da bi še bolj približali svoje izdelke občanom in s tem prispevali h kvaliteti njihovega življenja, so se povezali v Združenje umetnikov Škofja Loka. Ustanovljeno je bilo v juniju 1979.

To združenje ima več ciljev in je zanimiv pojav iz več razlogov. Predvsem »bode v oči« pomembna razlika med tem in drugimi podobnimi združenji. V večini primerov se povezujejo ustvarjalci v podobna združenja znotraj ene same »veje« (slikarji med seboj, glasbeniki med seboj itd). V tem primeru pa gre za združenje umetnikov, ki delujejo na različnih področjih umetniškega ustvarjanja. Med člani je največ slikarjev, glasbenikov in kiparjev.

Zato je izvršni odbor v uvodu h katalogu Združenja umetnikov lahko zapisal, da je združenje »strokovna organizacija, katere namen je ustvarjanje in posredovanje umetniških del iz vseh področij umetnosti.« V njem je zbrana, kot ugotavljamo sami, »večina umetnikov naše občine in tako predstavlja v kulturi tega območja vrh strokovnosti.«

Pri tem pa je zanimivo opozoriti na drugo značilnost tega združenja, namreč na to, da članstvo ni pogojevano npr. s stopnjo šolske izobrazbe. Poleg akademskih slikarjev najdemo med člani tudi tako imenovane naivce, kar pomeni, da združenje vključuje vse ustvarjalce, ki so se kolikor toliko uveljavili ne glede na stopnjo njihove strokovne izobrazbe.

Med nalogami združenja naj omenimo najprej tiste, ki so tudi pomembne, vendar ne najbolj pomembne. Tako je Kulturna skupnost občine Škofja Loka zaupala združenju načrtovanje razvoja umetnosti v občini, kar je glede na dejstvo, da združenje povezuje večino umetnikov v občini, skoraj normalno. Vrhu tega opravlja združenje tudi mentorsko vlogo, kar pomeni, da na različne načine prenaša znanje in izkušnje svojih članov na amatersko področje, to je na tiste, ki šele začinjajo svojo ustvarjalno pot na različnih področjih umetnosti.

Seveda pa je in ostaja osnovno poslanstvo združenja v vzpostavljanju čim bolj tesne povezanosti ustvarjalcev kulturnih dobrin z združenimi proizvajalci, ali kot pravijo sami: »Prizadevali si bomo vzpostaviti neposreden stik z delavci, krajanji ter tako omogočiti, da se njihov denar, ki se odvaža za kulturo, ne izgublja pri različnih posrednikih.«

Preko tega pa želi združenje doseči tudi ugodnejši položaj v družbi za

umetnike same in skrbeti za njihovo kvalitativno rast.

Med akcijami oziroma uspehi, ki jih je združenje že doseglo, je treba na prvem mestu omeniti podeljevanje Groharjevih nagrad in štipendij za izpopolnjevanje. Prvo Groharjevo nagrado, ki jo podeljujejo ob občinskem prazniku, je dobil akademik France Mihelič, domačin iz Virmaš. S to nagrado želijo izreči priznanje za največje dosežke na področju slikarstva, obenem pa čimbolj uveljaviti in utrditi ime velikega Soričana. Prvo štipendijo za izpopolnjevanje pa je dobil slikar Janez Hafner iz Škofje Loke.

Marsikaj se je medtem spremenilo na boljše tudi glede pogojev dela za slikarje. V starološkem gradu, v katerem je do nedavna deloval Center za slepo in slabovidno mladino, so namreč uredili več ateljejev.

V smeri približevanja umetnosti delovnemu človeku je bilo že tudi veliko doseženega. Na področju slikarstva preko številnih in rednih razstav, na katerih se predstavljajo oziroma so predstavljeni slikarji – člani združe-

nja, na glasbenen področju pa preko rednih koncertov, ki se že tretjo sezono (enkrat mesečno) vrstijo v prenovljeni kapeli Puštalskega gradu. Pravzaprav je pri tem prišlo do zanimivega in sedaj že močno udomačenega povežovanja slikarstva z glasbo oziroma likovnikov z glasbeniki. Vsaka otvoritev razstave je pospremljena s koncertom.

Program razstav in koncertov pripravlja združenje kot izvajalec, v organizacijskem smislu pa nastopa Glasbena šola, ki tudi deluje v Puštalskem gradu. Tisti pravi izvajalci pa so znani slovenski reproduktivni umetniki, ki z veseljem prihajajo v Škofjo Loko. Všeč jim je namreč intimno vzdušje in pristen stik, ki ga ni težko vzpostaviti s hvaležno publiko. Odziv občanov je bil v začetku razmeroma skromen, zdaj pa postaja vse bolj množičen. Zato je mogoče ugotoviti, da združenje v tem kratkem času ni samo opravičilo svojega obstoja, temveč je opravilo tudi pomembno kulturno poslanstvo.

T. Š.

Stebrišče pred cerkvijo v Crngrobu, kjer je znamenita freska »Sveta nedelja« (foto: Peter Pokorn)

Topolšica

To zdravilišče, ki je pod pobočji Loma, je zaščiteno pred vplivi severnih vetrov, zato je priljubljeno tudi v zimskem času. V zdravilišču je urejena spominska soba, v kateri je nemški nacistični general Lehr podpisal kapitulacijo.

Najpogosteje obiskujejo gostje bližnji Šoštanj (6 kilometrov), kjer si lahko ogledajo spominsko sobo akademskega kiparja Ivana Napotnika in spominsko sobo pesnika in revolucionarja Karla Destovnika-Kajuha. Priljubljene so od tod tudi izleti na Golte, ki so izletniško in zimsko športno središče nad Mozirjem, pa v Gornjo Savinjsko in Logorsko dolino.

Kotlje

Ob naravnem vrelcu kalcij-hidrokarbonatne kislice z večjo količino železa je manjši, a prijeten hotelski objekt, v katerem domujejo gostje, ki žele uživati v naravnem okolju pod Uršljo goro.

V neposredni bližini je vrsta zanimivosti. Prežihova domačija (rojstna hiša slovenskega pisatelja Lovra Kuharja), Forma viva (železni kipi) na Ravnah, delavski muzej, likovni salon in Prežihova soba v ravenski Študijski knjižnici.

Gostinska dvorana v Slovenski Bistrici

Podjetje Certus iz Maribora je v slovenskobistriškem gradu uredilo veliko gostinsko dvorano z 240 sedeži.

Nova dvorana je v neposredni bližini matične dvorane, tako da so prav mladoporočenci najpogostejši gostje v eni najlepših gostinskih dvoran v bistriški občini. V njej nudijo dobri gostinci poleg standardnih jedi tudi štajerske kulinarne posebnosti, vsako soboto pa je tukaj tudi ples. Vstopnina s konzumacijo velja 100 dinarjev.

Znamenita slovenska drevesa: hrast dob

Največji dobov gozd je v Sloveniji znameniti Krakovski gozd pri Kostanjevici na Dolenjskem, ki je zadnji ostanek nekdanj obsežnih hrastovih dobrav pri nas. V Krakovskem gozdu je tudi Pragozdni rezervat, zavarovan po odloku iz leta 1952.

Zgodovinsko znan in tudi zavarovan je Sršenov log hrasta doba pri Ljutomeru. V zavetju teh mogočnih hrastov je bil leta 1868 prvi slovenski tabor, na katerem so Slovenci, takrat še v avstroogrski monarhiji, zahtevali združeno Slovenijo in enakopravnost slovenskega jezika.

Na slovenskem Krasu je bilo v davnini mnogo hrastovih dobrav in gajev; danes jih ni več, od njih je ostalo le malo. Morska plovba je namreč požirala ogromne množine hrastovega lesa za gradnjo ladij, bark in čolnov. Iz starih pisanih virov je znano, da je bilo treba za veliko srednjeveško ladjo posekati do štiri tisoč hrastovih dreves. Zgodovinarji pravijo, da so pomorsko mesto Benetke sezidali na hrastovih pilotih z jugoslovanskega krasa. Vse to je tudi eden od pomembnih vzrokov, da je kras tako gol, brez gozdnate odeje.

Na Bizeljskem, v vasi Gregovce, blizu reke Sotle, raste na dvorišču kmetije Ivana Kovačiča hrast izredne lepote in debeline. Je najdebelejši hrast v Sloveniji. Drevo ima obseg debla 7,50 metra in premer 2,40. Veličastna kroglasta krošnja je široka 30 metrov in pokriva več kot 700 kvadratnih metrov površine.

V vasi Cundrovec pri Brežicah raste na dvorišču kmetije Jožeta Kastelica prastari hrast dob; po debelini je na drugem mestu v Sloveniji. Deblo ima obseg 7,28 metra, premer pa 2,32 metra.

Na tretje mesto sodi po debelini orjaški hrast v naselju Malence pri Kostanjevici ob Krki. Tudi na Hribu v vasi Škrjanče, nedaleč od ceste Novo mesto-Ruperč vrh, je dobro ohranjen orjaški hrast in je dendrološka znamenitost Dolenjske.

Turistična karta Jugoslavije

V založbi Turistične zveze Jugoslavije so dotiskali za letošnjo sezono jugoslovansko turistično karto, ki pri naša poleg izpopolnjene prometne mreže tudi vrsto drugih koristnih informacij in novosti.

Že na naslovnici je poleg jugoslovanske trobojnice natisnjen poziv k ohranjanju in varovanju naravnega okolja, sama turistična karta pa je dopolnjena s pomembno turistično informacijo, da se vije tudi po delu Jugoslavije ena od šestih evropskih pešpoti. Jugoslovanska pot E 6-YU je na karti predstavljena z lastnim simbolom: rdečim krogom z rumeno piko.

Vrednost nove turistične karte Jugoslavije povečujejo poleg številnih splošnih podatkov še skrbno izbrani in opisani interierji, motivi treh prvona-grajenih turističnih plakatov, seznam predstavništva Turistične zveze Jugoslavije v tujini in obvestilo, da je UNESCO uvrstil med svetovno pomembne kulturne spomenike tudi jugoslovanska mesta Dubrovnik, Kotor, Ohrid, samostan Sopoćane, narodni park Plitvice in območje Durmitorja.

Nov turistični film

Unikal studio iz Ljubljane je posnel na 16-milimetrskem filmskem traku 16-minutni barvni turistični film o slovenskem delu Evropske pešpoti E 6-YU z naslovom ČEZ TRI GORE, ČEZ TRI VODE. Prvi kadri filma so posneti na Severnem morju, na samem začetku šeste evropske pešpoti, zadnji pa na Jadranu v bližini Opatije.

Film je kombinacija posnetkov iz najlepših predelov slovenske pokrajine, po kateri se vije pot, in risanih vložkov, ki ponazarjajo popotovanje dveh že nekoliko iztrošenih čevljev po zemljevidu Slovenije. Oba čevlja startata na Radeljskem prelazu, kjer ju pozdravi ličen dvojezični napis, vdolben v leseno desko: EVROPSKA PEŠPOT E 6 NAJ POVEZUJE NARODE. Spotoma se okrepečata s trojanskimi krofi, nekje na poti utrneta sonce in počijeta pod posteljo, na koncu poti pa si z velikim zadovoljstvom odtisneta pečat.

V filmu so poleg panoramskih posnetkov Pohorja, Zasavskega gričevja, Blok in kraškega sveta predstavljeni tudi številni detajli, na primer razvaline gradu Vodriž, spomenik NOB na Čreti, Motnik, Limbarska gora, most čez Savo v Jevnici, grad Snežnik, Kastav, pa številna domača opravila, ki so še ohranjena na območjih, po katerih teče pot, tako žganjekuha, oranje zemlje s plugom in volovsko vprego, striženje ovac, košnja trave s koso, obrezovanje korenja, sekanje koruznice, drvarjenje in podobno.

Film dopolnjujejo dobro izbrane melodije iz bogate zakladnice slovenske narodne glasbe kot Nmau čez jizaro, Le sekaj sekaj smrečico pa številni drobni posnetki voda, odenki iz rastlinskega in živalskega sveta, na Blokah pa se srečamo tudi z ustvarjalnim delom danes že umrlega akademskega slikarja Lojzeta Perka.

Scenarist in režiser filma je Mirč Šušmelj, ki s kratkimi štirijezičnimi napisi povabi gledalce na popotovanje – seveda peš – po Sloveniji.

Film je na voljo pri Turistični zvezi Slovenije, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 38, tel. 061 320-641, 312-087.

Naslovnica turistične karte Jugoslavije

Turistično karto Jugoslavije so natisnili v nakladi 800.000 izvodov v nemščini, angleščini, italijanščini, francoščini, nizozemščini, grščini in finščini.

Jahanje na Rašici

V gostilni pri Španu na Rašici imajo v času turistične sezone na voljo pet konj za jahanje, ki jih izposojajo za 200 dinarjev na uro. Seveda je zagotovljeno tudi spremstvo, jahalna pot pa vodi z Rašice preko Dobenega do Mengša.

Gostilna pri Španu je sicer ob četrkih zaprta, vendar si turist lahko tudi ta dan izposodi konja za ježo.

Koledar prireditev

V juniju je na Slovenskem veliko prireditev: med pomembnejšimi bo 6. in 7. junija na **BLEDU** mednarodna veslaška regata in hkrati bo na **Bledu** 50-letnica veslaškega športa, 7. junija bo v **Goriških Brdih** praznik češenj, v **Ptuju** pa istega dne državno prvenstvo v kartingu.

12. junija bodo v **Ljubljani** odprli 14. mednarodni grafični bienale, ki bo trajal do 15. septembra. 13. junija se bo v **Črnomlju** pričelo tradicionalno dvodnevno Jurjevanje, v času od 15. do 20. junija bodo imeli v **Celju** turistični teden, 18. junija se bodo pričele v **Ljubljani** slovesnosti vsakoletne Kmečke ohceti, v **Poštojnu** pa obljublajo za sleherno nedeljo od 15. junija do 15. septembra na ploščadi pred Jamo kakšno poletno kulturno prireditev ob 10. dopoldanski nedeljski uri.

Ljubljana bo konec junija prizorišče 9. jugoslovanskega baletnega bienala v okviru Poletnega kulturnega festivala v Križankah, 20. junija bo v **Šentvidu pri Stični** 12. tabor slovenskih pevskih zborov, 21. junija bo v **Selcah pri Škofji Loki** turistična prireditev z naslovom Kosec vabi, v dneh od 25. do 30. junija pa bodo v **Piranu** praznični dnevi slovenske folklore.

HO

GOSTINSKO PODJETJE

HOTEL PUGLED
p.o.,
sedež KOČEVJE

Trg zbora odposlancev 64

- Pošta 61330 Kočevje, poštni predal 32
- Telefon: N.C. (061) 851-286 za upravo (direktor, tajništvo, računovodstvo), recepcijo in restavracijo hotela »PUGLED«.
- Direktor 851-361,
- žiro račun pri SDK Kočevje št. 51300-601-10168

Brod na Muri, ki letos jemlje – prav zares – za zmerom slovo... (Foto: Niko Pavlič)

slovenija v mojem objektivu

Foto:
Ančka Tomšič

Gornji grad

Limbarska gora

*V Triglavskem narodnem parku
Po Kozjaku*

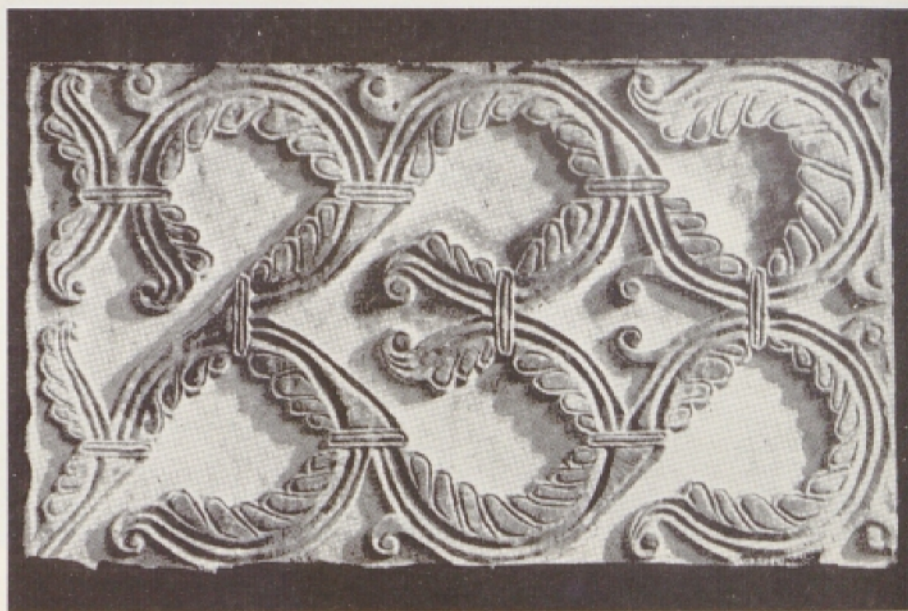
Ojstrica na Kozjaku

Pleteninasta plastika

Sredi 18. stoletja je koprski enciklopedist Gian-Rinaldo Carli predlagal koprski občini ustanovitev muzeja. Sam je izbral antične kamne in jih dal vzdati v atrij Coleggio dei nobili, današnji sedež italijanske gimnazije. V šestdesetih letih prejšnjega stoletja je Koper dobil »Arheološko komisijo«, ki je svoje delo razširila še na druga področja ter varovala in zbirala vse predmete in dokumente iz preteklosti. »Prva istrska pokrajinska razstava« 1910. leta je potrebo po ustanovitvi Mestnega muzeja še bolj poudarila. Le-ta je dobil prostor v opuščnem samostanu sv. Klare, po prvi svetovni vojni pa se je selil v nove prostore. V palači Belgramoni-Tacco, sezidani v začetku 17. stoletja, ki jo umetnostni zgodovinarji uvrščajo med zgodnejše manieristično baročne meščanske palače ter med najkvalitetnejše primerke tudi sicer bogate koprške arhitekture, je ostal še danes, seveda znatno razširjen in s pridevkom Pokrajinski muzej. Ogljed tega muzeja je zato možno povezati še z ogledom omenjene palače in številnih drugih pomembnih koprskih stavb. Na mnogih so namreč še ohranjeni zanimivi kamnoseško plastično bogati detajli, prav tako na palači Belgramoni-Tacco, pri kateri se prvič pojavi na koprskem področju vključitev plastike v portalno arhitekturo. Portal se namreč zaključí z markantno plastiko glave, motivom, ki je kasneje v Kopru zelo pogost. Marsikatera plastika, ki je nekdanj krasila to ali ono fasado, je dobila prostor v Pokrajinskem muzeju v Kopru. Tako na primer: patera, ki prikazuje kragulja z ujetim zajcem iz 12. stoletja. Patera je zelo pogost okrasni element beneške posvetne stavbe v dobi romanike, praviloma pa gre tod za okroglo patero, izdelano iz istrskega kamna z motivom ene ali več živali.

Madona z otrokom, svetnikom in donatorjema je krasila svojčas portal nekdanjega sevitskega samostana v Kopru, zdaj pa ima mesto v muzeju. V tem primeru gre za luneto – nadvratno čelo, značilen primer gotskega mehkega sloga beneškega kroga. V spodnjih oglih sta izklesana donatorja – menih

Del oltarne pregrade iz prve polovice 9. stoletja

in redovnica. Delo je, kot navajajo strokovnjaki, nastalo v 15. stoletju. Tu je tudi rekonstrukcija portala stare koprške stolnice s kamnitimi levi iz 12. in 13. stoletja. Nekoliko kasnejši, iz prve polovice 14. stoletja, pa so fragmenti verjetno ciborija ali oltarnega baldahina.

Krasilne plošče

Kot kite spletene druga ob drugi, kot preleti in povezani trakovi drug z drugim, kot čipkasta bordura... pa se nam zazde kamnite z ornamentom stlane plastike, ki so svojevrstna posebnost Pokrajinskega muzeja v Kopru. Kamen kot da tu ni tako trd, tako nezlomljiv ali pa so bile roke mojstrov tako spretni, vztrajni, da so zmogle in znale vtakati vanj vso to lepoto.

V Sloveniji je ohranjenih (zaenkrat) 33 plastik s pleteninasto ornamentiko, od tega večina na obalnem področju, le pet pa v notranjosti Slovenije. Pleteninasta plastika se najprej pojavi v Italiji v drugi polovici 7. stoletja, njene korenine pa segajo še nekaj stoletij dlje v preteklost. Pri nas zasledimo

pleteninasto plastiko nemara že v 8. stoletju, bolj gotovo pa v 9. stoletju, iz katerega je tudi večina v Pokrajinskem muzeju razstavljene pleteninaste plastike. Te lahko »vtaknemo« v tako imenovano drugo fazo v razvoju pletenine. V prvi fazi, ki jo grobo omejimo na 8. stoletje, razpoznavamo v pletenini rastlinske oblike: trto, vitice, liste. Živalski svet je še dokaj konkreten, zlasti ptice, prisotni pa so še (kot navaja v katalogu izšlem ob razstavi »Plastike s pleteninasto ornamentiko na Slovenskem« Milan Sagadin) razni antični ornamentalni motivi. Tako: biserni niz, jajčni niz, astragal, kitast preplet z »očesci« v zavoju itd.

V drugi fazi vse rastlinske oblike dokončno »otrdijo« in se popolnoma geometrizirajo. Redki so antični elementi, različne naturalistične oblike pa dobe stilizirano obliko oziroma izginejo. V zadnji fazi, ki ji pripada še del 10. stoletja, pa ustvarja prehod iz geometrizma in abstrakcije, iz stroge ploskovitosti k zametkom plastičnosti. Figuralika, ki se je prej le redko pojavljala, obenem s pletenino prevzame novo vlogo, ki jo strokovnjaki po-

drobneje opredeljujejo in pojasnjujejo.

Pleteninasta ornamentika je krasila predvsem razne dele kamnite cerkvene opreme, tako oltarje, oltarne pregrade, prižnice, ciborije ali pa arhitektonske člene: konzole, kapitele, podboje, prage...

»Po nekaterih teorijah ima pletenina tudi vlogo nekakšnih zakletav ali čarobnih obrazcev, ki naj bi odganjali hudo od oltarjev, prižnic in cerkva nasploh. Izdelovalci teh ornamentov naj bi bili tako imenovani »magistri commacini«, ki jih omenjajo viri tistega časa. Pod tem imenom vidijo raziskovalci ali potujoče mojstre-klesarje iz Coma ali klesarje, ki so pri svojem delu uporabljali stroje (cum + machina), ali pa združenja mojstrov v srednjeveških mestih (maçons), najdemo zapisano v omenjenem katalogu k razstavi o pleteninasti plastiki na Slovenskem. Le-to je pripravil Pokrajinski muzej Koper 1977. leta.

Nad kokošnjakom

Poti, ki vodijo do muzejev, so najrazličnejše. Nekatere umetnine podare muzejem lastniki le-teh, nekatere najdejo »muzejci« po naključju, mnoge odkrijejo šele stoletja po nastanku. Velik del zbirk širom Slovenije pa je »Posledica« zaščitnih akcij. Zavarovalna izkopavanja, teh je bilo po drugi

svetovni vojni v Sloveniji nekaj nad sto, so dala mnoga nova spoznanja, dopolnila že znano, načela nove dileme, odprla neznano; vse k vsemu pa je obogatilo našo dediščino za nekaj deset tisoč novih arheoloških predmetov in več sto novih arheoloških podatkov.

Zanimivo je, od kod vse so prišle pleteninaste plastike v Pokrajinski muzej Koper. V času, ko je vsak gradbeni material prišel prav, so te plastike uporabljene ponekod tudi kot gradbeni material. Veliko teh kamnitih spomenikov so namreč odkrili arheologi in delavci muzejev ob svojih pregledih obnavljajočih stavb. V Kopru so tako naključno rešili ob predelavi samostana sv. Ane del kamnite oltarne mize iz 9. stoletja. Drug spomenik kamnite plastike so našli v cerkvi sv. Mavra v Izoli, tretjega – del oltarne pregrade v tlaku pod kropilnikom – v cerkvi sv. Blaža v Padni...

Med najlepše primerke sodi 45 centimetrov široka in 80 centimetrov visoka tranzena, ki je bila vzdana na vzhodni strani krstilnice v Piranu, medtem ko so strokovnjaki odkrili del oltarne pregrade s pleteninastim ornamentom vzdani na severozahodni steni omenjene krstilnice. Ko obiskovalec gleda to kamnito »rastlino«, lahko v njej razpozna lilijo. Listi kot da niso kamniti, saj so v njih natančno izrisane brazde. Dleto klesarja ali klesarjev je tu doseglo dovršeno kompozicijo, ki ob skrbni izdelavi postavlja ta »ka-

men« med enkratne stvaritve tega tipa.

Nad oknom kokošnjaka pri studencu v Krkavčah pa je bila odkrita pleteninasta plastika iz prve polovice 9. stoletja, ki je služila tu kot preklada. Na njej so dobro naznačene triračne nažebljene arkade, ki okvirjajo petrolistne stilizirane cvetove. Za preklado nad vhomom porušenega otroškega vrteca v tedanji Calle del Teatro Vecchio v Kopru pa je služil del oltarne pregrade, na kateri so izredni štirje ptiči, od katerih sta dva obrnjena v levo, dva v desno. Pri dveh ptičih je moč opaziti v njunem kljunu črva. V tem primeru je ohranjen le ornamentalni rob. Celoto, ki je morala biti prav tako izjemna, lahko le slutimo. Podobno velja za večino ohranjenih fragmentov pleteninaste plastike, ki bo terjala še veliko iskanj in preučevanj, da bo okrog nje vse pojasnjeno.

Zaščitnik Kopra

In ker smo v Pokrajinskem muzeju v Kopru že začeli s plastikami, s plastiko tudi končajmo, pa čeprav bi v tem muzeju zaslužilo še marsikaj drugega vso pozornost obiskovalca. Na primer dela iz muzejske pinakoteke, v kateri so platna mojstrov italijanskega slikarstva: Giroloma Romanina, Benedetto Carpaccia, Alessandra Varotaria pa avtorjev iz slikarske šole Tintoretta, J. Bassana, R. Carriere in drugih. Ali pa »zakladi« bogate kulturno zgodovinske zbirke, v kateri je še posebej zanimiva orožarna. Posebnost muzeja je tudi zbirka grbov koprške aristokracije od 13. stoletja do 1797. leta kot tudi koprška meščanska kuhinja z množico predmetov, ki izvirajo iz obdobja od 15. do 19. stoletja... Novejšo zgodovino predstavljajo dokumenti in viri o bojih istrskih Slovencev za nacionalno in socialno osvoboditev, posebno pa je poudarjen upor proti fašizmu v Marezigah 1921. leta. Za mnoge pa bo nemara najbolj zanimiv pomorski oddelek, ki tudi sodi v »okvir« Pokrajinskega muzeja Koper.

Plastika, ki jo velja še omeniti v zvezi s Koprom (kljub temu, da ta umetniško in vrhunsko) kaže sv. Nazarija. Sv. Nazarij velja za zaščitnika Kopra, ki ga lahko srečamo še drugje, na primer v koprski stolnici, kjer je upodobljen več kot trikrat. Ta pa, ki ga hrani koprski muzej, je izdelan v lesu, 100 cm visok, nastal pa je, kot vse kaže, v 16. stoletju. Legendarni zaščitnik sedi in drži v naročju model Kopra, na katerem so lepo vidna vrata »Na Mudi«, zgrajena 1520. leta.

Tranzena, vzdana v zvoniku župne cerkve v Šmarjah, 9. stoletje.

Nabiralništvo

Ko so Slovani naselili naše ozemlje, je bilo nabiralništvo že postranska oblika gospodarstva, njegov pomen pa se je še zmanjševal z razvojem drugih gospodarskih panog. Razmeroma pomembno pa je bilo nabiralništvo okoli 19. stoletja za vse številnejši sloj revnejših polagrarnih vaščanov, kajzarjev, bajtarjev in gostačev. Večkratne slabe letine in z njimi povezano pomanjkanje hrane pa so tudi kasneje prisilile slovenske vaščane, da so se zatekli k nabiralništvu. Z izkupičkom so še pred drugo svetovno vojno nabiralci navadno kupili sol, petrolej in sladkor; dekleta, šolski in tudi predšolski otroci pa so si z nabiranjem zaslužili za obleko in obutev.

V zadnjih letih se je trgovina z nekaterimi gozdnimi sadeži (borovnice, brusnice, gobe, maline) povečala in razširila tudi prek naših meja, tako da predstavlja za kmečko, polkmečko, ponekod pa tudi obmestno prebivalstvo dodaten vir zaslužka. Mestni ljudje pa se za razloček od podeželskega prebivalstva ukvarjajo z nabiralništvom povečini zato, da združijo koristno (hrana) s prijetnim (razvedrilo, sprostitvev v naravi).

Nabiranje rastlin in sadežev

Kmečke gospodinje so nekoč na Slovenskem – ponekod delajo to še danes – nabirale liste mladih kopriv za špinačo, na Primorskem pa liste rukvice. Ponekod so liste in steblo kislice pa sladke koreninice radi žvečili odrasli in otroci, danes pa je to le še otroška navada. Prav tako so nekateri – večinoma v zdravilne namene – nabirali liste melise, mete, bezgovega in akacijevga cvetja, ki so jih pripravili ocvrte z jajcem.

Na Gorenjskem, Koroškem in Cerkljanskem in v delu Dolenjske so poleti skoraj v vsaki kmečki hiši jedli sveže ali kuhane borovnice. Borovnice tudi še danes, ko so postale pomembno prodajno blago, nabirajo bodisi z rokami ali pa jih smukajo z grabljicami ali riflom. Enako kot v preteklosti

nabirajo tudi danes rdeče jagode, brusnice in maline predvsem za prodajo. V ljubljanski okolici so nabirali jagode še v drugi polovici 19. stoletja v posebej za to pletene košarice s pokrovom. V kostanjeviški okolici so nabirale ženske maline v košarice, ki so jih imele obešene na vrvici, zavezani okrog pasu, praznile pa so jih v škaf. V krajih, kjer raste brinje, so v jeseni nabirali brinove jagode za kuhanje žganja, zdaj ga nabirajo le še ponekod, na primer v Poljanski dolini ob Kolpi. V Goriških Brdih so brali brinje v pletene lese, v Brkinih pa so košare ali sita podstavili pod grm, nakar so s palico udarjali po brinju, da so padale jagode v podstavljeno posodo. Žganje so nekdanji Slovenci kuhali tudi iz borovnic – na Koroškem ga ponekod še danes –, iz plodov češmina, lesnike in divje češnje, posamezne gospodinje pa so iz njih delale tudi kis.

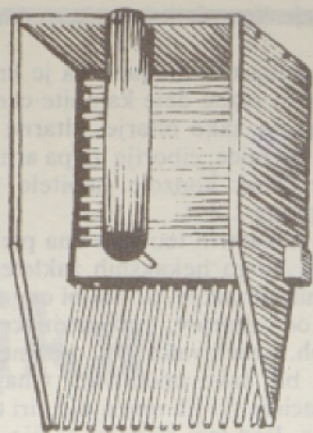
Na Gorenjskem, posebej v tržiški okolici, so lesnike, podobno kot ostalo sadje, sušili za zimo, na Koroškem pa še danes predelujejo lesnike v mošt. Na Krasu berejo plodove lesnike v pletene okrogle košare z majhno odprtino na vrhu, kraški vrši ali košulji pa je podoben čebelon iz Goriških Brd.

Med pijačami, ki so jih nekoč pridobivali iz drevesnih sokov, je bila najpogostejša bezgova muzga, kot ji pravijo na Dolenjskem. Brezo so, seveda spet le nekateri vaščani, navrtali spomladi, podstavili posodo in potem iz nje pili sok, ki se je natekel.

Domači prehrani, največkrat pa prodaji, je na deželi še vedno namenjeno nabiranje gob. Poleg gobanov jurčkov nabirajo vaščani še lisičke, mavrahe, sivke, medvedje tačke, karžlje in še druge vrste gob. Gobane tako kot nekdanj tudi še danes sušijo narezane na drobne lističe, in sicer na deskah, na peči ali na rešetu, nekateri pa jih suše nanizane na vrvici.

Nabiranje zdravilnih rastlin

Proti koncu 19. stoletja so se iz vrst kmečkega, polagrarnega prebivalstva

Grabljice, leseno pripravo za smukanje borovnic, lahko še danes kupimo pri prodajalkah borovnic na ljubljanskem živilskem trgu

izoblikovale zeliščarice, ki se še danes ukvarjajo pretežno z nabiranjem zelišč za prodajo.

Za zdravljenje najrazličnejših notranjih in zunanjih bolezni pri ljudeh in živalih so na našem podeželju nabirali in uporabljali še v 19. stoletju več kot petsto rastlin. Od njih imajo skoraj v vsaki domači kmečki lekarni še danes svoje mesto: kamilice, lipovo in bezgovo cvetje, arnika, meta, žajbelj, brinje in borovničeve jagode.

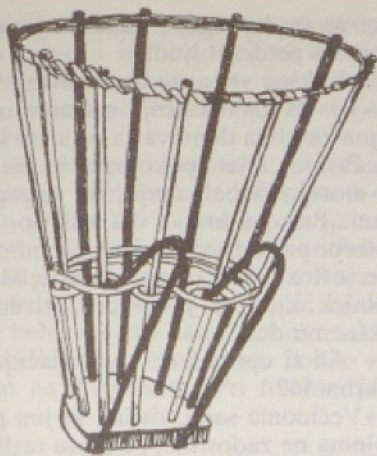
Zelišča so nekdanj nabiralci prinašali domov kar v naročju, predpasnikih ali culah in pletenih košarah. Nekdanj so jih tudi hranili zavita v platnene krpe. Današnje zeliščarice nabirajo zelišča v košare ali polivinilaste vrečke, hranijo pa jih največkrat v belih bombažnih vrečkah.

Nabrana zelišča za dom in prodajo tudi še danes skrbno posušijo. Kot v prejšnjem stoletju jih tudi še danes navadno sušijo razgrnjena na deskah, najpogosteje kar na lesenem perilniku. Prav tako jih posušé na peči, na podstrešju ali na kamnitem ogrodju vodnjaka, povsod tam pač, kjer je na voljo večja površina, ki je potrebna za sušenje zelišč. Bezgovo cvetje navadno sušijo tako, da ga obesijo prek vrvice, pritrjene med dvoje dreves.

Še iz prejšnjega stoletja se je na Slovenskem ohranila navada, da namakajo v marsikateri kmečki hiši arniko, pa brinove jagode in rutico v žganju in da izpostavljajo smrekove vršičke, pomešane s sladkorjem, v stekleni posodi na soncu, da jih toplota predela v zdravilni sirup.

Zbiranje vode

Zbiranje vode, namenjeno za oskrbo ljudi in živali z vodo, sodi še vedno med najosnovnejše potrebe vsakega kmečkega doma. Prve samotežne in

Listni koš, s kakršnim so že v prejšnjem stoletju nosili domov steljo, je še doma v kamniški okolici in Tuhinjski dolini

črpalne vodovode smo dobili v Sloveniji šele v drugi polovici minulega stoletja z izgradnjo južne železnice in kasneje tudi drugih železnic. Vodovodi so oskrbovali kolodvore in najprej mestna, kasneje pa tudi posamezna vaška naselja. Čeprav se v zadnjih letih pospešeno razširja vodovodno omrežje tudi na naše podeželje ali pa imajo vaščani lastne vodovode, imamo na Slovenskem še vedno vasi in cela območja, kjer se oskrbujejo z vodo na preproste načine, ki so bili v navadi že v preteklem stoletju.

V krajih, kjer so izviri žive vode, studenčnice (alpsko področje, Prekmurje), imajo vodo speljano po lesenem žlebu ali tudi po leseni, navzdol ukrivljeni cevi. Za nekatera območja je značilno zajemanje izvirske vode na ravnem terenu, v Prekmurju pravijo takšnemu izviru vretina, na Gorenjskem pa stedenc. Na Krasu in Notranjskem še vedno izkoriščajo vodo za živino iz obrhov in kali, ki so na dnu utrjene z zgneteno ilovico in slamo.

V zvezi z iskanjem talne vode je bilo tudi med kmečkim prebivalstvom razširjenih več načinov iskanja z enoletno vrbovo šibo. Preprosto so jo iskali tako, da so vtaknili vrbovo šibo v zemljo in ugotovili, da je v bližini voda, če se je šiba rahlo zatresla.

Ponekod na Primorskem, v Istri ter na alpskem in panonskem območju, torej povsod, kjer ni talne vode ali studenčnice, zbirajo deževnico navadno prek strešnih in potem lesenih žlebov v vodnjake. Kapnico imajo tudi na nekaterih kmečkih domačijah, z njo največkrat napajajo živino, gospodinje pa jo uporabljajo za pranje in zalivanje rož.

Vodo prenašajo iz bližnjih in tudi bolj oddaljenih krajev na več načinov, ki so na splošno znani po vsej Sloveniji, kjer še nimajo vodovoda. V Prekmurju jo prenašajo v glinastih vrčih,

na glavi ali v roki. Na Bovškem so nekdanj nosili vodo v lesenih sodčkih, lempah imenovanih, ali faselčkih, na Krasu, v okolici Kostanjevice na Krki in povsod tam, kjer v sušnih dneh primanjkuje domače vode, pa jo za živino še vedno hodijo iskat z vozmi.

Nabiranje krme in stelje

Kot v minulem stoletju tako tudi marsikje še danes nabirajo za krmljenje goveje živine in drobnice travo ob poteh in mejah, po gorskih krajih pa je seveda bilo drugače. Tako so na Bovškem in v Trenti hodili po planinsko travo za govejo živino in drobnico v vrh ali po leško tudi po štiri ure daleč. V Trenti so še v začetku tega stoletja delali senoseki po ves teden od skromni hrani, spali so pod zasilniki, iz smrekovine ali drevesnega lubja narejenimi kočami. Nažeto in nakošeno travo so pograbili v kope, v pozni jeseni pa so seno zavezano v škufo znosili domov. Po zatrjevanju starejših je bila leška za živino veliko bolj zdrava krma, ker so bile v njej planinske rastline kot so pelin, arnika, jaskerca in gamsovc. Na alpskem ozemlju so od časa do časa krmili govejo živino tudi z lapuhom.

Na Primorskem in Dolenjskem so nabirali za koze in ovce jesenovo, gabrovo in bukovo listje. V krajih, kjer raste močvirska trava, so krmili živino tudi z mlačnikom.

Izdatna krma za prašiče je bil bukov in hrastov žir ter želod, ki so ga nabirali otroci in odrasli v košare ali vreče. Predvsem na Dolenjskem in v krajih z bukovimi in hrastovimi gozdovi, so gonili jeseni prašiče na pašo v gozdove. Za svinje nabirajo ponekod tudi še danes koprive, na Bovškem pa so radi dopolnjevali prašičjo krmo s kaduljo in divjim žajbljem.

Za prašiče tudi še danes večinoma kosijo za nastiljanje praprot. V Brkinih so nosile ženske še pred prvo svetovno vojno tudi petintrideset kilogramov težke butare praproti.

Nabiranje za razne namene

V to vrsto nabiralništva uvrščamo najrazličnejše njegove oblike: nabiranje za gradnjo, ogrevanje, za potrebe hišne delavnosti in obrti pa za potrebe industrije.

Izrazito nabiralniškega značaja je nabiranje kamnov na kamniti kraški pokrajini. Kmetje so nabrane kamne

zložili v kamnite ograje, ki so še danes značilne predvsem za kraško območje, in tako hkrati pridobili plodno zemljo ter jo zavarovali pred burjo in živino. S podobnim namenom kmetje še danes nabirajo kamenje na alpskem območju, da zavarujejo – kot nekoč – zemljo pred hudourniki, hkrati pa določajo tako meje posameznih zemljišč.

Za ogrevanje doma, za kuhanje hrane ljudem in živalim, za peko kruha kmetje še danes nabirajo in večinoma sekajo najrazličnejši les v svojem gozdu. Kot v prejšnjem stoletju je tudi še danes v navadi sekanje raznega grmičevja in vej, iz katerih izdelujejo butare, s katerimi kurijo v peči ali pod svinjskim kotlom. Predvsem v obmorskih krajih še nabirajo močvirsko trsje, ki ga uporabljajo za kurjenje, za prikrevanje streh in tudi za podlago zidnemu ometu.

Za potrebe domače hišne delavnosti in obrti kmetje na Slovenskem še danes sekajo brezovo, vrbovo in lipovo vejevje, šibje oziroma debla, iz katerih izdelujejo vitre in ličje ter iz njih pletejo posodo za domače potrebe in tudi za prodajo. Za barvanje oblačil iz domačega platna so nabirali hrastovo skorjo in trske, sveže orehove lupine in jelševe abranke, platno pa so pogosto barvali tudi v rjevini. Za barvanje ribiških mrež so v obmorskih krajih še po drugi svetovni vojni nabirali lubje morskega bora.

Še sredi 19. stoletja so Savinjščani pletli klobuke iz lipovega ličja, ki so jih nosili ob deževnem vremenu, v okolici Kostanjevice na Krki pa so nabirali močvirsko travo plaščenko, iz katere so delali plašče za pastirje (na Kobanskem so za take plašče nabirali kostanjevo lubje in listje). Pohorci so z istim namenom nabirali lasan, z njim so polnili tudi žimnice, v Konjicah so nabirali ločje in rogoz za izdelavo dežnih plaščev, primerno obdelane bukovne gobe s Primorskega, Dolenjskega in Notranjskega so uporabljali za prižiganje ognja, velike bukovne gobe pa so prekupčevalci pošiljali v Anglijo, kjer so iz njih izdelovali pokrivala in obleko.

(Po knjigi dr. Marije Makarovič
**KMEČKO GOSPODARSTVO NA
SLOVENSKEM** priredila J. VI.)

bro organizirana, z zanimivimi programi, ki zajemajo interese kar najširšega kroga naših ljudi. Delo posameznih društev je opredeljeno z društvenimi statuti, ki določajo tudi pravice in dolžnosti članstva, zanimivo ob tem pa je, da skoraj ni društva, ki bi se zapiralo v ozke nacionalne okvire. Po pravilu so lahko člani društva v večini primerov lahko vsi jugoslovanski državljani, neredko pa statut dovoljuje tudi včlanjevanje tujcev oziroma domačinov države, kjer deluje društvo. Tako društva v veliki meri razširjajo in krepijo mostove prijateljstva med našo državo in državo, kjer žive naši rojaki.

Eno izmed takih društev je tudi »France Prešeren« v Bruslju, Belgija. Ker je slovenska skupina v tèm mestu majhna, vsega skupaj nekaj družin, se je njihovim vrstam pridružilo tudi precej drugih Jugoslovancev, v zadnjem času pa se v društvo vključuje tudi precejšnje število njihovih belgijskih prijateljev, ki nekateri pošiljajo svoje otroke celo k slovenskemu dopolnilnemu pouku.

Med najaktivnejšimi delavci pri slovenskem kulturnem društvu »France Prešeren« v Bruslju najdemo tudi Hasana Hozdića, ki je doma iz Bosne. Nobena večja društvena akcija ne mine brez njegove pomoči.

»Predno sem odšel v Belgijo, sem precej časa živel v Ljubljani, kjer sem se tudi oženil in našel družbo, ki mi je odgovarjala. V Belgiji živimo že od leta 1965. Že doma sem delal v mladinski organizaciji in ko so tu v Bruslju ustanovljali slovensko društvo, sem se z veseljem pridružil k sodelovanju,« je začel pripovedovati o sebi Hasan Hozdić.

– V katerem jeziku govorite doma? sem ga vprašal, ko sem videl, da tekoče govori slovensko. »Ker je žena Slovenka, govorimo doma slovensko in tudi srbohrvaško. Poleg tega pa govorimo tudi oba jezika, ki se govorita v Bruslju – francosko in flamsko. Naša otroka Fatima in Alen sta dve leti hodila v srbohrvaško dopolnilno šolo, zdaj pa hodita v slovensko. Oba otroka imata rada tako Slovenijo kakor Bosno.«

– Kaj ste po poklicu? Ali opravljate tukaj svoj poklic?

»Po poklicu sem strojnik in tudi tu sem nekaj časa opravljal isto delo, zdaj pa delamo na svoje, zase, kot pravimo.«

– Za kakšno dejavnost ste se odločili?

»Vedno sem se želel osamosvojiti in dolgo smo iskali, česa bi se lotili. Neki naši prijatelji so imeli zaseben dom za ostarele in nagovarjali so nas, naj se še mi lotimo tega posla. Ker se je s tem strinjala tudi žena, sva se odločila. Najprej sva odprla dom, kjer je bilo prostora za dvajset ljudi, leto in pol za

tem pa še drugega, v katerem je prostora za petdeset ljudi.«

– Kakšne vrste sta ta domova?

»To sta za tukajšnje razmere običajna zasebna domova za ostarele ljudi. Pri nas žive upokojenci, ki otroci ne morejo skrbeti zanje, ker so zaposleni. Pri nas imajo vso oskrbo, po potrebi pa tudi zdravnika in medicinske sestre. Žena je pred tem delala v bolnici, kjer se je precej privadila takšnemu delu.«

– Ali si upokojenci sami plačujejo oskrbnino?

»Večinoma sami, tistim, ki jim pokojnina ne zadostuje, pa plača razliko socialno zavarovanje.«

– Kako gledajo Belgijci na vašo dejavnost?

»Res smo prvi tujci, ki smo odprli tak dom v Bruslju in verjetno tudi v vsej Belgiji. Moram pa reči, da zaradi tega nimamo nobenih problemov. V začetku so nas socialni delavci redno kontrolirali, zdaj pa smo si že utrdili dober glas in ugled. Seveda pa imamo še zdaj redne kontrole s strani socialne službe.«

– Kako si z ženo delita delo?

»Dela je resnično zelo veliko, zato morava delati oba z ženo. Žena skrbi za nego oskrbovancev, jaz pa se ukvarjam z organizacijo, nabavo in urejanjem papirje.«

– Ste zadovoljni z zaslužkom?

»Skrbi in dela je res veliko, zato pa je temu primeren tudi zaslužek. Ves čas imamo polno zasedena oba domova. Naše cene so enake kot v drugih podobnih domovih. Vzdrževalnina pa je odvisna od udobja, ki si ga upokojenci izberejo oziroma zaželijo.«

Hasan Hozdić se je v Bruslju udomačil, pozna jezik, predpise in vse, kar moraš vedeti, če želiš delati »na svoje«. To pa si želi marsikdo od naših. Kljub temu pa je tako on kakor tudi vsa njegova družina tesno navezana na Jugoslavijo, na Slovenijo in na Bosno. V Bosni gradijo tudi novo hišo, ki bo kmalu dokončana, in potem, pravijo, bodo začeli razmišljati tudi o skorajšnji vrnitvi.

Jože Prešeren

ŠVEDSKA

Ob sedmem slovenskem kulturnem festivalu

Letos je bilo organizator tradicionalnega kulturnega festivala slovenskih društev na Švedskem slovensko kulturno društvo Ivan Cankar iz Halmstada. Po poročilih, ki smo jih prejeli pred tedni, je bilo razvidno, da

FRANCIJA

Praznovanje 8. marca v Freyming-Merlebachu

8. marca je bilo med članicami slovenskega rudarskega društva »Jadran« iz Merlebacha v Franciji veselo in praznično. Ko je v majhni, slavnostno okrašeni dvorani, zavladal mir, je predsednica žena društva »Jadran« čestitala vsem članicam za njihov praznik. Nato pa je poudarila njihovo pomembno vlogo, ki jo imajo v okolju, v katerem živijo: prenašati in gojiti slovenski jezik med mladim rodом.

Govoru predsednice je sledil kulturni program, ki so ga pripravili otroci slovenskega dopolnilnega pouka za vse članice društva, posebno pa še za svoje mamice. Kajpak so bile matere zelo vesele in počaščene, ko so videle, da njihovi malčki počasi le osvajajo slovenski jezik.

Kulturnemu delu je sledila zakuska s plesom ob zvokih harmonike.

Dan žena je praznovalo tudi Slovensko rudarsko društvo iz Aumetza. Proslava je bila v prostorih društva, ki so jih s prostovoljnim delom pred kratkim obnovili člani društva. S kratkim nastopom otrok slovenskega dopolnilnega pouka iz Nancyja pa so počastili ta dan tudi Slovenci iz Nancyja.

Olga Rebula

BELGIJA

Naš rojak – lastnik dveh domov za upokojence

V zadnjem desetletju je v zahodnoevropskih državah nastalo zavidljivo visoko število slovenskih društev, ki so več ali manj vsa sorazmerno do-

so se vsa društva pridno pripravljala na ta največji kulturni dogodek med Slovenci na Švedskem in prepričani smo, da je lepo uspela tudi letošnja prireditev.

Člani društva gostitelja, »Ivana Cankarja« iz Halmstada, so se na festivalu predstavili z novoustanovljeno folklorno skupino, ki jo vodi Niko Adlešič ob pomoči Ivana Zbašnika. Rojakinja Vida Stojanovič je skupini sama sešila belokranjske narodne noše, šest štajerskih noš pa je društvo dobilo z Raven na Koroškem. Pri folklori je

Mladi cankarjevci pred slovenskim domom v Halmstadu

igral harmoniko Zvonko Ivanušič. Za festival so se prav tako pridno pripravljali mladi člani tega društva in tudi drugi.

SKD Ivan Cankar v Halmstadu je staro dobra štiri leta. Šele takrat je bila uresničena želja vrste slovenskih rojakov v Hallandu, da bi imeli svoje društvo. Po začetnih težavah je komuna mesta Halmstad dala društvu na voljo skoraj dotrajano hišico na vzhodni strani mesta. Člani so se lotili obnove, številni posamezniki pa so prispevali tudi material in denar, vse, kar je bilo potrebno. V obnovo prvih društvenih prostorov SKD Ivan Cankar je bilo vloženih več kot 2000 prostovoljnih delovnih ur. Obnovo je vodil rojak Jože Križ, njegova desna roka je bil Branko Jenko, ničesar pa ne bi mogla opraviti brez pomoči številnih drugih rojakov, med katerimi naj tokrat omenimo le Zvonka Ivanušiča, Ivana Feleta, družine Bukovec, Jožeta Godine. Danes ima društvo kar lepe pogoje za društveno delo, saj smo uredili lani tudi balinišče in igrišče za odbojko. V samem domu pa redno vodi mladinska sekcija (pevski zbor, recitatorji, dramska skupina), ki redno sodeluje na vseh društvenih prireditvah. Mladinsko sekcijo vodita Urška Mori in Roza Knez.

SKD Ivan Cankar uspešno sodeluje tudi z lokalnimi društvi in pokrajinskim jugoslovanskim odborom ter

ostalimi jugoslovanskimi društvi. Dobre stike ima tudi z domovino, zlasti z Ravnami na Koroškem in z drugimi slovenskimi ustanovami, ki skrbje za stike z našimi na tujem.

Marija Hriberšek

Nov odbor Planike v Malmöju

SKD Planika je tudi letos organiziralo slovensko pustno veselico, na kateri se je pojavila pisana družina maškar v lepih in izvornih kostumih. Obiskali so nas »sneženi možje«, muppeti, nuna, šejk, lepotica z Japonskega in drugi. Veselo presenečenje so nam pripravili tudi rojaki iz Landskrone, ki so s svojim obiskom popestrili naš večer, obiskale pa so nas tudi njihove maškarke. Po nekajurnem rajanju je žirija z lepimi nagradami razveselila štiri najboljše maske.

Dva tedna pozneje, 7. marca, so naše članice praznovale svoj praznik, dan žena. Proslava je bila tokrat v Ungdomens Hus. Na njej so sodelovali učenci slovenskega dopolnilnega pouka, pevski zbor, ansambel ter najmlajši člani društva, ki so vzeli svojo nalogo zelo resno. Učenci slovenske šole so za to priložnost izdelali za mamicice zelo lepe čestitke, ki so jih razdelili vsem prisotnim ženam. Po proslavi so »fantje« v društvenih prostorih postregli z majhno zakusko. Res so se zelo potrudili.

Mira Dekanič

ŠVICA

Veliki smučarski slavji

V organizaciji Slovenskega planinskega društva Triglav v Švici, ki letos slavi 10-letnico obstoja, sta bili marca v znanem smučarskem središču na Hoch-Ybrigu dve veliki, a tudi že tradicionalni smučarski slavji – 10. jubilejni slovenski veleslalom in zaključna prireditev tekmovanj za pokal YU-SKI.

Večer pred tekmovanjem, v soboto 14. marca, je bilo v podnožju Hoch-Ybriga v vasi Unteriberg prijeten družabni večer vseh udeležencev obeh tekmovanj: srečali so se stari znanci, sklenile so se nove prijateljske vezi, prav zanimiv pa je bil ogled amatersko posnetih filmov nekaterih dosedanjih veleslalomov Slovencev v Švici.

Veliko naših pridnih rojakov je sodelovalo pri mamutski organizaciji obeh množičnih prireditev, zato sta tudi obe potekali kar se da vzorno in brezhibno. Vodja tekmovanja 10. slovenskega veleslaloma je bil Janez Ku-

šar, v razsodišču je bilo devet rojakov, šef dolge proge je bil Damjan Hladnik, kratke proge dr. Viktor Kristan, tu pa so bili tudi merilci – domačini smučarske šole v Unteribergu in seveda še številni ves dan zaposleni rojaki, ki so pomagali na startu in cilju, zlasti najmlajšim tekmovalcem.

V nedeljo 15. marca se je v prelepem sončnem jutru zbralo na Hoch-Ybrigu v švicarskih gorah blizu Zürichu, domala 400 slovenskih rojakov iz Švice, Zvezne republike Nemčije in Avstrije, da bi s svojo prisotnostjo na tekmovanju počastili kar najlepše dvojni jubilej. Udeležba je bila zares množična, rezultati pa so bili takšni:

Med malčki obeh spolov (letnik 1975 in še mlajši) je bila prva Mateja Justin, pri mlajših cicibankah Katja Rupnik (SPD Voralberg), pri mlajših cicibanih Robertino Gašperšič (SPD Voralberg), pri starejših cicibankah Helenca Dolhar (Triglav, Zürich), pri starejših cicibanih Sandi Zupan (Triglav, Zürich), pri mlajših pionirkah Irena Kolar (Triglav, Zürich), pri mlajših pionirjih Robi Kristan (Triglav, Zürich), pri starejših pionirkah Evi Jakopič (Triglav, Zürich), pri starejših pionirjih Aleš Ramsak (Triglav, Zürich), pri članicah II Slavica Kocjan (Vihor), pri članih III Franjo Debevec (Planika), pri članicah I Ivanka Benčina (Triglav, München), pri mladinkah Irena Stipetič (SD Voralberg), pri mladincih Edi Vodnjov (Planika), pri članih I Vojko Čanžek (Triglav, Zürich), pri članih II pa Stane Arzenšek (Triglav, München).

Med ženskimi ekipami so zmagala dekleta iz münchenskega Triglava, Triglav iz Stuttgarta je bil drugi, pri moških je ekipno zmagal züriški Triglav, drugi je bil Triglav iz Münchna, tretji pa Triglav iz Stuttgarta.

Pokroviteljica 10. jubilejnega slovenskega veleslaloma v Švici je bila tovarna športne opreme ELAN iz Begunj.

Slovesnost pri razglasitvi rezultatov in podelitvi pokalov ter priznanj je z daljšim govorom, v katerem je orisal delo društva Triglav in začetke slovenskega veleslaloma v Švici, pričel pozhrtvovalni predsednik SPD Triglav Metod Fikfak, zbrane pa je pozdravil in jim čestital k uspehu tudi generalni konzul v Švici Gustav Kranjc, ki je tudi sam tekmoval po hochybriških strminah.

In še rezultati sklepnega tekmovanja za pokal YU-SKI: med ženskami je bila prva Irena Stipetič (SD Voralberg), med moškimi pa Edi Vodnjov (Planinka, Ravensburg). V ženski konkurenci je zmagala ekipa Triglava iz Stuttgarta, v moški pa ekipa Triglava iz Münchna.

V poznih večernih urah je po prijetnem družabnem zaključnem srečanju,

Tisti, ki so že prevozili svojo tekmovalno progo, so na cilju bodrili tekmovalce in ugibali, kako je z rezultati...

ki je bilo v športni dvorani v bližnjem Oberibergu, odšlo spet na svoje bolj ali manj oddaljene domove na desetine osebnih vozil in avtobusov s slovenskimi smučarji, ki so v švicarskih hri-
bih preživeli nepozaben dan.

J.V.

Apollonio Zvest in Silvester Komel sta razstavljala v Zürichu

10. februarja tega leta so v modernih prostorih predstavništva Ljubljanske banke v Zürichu odprli razstavo del dveh znanih slovenskih akademskih slikarjev, letošnjega Prešernovega nagrajenca Silvestra Komela in Apollonija Zvesta, docenta na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani in nosilca petnajstih narodnih in mednarodnih priznanj.

Razstavo je odprl jugoslovanski generalni konzul Gustav Kranjc, udeležili pa so se je predstavniki žiriškega umetniškega, kulturnega in gospodarskega življenja. Zanimanje za dela teh dveh umetnikov iz vrste predstavnikov jugoslovanskega sodobnega slikarstva je bilo izredno živo, tako da so razstavo, ki naj bi prvotno trajala le do konca februarja, podaljšali za štiri-
najst dni.

Ob tej priliki so se z umetnikoma seznanili tudi slikarji iz vrst naših ljudi na začasnem delu v Švici, ki so iz pogovora z njima črpali nove ideje za uspešno nadaljnje delo.

Breda Stepic-Cechich

Prešeren v Prešernovem hramu

Kot smo že poročali, ima naš veliki pesnik svoj dom tudi v Švici, ime pa

mu je Prešernov hram. To so društveni prostori SPD Triglava, najstarejše-
ga slovenskega društva v Švici, ki letos praznuje svojo desetletnico. V Prešernovem hramu visijo sličice iz pesnikovega življenja, v njem se odvijajo večeri v delu pa tudi v veselju, saj se v Prešernovem hramu shajajo vsako soboto zvečer naši ljudje, da posede skupaj in pokramljajo, poslušajo našo glasbo in igrajo šah, ker pa ima Prešernov hram tudi svojo kuhinjo, je vedno narred tudi kaj dobrega za pod zob.

Tudi v soboto 7. februarja je bil Prešernov hram poln, ko so ugasnile luči in so člani dramske sekcije izvajali program v čast Prešernovega dne. Z odlomki iz pesnikovega življenja in recitacijo so se predstavili Fanika Rodella, Majda Ipavec in Lojze Žgavec in poželi buren aplavz. Slišati pa je bilo glasove, ki so želeli, da bi bil program drugo leto še daljši, kar je mladim igralcem dalo novo spodbudo za nadaljnje delo.

Člani SD Planike in SD Soče pa so praznovali skupaj. Prav tega dne se je namreč v Ebnet Kappelu začel tradicionalni Planikin veleslalom »Prijateljstvo«, katerega se udeležujejo celo člani naših društev iz Avstrije in sosednje Nemčije. Proslavo so združili z večerno prireditvijo in v Ebnet Kappelu je tekla beseda o Prešernu kot človeku. Nadvse lep je bil sestavek dr. Barbare Turk-Smrekarjeve, ki je govorila o Prešernovih težnjah za enakopravnost med narodi vsega sveta, o Prešernu, ki je s svojim delom povzdignil našo umetnost na evropsko raven.

Breda Stepic-Cechich

4. smučarsko prvenstvo jug. mladine

Čeprav otroci naših ljudi na začasnem delu v Švici že vrsto let sodelujejo na smučarskih prvenstvih naših društev, tako na Planikinem veleslalomu »Prijateljstvo« kot tudi na Triglavovem tradicionalnem slovenskem veleslalomu, pa imajo naši najmlajši enkrat letno svojo lastno športno prireditvev. To je njihovo smučarsko prvenstvo, katerega pokrovitelj je tovarna farmacevtskih in kemičnih izdelkov Lek Ljubljana, organizira ga JU-SKI, odvija pa se v znanem švicarskem smučarskem središču Unteriberg blizu Zürichu.

Za to prireditvev je med našo mladino vsako leto več zanimanja, tako da se je na letošnje tekmovalje, bilo je v nedeljo 1. februarja v prelepem sončnem vremenu in temperaturi -3C, že vnaprej prijavilo nad sto mladih tekmovalcev. Vendar vsi niso mogli priti. Gripa, ki je prav tedaj razsajala v Švici, je marsikomu prekrizala načrte, nekaj pa se jih je moralo udeležiti šolskega športnega tedna.

Tekmovalje se je začelo natanko ob deseti uri dopoldne.

Trdo delo je bilo poplačano, ko so mladi tekmovalci prejeli na odru sredi snežne livade pokale in odličja in jih je tudi naš generalni konzul Gustav Kranjc v svojem govoru pohvalil za športno obnašanje in dobre rezultate. Med gosti pa ni bil le on, temveč tudi konzul Sonja Ledinekova in pa predstavnica Ljubljanske banke, kateri gre zahvala za lepe pokale za prva mesta.

Breda Stepic-Cechich

Skupinica zmagovalcev na prijetno urejenem zmagovalnem odru

Na slovesni zaprisegi Dennisa Eckarta

Verjetno že veste, da je bil na lanskih volitvah v zvezni kongres izvoljen tudi Dennis Eckart iz Euclida, ki je slovenskega porekla. Razumljivo je, da smo ob tej izvolitvi še posebno ponosni vsi Slovenci, ki živimo v Clevelandu in okoliških mestih, zlasti pa tudi vsi, ki Dennisa in njegovo družino

Na slovesnosti v Washingtonu, D. C., ko je kot kongresnik zaprisegel Dennis Eckart. Na sliki: John Brodnick, Sandy Eckart, Dennis Eckart in Marija Brodnick

osebno poznamo. Naša družina ima z družino Dennisa Eckarta prijateljske vezi, saj je Dennisova stara mama doma iz Grosupljega, to pa je tudi moj rojstni kraj.

Moj mož in jaz sva ob slovesni zaprisegi Dennisa Eckarta v Washingtonu točila šampanjec in to v slovenski narodni noši, kot vidite tudi na sliki. Ta dan je bil za naju izrednega pomena. Ko sva kot ponosna Slovenca hodila v narodni noši po Washingtonu, so naju vsi z zanimanjem gledali in spraševali od kod sva. Slovesnosti so prisostvovala tudi številne ugledne ameriške osebnosti.

Marija in John Brodnick, Willoughby, Ohio, ZDA

Slovenski dnevi na Floridi – popoln uspeh

Majhno mesto Masaryktown na zahodni obali Floride je bilo v dneh od 13. do 15. marca pravo središče slovenskih rojakov, ki so se naselili na tem ameriškem polotoku. Krožek 778 SNPJ je namreč v teh dneh organiziral »slovenske dneve«, na katerih so se zvrstili številni kulturni dogodki, vsekakor pa je bilo v središču dogajanja mednarodno tekmovanje harmonikar-

jev na tradicionalni slovenski diatonični harmoniki. Predsednik krožka Charles Seles je med gosti posebej pozdravil tudi upokojenega glavnega tajnika SNPJ Jožeta Umeka, ki zdaj živi v Fontani v Kaliforniji, jugoslovanskega generalnega konzula v Pittsburghu Božidarja Farkaša, predstavnika jugoslovanskega konzulata v New Yorku Dušana Obradoviča, predstavnika Jugoslovanskega aerotransporta in župana mesta Masaryktown Verna Smitha. Slovesnemu kosilu v čast udeležencev praznovanj je prisostvovalo 687 gostov. Za organizacijo prireditve je skrbel poseben odbor, ki ga je vodil Frank Groser, nekdanji glavni predsednik SNPJ, podpredsednik je bil Joseph Usic, poročevalka Janet Usic in blagajničarka Chris Stritar.

Organizacijski odbor slovenskih dni na Floridi. Na sliki v prvi vrsti: Chris Stritar, blagajničarka, Frank Groser, predsednik, Joe Usic, podpredsednik, in Janet Usic, zapisnikar. Zadaj stojijo: Charles Seles, skrbel je za pijače, Mae Groser, ki je skrbel za prehrano, in Henry Strukel, ki je skrbel za izvedbo harmonikarskega tekmovanja

Tekmovanje harmonikarjev je bilo razdeljeno v več skupin. V skupini harmonikarjev v starosti od 26 do 62 let je zmagal Steve Luzar, Niles, Ohio, drugo mesto pa je zasedel Lou Kosmerl iz Toronta v Kanadi. V skupini nad 63 let je zmagal Paul Dolinar iz mesta Finleyville, Pa., drugo mesto pa je osvojil Edward Sterbenz iz Milwaukeeja, Wis. V skupini poklicnih glasbenikov je zasedel prvo mesto Al Battistelli, Lorain, Ohio, na drugo mesto pa se je uvrstil Andy Podobnik iz Pittsburgha, Pa. V skupini žensk je bila zmagovalka Vivian Carrol iz Clintona, Pa., na drugem mestu pa je Mary Ann Greulich iz St. Louisa, MO.

Glede na izjemno velik uspeh letošnjih slovenskih dni so se organizatorji odločili, da bi podobno srečanje pripravili v mestu Masaryktown vsako drugo leto, vmes pa naj bi bila podobna srečanja tudi na vzhodni floridski obali v Samsuli.

Slovensko smučišče

V trenutku, ko to pišem, smo sredi sezone zimskih športov, ki so priljubljeni tudi med slovenskimi rojaki v Kanadi. Približno 150 km severno od Toronta leži tudi slovensko smučišče »Old Smokey« v malem kraju Kimberly. Ob sobotah in nedeljah sta smučišče in kočja polna Slovencev, ki ob smučanju, domačih vižah in dobri domači kuhinji preživljajo konec tedna v snegu. Letošnja zima nam je pripravila veliko smučarskih užitkov, priredili smo vrsto tekmovanj v slalomu, 15. februarja pa tudi tekmovanje v smučarskih skokih na 30-metrski skakalnici. Veliko zaslug za dobre pogoje na skakalnici imajo vsi člani kluba. Smučarski skoki predstavljajo vrhunec vsakoletne zimske sezone, razveseljivo pa je, da je med skakalci veliko mladih. Med njimi naj omenim samo dva, Miki Luzar in Joe Florjančič jr., pa tudi mi starejši se radi poženemo prek skakalnice. Tako vidite, da tudi športno življenje med Slovenci v južnem Ontariu ni brez svojih zanimivosti.

Slavko Pavlič, Scarborough, Ont., Kanada

ARGENTINA

Nogometaši – gostje Triglava

Slovensko-jugoslovansko društvo Triglav v Buenos Airesu je 25. januarja v novih društvenih prostorih sprejelo mlado ekipo nogometašev beograjskega nogometnega kluba Partizan, ki je gostovala v Argentini. Nogometaše so spremljali trenerji in tehnično vodstvo ter diplomatski predstavniki SFR Jugoslavije.

Ekipa Partizana je prišla v Buenos Aires iz Rosaria, kjer je odigrala dve tekmi. V Triglav so prišli v nedeljo, zato jih je pričakala precejšnja množica članov društva, ki je želela spoznati to mlado ekipo iz Jugoslavije.

Partizan je v tekmi z ekipo Triglava dokazal svoje znanje in sposobnosti, zato je tudi zmagal. Trener Partizana nam je izročil darilo, katerega je bila vesela tako ekipa Triglava kakor tudi vsi obiskovalci. Po dveh odigranih tekmah so gostje izkoristili svoj skopo odmerjeni čas in se osvežili tudi v našem bazenu. Pozneje sta se ekipi srečali še pri skrbno pripravljeni malici.

Ta dan je imel za nas izreden pomen. Pridobili smo si številne nove izkušnje, obenem pa so se zblížali mladi iz Argentine in Jugoslavije.

Carlos A. Pernarčič

Družina Krašovec

Bloke-Brazilijska-Colorado

Poteti leta 1896 je neki moški prišel v osrednji del Slovenije, ki je bila takrat pod Avstro-ogrsko, da bi poiskal ljudi, ki bi bili pripravljeni odpotovati v Brazilijsko, kjer naj bi delali na velikih kavnihih plantažah blizu Sao Paula. Bil je sušno leto in pridelek na poljih je bil pičel, zato je imel prišlek precej uspeha – zbral je precejšnjo skupino mladih mož, ki je bila pripravljena iti za kruhom prek morja. Med njimi je bil tudi 24-letni Florjan Krašovec iz vasi Bloke. Pred tem je Florjan odslužil štiri leta vojaščine cesarju Francu Jožefu. V skupini pa je bila tudi 20-letna Marija Hribar, hči Antona in Marije Korošec-Hribar iz vasi Sleme.

Vseh skupaj se je zbralo nekaj sto Slovencev, Hrvatov in Italijanov, ki so se odpravili na mesec dni dolgo pot do Sao Paula. Vsi so bili polni pričakovanj in veseli, da bodo končno našli stalno delo.

Ob koncu prvega leta dela na plantaži sta se poročila Florjan Krašovec in Marija Hribar. Delavci na plantaži so mlademu paru pripravljali lepo ohceto, toda vse se je obrnilo drugače. Bila je namreč navada, da je gospodar (grof) dajal delavcem predujem na plačo vsak mesec, toda treba se je bilo ravnati po vrsti pravil in predpisov. Sestavljal je teh predpisov si je zamislil tudi določeno število »glob«, od katerih je vsaka veljala po nekaj kruzeirov. Vsak delavec je imel svojo kartico, na katero so vpisovali zaslužek, ob tem pa tudi globe, odtegljaje, kot npr. za pitje po delovnem času, za nedostojno vedenje, za počasnost pri delu in podobno. Po poročni slovesnosti so delavci izvedeli, da so njihovi odtegljaji znesli toliko, da jim delodajalec po petih mesecih dela ne dolguje ničesar več.

Jeseni leta 1897 se je Florjanu in Mariji rodil sin Tony. Florjan mu je rekel »Brazilec«. Dvanajst let za tem jima je Tony umrl. V tem času si je bil Florjan z gospodarjem na čistem, medtem ko je imela Marija nekaj kruzeirov dolga.

Spomladi leta 1898 je gospodarjeva žena rodila hčerko, ki pa je bila precej slabotna in boleha. Marija Krašovec

je v tem času še došla svojega sina, zato sta jo gospodar in njegova žena vprašala, če bi hotela doiti tudi njuno hčerko. Tako se je Marija s polj preselila v gospodarjevo hišo. Kmalu za tem je gospodar z ženo odpotoval v Evropo, kjer sta ostala poine štiri mesece. V tem času sta se Florjan in Marija videvala le priložnostno, da sta si izmenjala kako besedo. Florjan je živel s poljskimi delavci, Marija pa skupaj s služničadjo v gospodarjevi hiši. Florjan je začel piti »po urah« in kmalu si je nabral toliko globe, da je bil po dveh letih dela na plantaži gospodarju dolžan toliko, da bi moral za to delati skoraj polni dve leti.

Ko sta se gospodar in njegova žena vrnila iz Evrope, je bila njuna petmesečna hčerkica okrogla in zdrava. Od veselja sta bila vsa obsedena. Očitno sta pričakovala, da hčerke ne bosta več našla žive. Srečni gospodar je v navdušenju rekel Mariji, da si lahko za plačilo izbere karkoli želi. »Le reci in tvoje bo,« je rekel. Brez obotavljanja je Marija odvrnila, da je njena in njenega moža največja želja, da bi se vrnila v »stari kraj«. Njeni želji je bilo ustrezno. Florjanov »dolg« je bil črtan (toda za to ni dobil nobene plače). Nenavadno in v splošno presenečenje je bilo tudi to, da je gospodar mlademu paru ob slovesu priredil veliko poslovilno slavo, na katerega so bili povabljeni vsi delavci. (Marija ni nikoli poročala o tem, koliko »dolga« so si takrat prislužili.)

Marijina dveletna plača je komaj zadostovala za pot do doma. Doma pa je bilo še vse tako, kot je bilo pred njenim odhodom, težko za zaslužek. Živela sta v vasi Sleme. Izvedela sta, da gre nekaterim njunim znancem, ki so se izselili v Združene države Amerike dokaj dobro. Zamikalo je tudi Florjana in izposodil si je nekaj denarja ter odpotoval v Ameriko. Mariji je obljubil, da bo takoj, ko bo našel delo in si kaj prislužil, poslal po njo, sina Tonyja in drugega otroka, ki sta ga pričakovala.

Medtem ko je delal v gozdovih blizu Seattla, Washington, je Florian izvedel, da se mu je 16. septembra 1899

rodil drugi sin, ki so mu dali ime Frank. Kmalu za tem je izvedel, da se da bolje zaslužiti v železarnah v Denverju in da je tam dela ves čas dovolj, zato se je po nekaj mesecih preselil tja.

Iz Denverja je jeseni leta 1900 Florian poslal po svojo družino. Marija-Mary je vse svoje skromno premoženje zložila v jervas in sama s svojima sinovoma, 3-letnim in enoletnim, odpotovala v Ameriko. Na poti se je dobro znašla, saj je govorila že portugalsko in malo špansko, poleg tega pa je razumela tudi nemško in italijansko. Vse svoje znanje je znala na poti dobro izkoristiti. Seveda pa ji na poti z dvema majhnima otrokoma ni bilo lahko. Mali Frank je doma že shodil, po treh tednih potovanja z ladjo pa je spet izgubil »ravnotežje« in se začel plaziti po štirih.

Koliko je bilo skrbi, ko so se končno ustavili na Ellis Island in potem poiskali vlak za dolgo potovanje v Denver! Mary je imela vedno polne roke. Na glavi je nosila jervas z vsem premoženjem, v eni roki je držala malega Franka, z drugo pa vodila Tonyja. Kadar je bilo treba zamenjati vlak, je morala malega prepustiti v varstvo večjemu. Končno pa so le srečno prišli v Denver.

Mary in Florian sta v Denverju najela hišo s tremi sobami na Elgin Pl. v Globevillu. V kraju je živel veliko samcev in seveda med njimi tudi veliko takih, ki k sebi še niso povabili svojih družin. V Globevillu sta bili takrat že dve polni hiši samskih delavcev, najemnikov (boarders), in tako so štirje »podnajemniki« kmalu prišli tudi v Krašovecovo hišo. Prepustili so jim eno od treh sob. Dva sta spala podnevi, medtem ko sta delala druga dva. Ko sta druga dva odšla na nočni šiht, sta dva spala ponoči v istih posteljah.

Leta 1902 se jima je rodila hčerka Mary, ki je umrla zaradi pljučnice, ko je bila stara pet mesecev.

Leta 1903 se je Mary in Florianu rodil tretji sin, John. To leto je imel Florian v železarni težko nesrečo, zaradi katere je bil nekaj mesecev nesposoben za vsako delo, pozneje pa je

sta bila premajhna, in tako je morala vse to opraviti Mary. Pozneje je morala nalagati tudi težke vreče s krompirjem na voz.

Leta 1908 je družino prizadela še ena tragedija. John, ki mu je bilo takrat 5 let, je zbolel za hrbteničnim meningitisom in posledica tega je bila, da je ostal popolnoma gluha na eno uho, na drugo pa je slišal le, če si mu zavpil vanj. Nekaj let pozneje je popolnoma oglušel in je bil gluha vse do svoje smrti leta 1975.

Veselnje in žalost sta prišla skupaj v letu 1909, ko so Krašovčevi živeli v revni koči blizu Eatona v Coloradu. Maja je prišel na svet Edward. Mary je pripovedovala, da sta tik preden je prišla njena ura, prišla dva moža, ki sta začela vpiti nanje in zahtevati, da zapustijo kočo. Ona je prišla ven in tako je zunaj, pred kočo rodila Edwarda. (Kakšna igra človekove usode! Mary je morala vse otroke roditi sama, medtem ko so jo pogosto klicali, da je morala pomagati pri porodih pri vseh sosedih.)

Ko so leta 1909 živeli blizu Eatona, sta Tony in Frank zaslužila nekaj denarja tudi z raznašanjem časopisov. Ko sta šla nekega dne v oktober proti postajnemu skladišču, kjer naj bi prevzela svoj delež časnikov, ki sta jih morala raznesti naročnikom, sta morala prečkati tudi železniško progo. Starejši Tony je bil spredaj. Progo je prečkal med dvema stoječima vagonoma. V trenutku, ko je bil med vagonoma, pa je z ene strani potegnila lokomotiva, vagona stisnila in Tony je bil na mestu mrtev. Frank je prestrašen stekel domov. Tako je bil presunjen, da je pozabil na vse skupaj. Pri brivcu se je zaletel v izložbo in se obrezal po obrazu. Ko je prišel do kočice, je kri kar lila z njega. Mary je pozneje pripovedovala, da se je tako ustrašila takega, kakršen je bil, skupaj s strahom na njegovem obrazu, da bi se skoraj onesvestila.

Dve leti pozneje, v oktobru 1911, je Mary med obdelovanjem pese na neki drugi farmi, v neki drugi koči rodila hčerko Lillian.

Krašovčevi so se odpravljali na delo na farme vse do leta 1915. Edward se še vedno spominja nekega poletja v letu 1912, ko je njihova družina živela blizu mesta Ft. Lupton, Colorado. Edward je bil takrat star 3 leta, Lillian pa eno leto. John je bil že skoraj odrasel delavec. Edward in Lillian sta bila v mali zasilni kočici v senci nekega drevesa na koncu polja. Ko se je sonce dvignilo, sence ni bilo več in Edward se še zdaj spominja, kakšna neznosna vročina je prodirala do njiju skozi tanko platneno steho.

Z Elgin Place so se preselili v zidano hišo na 4730 Grant St. Leta 1916 je Mary našla delo v neki šivalnici, kjer

je delala 20 let. Ko je bila stara 60 let, je bila upokojena brez pokojnine, ker so ji odvzeli delovno dobo zato, ker je nekaj let pred tem sodelovala v neodobrenem štrajku.

Leta 1918 so se preselili na 4710 Washington St., v eno izmed redkih hiš v Globeville, ki je imela v tistem času vodovod. Florijan je takrat priložnostno delal pri American Mine & Smelting Co., pri Union Pacific in pri Swift & Co. Umrl je v januarju 1926 v starosti 54 let.

Potem ko je zapustila Swift & Co., leta 1936, je Mary našla delo oskrbnice deklinške slačilnice pri plavalnem bazenu v Globevillu, kjer je delala vsako poletje do svojega 85. leta, ko jo je hčerka Lillian končno le prepričala, naj se dokončno upokoji. Takrat je sama živela v hiši na E. 47th Ave in je tam tudi ostala, dokler ni leta 1965 dobila pljučnice in je morala oditi v bolnišnico. Ko je ozdravela, jo je hčerka komaj prepričala, da se je naselila v njeni hiši.

Telesno je bila Mary zdrava vse do leta 1970, ko je umrla, stara 94 let, v zadnjih letih pa so ji odpovedovale oči, mučila pa jo je tudi arterioskleroza. Pogosto se je bridko poigrala z njo. Nekega jutra se je Mary naglo oblekla in hotela oditi ven. Lillian jo je vprašala, kam odhaja. »Delat, kam pa drugam!« ji je odvrnila. Lillian se je morala precej potruditi, preden jo je prepričala, da ni več zaposlena. Nekega dne pa jo je Lillian pustila oditi, ker je mislila, da bo sama prišla do tega, da ni več zaposlena. Mary se je z dolgimi koraki napotila po ulici, Lillian pa ji je sledila. Po nekaj minutah pa se je Mary obraz zresnil in jezno namrdnil in takrat je soglašala, da je najbolje, če se vrne z Lillian.

Nekega majskega dne leta 1970 je Lillian odšla ven pri zadnjih vratih, da bi nekaj prinesla iz garaže. Mati ji je obljubila, da ne bo stopila iz hiše. Vendar pa je takoj, ko je Lillian izstopila pri zadnjih vratih hiše, Mary hotela oditi pri sprednjih vratih in na glavo padla prek stopnic. Sosed, ki je videl to nesrečo, je stekel po Lillian. Mary so odpeljali v bolnico, kjer je umrla po dveh mesecih – dobila je hude notranje poškodbe, vendar pa ni bila zlomljena nobena kost.

»Mama, zakaj si odšla ven, ko pa si mi obljubila, da ne boš šla iz hiše?« jo je vprašala Lillian.

»Namesto tebe sem hotela le premakniti cev za zalivanje trate pred hišo,« je rekla Mary.

Pisec tega sestavka ni znan. Angleški izvirnik nam je posredovala Matica Slovenska, Bratislava, CSSR, katere sodelavec ga je prinesel z obiska ZDA

moral vse življenje nositi oporo za hrbtenico. Bil je nesposoben za kakršnokoli težje ročno delo, kljub temu pa je občasno še našel kje kako delo, ki ga je zmožel. Zaradi tega je celotno breme za preživljanje družine prešlo na Mary.

V začetku leta 1905 se je tudi Krašovčeva družina, tako kot mnogo drugih, odločila za delo na farmah, ki so pridelovale sladkorno peso v severnem Coloradu. Treba je bilo najeti hišo, začeti delo v maju, po končanem spravlilu pridelka v oktobru pa so se vračali na svoje domove. Kjerkoli so delali, povsod so našli le barako z enim prostorom iz lepenke, brez kurjave in včasih celo precej oddaljeno od tekoče vode.

Na polje je odhajala vsa družina. Fantje so postali pravi strokovnjaki za redčenje, okopavanje, prirezovanje pese in včasih tudi za vodenje mul. Majhne otroke so puščali v mali lopi na koncu polja, kjer so se igrali sami. V tistih dneh je bilo treba še vse delo opraviti ročno, zato so potrebovali veliko delavcev.

Mary se je spominjala številnih zabavnih dogodkov iz tistih dni. Ko so šli prvič okopavat peso, sta se mala fanta na vse kriplje trudila, da ne bi zaostajala za starši. Šestletni Frank je tako hitel za osemletnim Tonyjem, da se ni imel časa oddahnuti. Ko sta prišla na konec vrste, je Mary opazila, da ima mokre hlače in ga je vprašala, kaj se je zgodilo. »Potim se,« je rekel Frank.

»Potiš se na zelo smešnem mestu,« je pripomnil Tony.

Med okopavanjem in redčenjem pese ter pred pobiranjem pese je bilo na kmetiji še mnogo drugih opravkov. Ker Florian ni mogel veliko pomagati, Ker Florian ni mogel veliko pomagati, je večina del pripadla Mary. Takrat so vsi deteljo spravljali v kopiche in s tem sta imela veliko dela tudi fanta. Za tem je prišlo na vrsto spravlilo krompirja. Vsa družina je morala pomagati pobirati krompir. Florian je lahko pobiral krompir, ni pa mogel dvigovati kovinskih veder in jih stresati v stroj, ki je ločeval droban krompir od debelega. Tudi dečka nista mogla tega, ker

Jaka čaka

Cesta je dišala po prahu in konjskih figah. Na njej je mirovala zatohla avgustovska noč. Iz njenega vonja je Jaka napreroval skorajšnje slabo vreme. Nekje v daljavi je celo poblisnilo.

– Sem rekel, je vstal ves trd, odtačal k oknu in ga zaprl. Ugasnil je tudi luč in tema se mu je prilegala po telesu mehko in opojno. Povlekel je stol čisto k oknu in ves težak sedel. Utrujenost se mu je razpustila ko alkoholizirani občutek. Čeljusti, v katerih sta bila samo še dva zoba: eden desno zgoraj, drugi levo spodaj, so se mu od nenadnega ugodja razplamenele v smehu.

– Dež bo! je rekel veselo in s tresavo roko zanesel pod nos kozarček tolminskega cveta. Njegov duh je bil morilsko močan. Jakovo telo se je v trenutku streslo v sedmi stopnji Richtrove skale.

Odpil je in se še enkrat strahovito potresel. Materija njegovega telesa je še naprej v krčevitih sunkih. Ko pa je nekajkrat šavsnil po zraku, si je ohladil zažgano ustno dvorano, ki je odmevala od močnega kolcanja.

– Ma, je segel s členki prstov globoko v ocnice, da bi mu hitreje odtekla solze. Bil je že v razpoloženju »mi se imamo radi«.

– Včasih je bilo, se mu je vzpel glas in zabliskal pogled. Imel sem »šerpo«. Spustil se je v tak smeh, kot bi tekkel po stopnicah otrok.

– Ma, so me gledale!

Mlasknil je z jezikom. Ustnice je izoblikoval za pitje.

Mimo okna je šel moški. Jaka je spustil roko s kozarcem na koleno in se zapodil za moškim, ki ga je že načelnjala noč.

– Profesor je! je rekel, ko ga je spoznal. Kam pelje! Ma...

– Umreti ne morem, no! se mu je iztrgalo.

Glas.

– Ne pa ne! je odgovoril.

Glas.

– Saj sem bil, je zamahnil z roko. Podbrdo, ja, sem se vozil. Ravno tak

dolgčas. Prideš v tisti dom, tam so pa same brezzobe Matilde, Mercedesi, Katarine. A Jaka si, Jaka, rinejo vate ko v prvem razredu. Koliko let? Sto, rečeš. Uu, zavriskajo, sto pa že ne.

– Ne, ne, in se je razpotegnili v prepirsko razpoloženje. Ne grem več tja!

– Zakaj! je vzkipele. Mein Gott, ti ste tam bi se rade nekaj šle.

Glas mu je najbrž prigovarjal, da bi bilo prav, da bi ga katera zdaj v teh letih dobila v roke in skrbela zanj.

– Klinca! je pokazal roko. Me je že prva dosti žrla.

»Jaka, Jaka!« se je oglasila žena.

– Tih-o! je ukazal.

– »Saj sem, Jaka, zmeraj sem bila.«

– Nisi bila zmeraj, ne! se je stekleno zagledal vanjo. Jaz bi rad umrl, je povedal.

»Saj boš.«

– Kdaj, kdaj?

»Herr Zugführer!« ga je poklical glas z bosansko melodijo v glasu.

– Zum Befehl! se je sprožil gromko.

»Wollen wir exerzieren?«

– A, du bist, ga je zagledal Jaka, Ramza!

»Jeste, gospodine Zugführer, kako?«

– Jebeno, kad živiš onako, je odgovoril. Ampak smo eksercirali, kaj! Eins, zwei, drei und vier, links, links, links. Ma, ste bili Bošnjaki! Mater vam vašo! Soldatje pa pol! se je zasmeljal.

Nastala je bila tihota kakor pred izbruhom prve svetovne vojne.

Vse tiho, mirno, se spominja Jaka, veliko se je pilo takrat in ženske niso vpraševale, ali si oženjen ali »ledig«.

Mimo hiše je spet šel profesor. Dobro ga je videl. V sami srajci in z nečim v ustih. Spet je hotel reči: ma, je kampilc, a se ga je le preveč lotevala prva svetovna. Ej, ej, je mlasknil, takrat je ravsajala španska. Na stotine in stotine jih je šlo k »regimentu«. Ampak je bilo vseeno lepo! je zaključil nestržno.

– E, kako sva z Maksom pila! se je spomnil in zajokal od veselja. Tri dni in tri noči, je pokazal tri prste. Prsi so mu zagrčale od radosti. Nikoli več ne bo tako lepo!

– Ja, ja, se je zaustavljaj in resnil. Ti si, ja, je spet zagledal ženo. Poj, pokora, sem pa tebe dobil za vrat!

»Ne more biti zmeraj prva svetovna!« je ugovarjala.

– Zakaj pa ne, šema! Pusti me!

»Ubijalec!«

– Kaj? je zavpil ostro. Kaj pa ti veš, kako je v vojski? Ali ti njega ali on tebe. Pusti ti meni prvo svetovno. Dobro je bila. Dosti boljše kot ti.

Žena je izginila.

– Ja, poj je umrla, je rekel žalostno Jaka. Prehlad jo je vzel. Rahla je bila. Kar skopnela je.

– Pa kje si, Rezka! jo je poklical. Kaj je tam? Kdo?

V temni izbi je oživel spomin in stara skrinja je zastokala.

Jaka je občemel. Kozarec je bil prazen. Koščeno so zatipkali prsti po okenski polički. Dirjali so ko dragonci. Dirjali, dirjali.

– Potlej Dachau! se je zapačil. Dve leti in pol. In zakaj, bože mili!

Dragonci pa so dirjali.

– Madonca! se je spomnil. Samo dober želodec me je obranil »regimenta«. Pojedel sem, kar sem videl.

– Krematorij, jaja! Zwanzig, vierzig, je mistično oživljal. Pridejo kapo Engelbert. Achtung! zavpijem. Zraven je bil ja scharführer Eyck. Imeli smo mrličev, hohoo. Za celo Morizno goro. Enkrat potegnem enega s kupa, pa mežika. Oživlja z nogami in pametjo. Ga vzamem pod oči. Šepeta, vidim. Nastavim uho, Señor, señor, vre sapa iz njega. Du bist schon kalt, mu rečem. Nicht mehr leben, mu zakličem.

– Eh, je zamahnil Jaka, pustil sem ga tam. Vsaj v miru je umrl señor.

Skozi okno je zadišala cesta. V brajdi nad oknom je spal golob. Nad Mataturjem pa je komunistični mesec žel žito.

Lepo je nocoj, je mislil in gledal. Ampak nje ni. Matilde ni. Kod hodi, ljuba smrt? Človek se naveliča gledati te hoste in to luno. V bolnico ga tudi nočejo. Očka, zdrav, zdrav ste! ga tolčejo po ramah. Ali je to pravica! Bolan sem. Pljučnico imam, mu pravim. Zdravnik pa: ali je to mar kakšna ženska s takim imenom? Kaj? zavpijem jezen. Pljučnica je bolezen. Te, odkima, te pa vi nimate. Tam notri imate starost. Mojduš, pa golče, golče! Ja, reče zdravnik, ohišje ali cimper vašega telesa se ruši. Poj naj pa umrem! rečem. Boste, ko bo čas, reče. In že me lepa »signorina« vodi ven na hodnik.

Gleda, kako gre po Novi Gorici. Spalico, malce kriv. Zavezano ima tudi črno šerpo.

Kam zdaj?

In jo ubriše na Sveto goro. Gor so gospodje, oštja! Mi dajo za dva deci! Gre, gor proti vrhu in proti poldnevu. Zazvoni! Dol do Laškega se sliši.

– Eh, zamahne in se začne oblizovati. Ta črni so še slabši.

– Eh, vse skup je en dolgčas!

Segel je po steklenici cveta. Svetlo srepa tekočina se je zaučkala. Pljusknala. Nalil si jo je gor do roba.

– Če premišljaš, moraš zraven piti, je rekel in zamašil steklenico.

Prijel je z mirno roko kozarec in ga ponesel k ustom. Srebnil in vdihnil. Vse ga je zapeklo v notranjščini. Staro alkoholično ognjišče je oživelo. Ognji so zažareli. Pogledi, glasovi, besede.

– Zum Befehl, mein lieber! je rekel veselo. Jaja! Freiwilligerkommando

des einundzwanzigsten Infanterieba-taillons.

– Ma, smo padali. Ko muhe, je za-jokal s tesno veselim glasom. Jébenti, pa je bilo vseeno veselo! Je, je, nikoli več tako!

Zazrl se je ven. Po pesku so cmoka-le neke petke. Špehnata sosedka jo je nesla k cariniku. Volku na take reči.

– Iz Metohije je! je rekel Jaka.

– Ma, sem jih tudi jaz obračal. Čez petdeset! je zavpil. Kar počenile so, če sem imel šerpo.

– Nesi jo, nesi! je jeknil za »cari-narnarko«.

Mesečev srp je prišel v nižine. Nad zadružne hleve in travnike. Zazrl se je mimo njega v temo. V nedoumne glo-bine. Tam spet ni bilo ničesar. Potol-kele je po okenski polički in se vrnil k sebi. Dvignil kozarček in spet odpil požirek. V trenutku se je razžarel ko na veselici. Toda ničesar več se ni imel spomniti.

– Pridi no že enkrat! je rekel grobo in se pogledal dol k nogam, ki so bile ovite s temo. Vse na tem svetu sem že podelal, je molil. Ej, ej, se je začel natikati spet na noge. Kostí so se mu kot koli zarivale v razmehčane kote. Kot usran je shodil do jamaste poste-lje. Sunil s sebe čevlje in legel v kalup,

ki ga je odtisnil s telesom v slamarico. Z eno roko je navlekel nase plateno rjuho.

– Vse na tem svetu sem že naredil, je ponovil. Pokopal sem ženo. Ja, tudi nabiksal sem jo. Kaj pa hočeš, ko je pa vsaka od vruga. Že mora biti tako, da mora biti tudi tepena. No ja, mrha!

Prisluhnil je noči. Noč se mu je na-takala v obraz ko voda in ga potap-ljala.

– Ljubi Bog! je vzdihnil. Za jutri sva zmenjena. Kaj naj se še, hhh h, je zehnil, potikam tod. Ja. Zlepil je veke. Neka misel in beseda sta razpadli v bele niti. Sem je prišel v trenutku ko smrt. Skozi nos se mu je zadržovala sapa ko zvonarska vrv. Usta pa so počivala v imenu božjem. Ves je dišal po skali. Tisočletni skali.

S stropa je pribrenčal komar. Zvok je imel tako visok, da ga že ni bilo moč dojeti. Že mesec dni hodi pit. Sede na desno Jakovo sence, prebije z želom mehko kožo in pije naravnost iz žile. Kri je sladka in topla. Komar pa težak ko helikopter ameriške zračne konje-nice.

Enkrat proti jutru, okoli četrte, vča-sih tudi tretje, se zbudi. Pogleda, po-tem se pa zasrepi v jutranji mrč z jezo in očitanjem.

Nič kolikokrat je bil že takole pre-variant!

Gleda v sivo bele, prelivajoče se lise dneva. V pogledu se mu pretaka čas. Zavida tistim, ki večno spe. Zdaj ve, da bo prišlo nadenj tedaj, ko si bo bogve zakaj zaželel živeti do jutri ali pojutrišnjem.

Pozna to hudičevno smrt!

– Eh...!

Če jo hočemo kot rešiteljico, nas najmanj rešuje, če pa jo prosimo pri-zanašanja, užge.

To je ... hudič, seňor!

Pavle Zidar

(Iz knjige »Rad imam polno, zato mi dobro dé« s podnaslovom Zidarjevo berilo, Državna založ-ba Slovenije, 1980. Izbor iz obsežnega književ-nega dela tega pisatelja je pripravil Matjaž Kmecl.)

Sušenje sena v kozolcu (foto: Egon Kaše)

za mlade

po srcu.

Predstavljamo vam pisatelja Slavka Pregla

Pisatelj Slavko Pregl se je rodil 9. septembra 1945 v Ljubljani. Ko je bil še majhen, je zelo rad zahajal na deželo k starim staršem in takrat je bil trdno odločen, da postane kmet. No, zasukalo se je drugače. Takrat ko je Slavko končal osnovno šolo, je bila kmetijska šola le v Novem mestu, to pa je bilo seveda le predaleč od rojstne Ljubljane, zato je odšel v gimnazijo in potem na ekonomsko fakulteto. Po končanem študiju se je zaposlil pri Mladinski knjigi, kjer skrbi za soizdajanje knjig z drugimi založbami.

Mnogi med vami se prav gotovo še spominjate televizijske nadaljevanke Odprava zelenega zmaja, ki vam je bila zaradi napetih dogodivščin še posebno pri srcu. Nič manj navdušeno pa verjetno niste prebrali tudi drugih pisateljevih del, kot na primer: Geniji v kratkih hlačah, Papiga v šoli, Zdravilo za poredneže, Juha Cviluha in seveda pisateljevega Priročnika za klatenje. Zato vam bo zgodba sedaj, ko se približujejo počitnice in ko je zanje potrebno imeti tudi kakšen dinar, mogoče pomagala iz zadrege. Le skrbno jo preberite. Potem pa na veselo počitniško klatenje!

Mulci na poslovnem pohodu

Ena osrednjih zadev za vsakega mulca je denar. Rabiš ga, če bi rad v kino, če bi rad sladoleđ in če bi rad pest pasjih bombic. Pri vseh zadevah, s katerimi se mulci ukvarjajo, se kažejo določene težave. Ne moreš vedno pripraviti očeta do tega, da bi segel v žep in rekel:

»Na tu imaš jurja.«

Tudi tete, ki že dolgo niso videle svojih Mihcev in Andrejčkov in Markcev in Pipijev in jim zato dajo nekaj malega za kakšno torto, ne prihajajo na obisk vsak dan.

»Marko hodi vsak dan nabirat divji kostanj. Kaj, če bi se mu pridružila in bi na koncu razdelili denar?« je vprašal Pipi.

»Ideja je O.K.,« je rekel Miha.

Marež ni imel glave za to, da bi vanjo zbiral smeti. Glavo je imel za to, da je z njo mislil. Zato je rekel:

»Prav, nabirajmo skupaj. Ampak, vidva najprej naberita vsak po 20 kil, da bosta imela toliko kot jaz. Potem bomo šli skupaj in delili zaslužek.«

»Ne bodi tak,« je rekel Pipi.

»Za vaju ne bom delal,« je rekel Mare.

Miha in Pipi sta rekla, da bosta še malo premislila in sta šla.

»Andrej po hišah zbira star papir. Kaj če bi se mu pridružila in bi na koncu razdelili denar?« je vprašal Miha.

»Ideja je O.K.,« je rekel Pipi.

»Vprašanje je le, če je Andrej tudi tak tip kot je Mare.«

Šla sta k Andreju.

»Zdravo stari,« je rekel Miha. »S Pipijem sva tvoja prijatelja in bi ti pomagala zbirati papir. Na koncu bi razdelili zaslužek.«

Andrej je imel glavo v uporabi za iste namene kot Mare. Zato je rekel:

»Prima, fanta. Hitro naberita vsak po osem zavitkov, potem bomo vrgli skupaj. Prav?«

Miha in Pipi sta rekla, da morata vse še enkrat premisliti.

»Na svetu ni več pravih prijateljev,« je rekel Miha.

»Vsi gledajo samo še na denar,« je rekel Pipi.

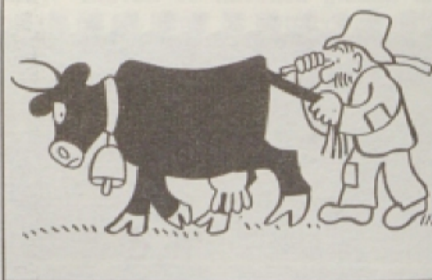
Nekaj časa sta se še pogovarjala o težkem življenju.

»Ostane nama staro železo,« je na koncu predlagal Miha. »Začniva ga zbirati. Če bosta hotela Mare in Andrej z nama, jima bova povedala, da brez dela ni nič.«

Fran Levstik

Črno kravo, molzo našo

*Črno kravo, molzo našo,
Gregor žene v log na pašo,
star pastir in pogonjič,
ne boji se volka nič;
leskovačo je prijel,
Čadi zvonec sam pripel.
Zvonec poje prelepo,
Gregor gluh je na uho,
Gregor gluh je na obe,
kar najbolje sam on ve:
kravico za rep drži,
da je kam ne izgubi.
Pride krava do brvice,
do brvice, do vodice,
napoji se ter napase,
tamkaj mlada trava rase.
Pasi, pasi, kravica,
kjer je mehka travica;
mleka dosti nam podeli:
Dve čebriči,
dve keblici,
drobno kašo ž njim zabeli!
Mlečna kaša, mati naša
in otročja sladka paša!*

Berta Golob

Kalanova Mana

Na koncu vasi je v hiši, ki je imela samo dva majhna prostora, živela Kalanova Mana. Bila je dninarica. Hodila je pomagat h kmetom, ki sami niso mogli opraviti vsega dela. To je bilo zagotovo ob žetvi in pletvi ali pa zgodaj spomladi, ko je bilo treba oklestiti drevje in narediti butare.

Mana je živela popolnoma sama. Imela je vrt in na njem je raslo vse. Najlepše je bilo pisano cvetje. V maju so zacvetele šmarnice. Rasle so vzdolž grede na obeh straneh poti, ki je vrt delila na dva velika dela. Mana si je zasadila tudi zdravilne zeli: trpotec, kamilice, rman, materino dušico in tavžentrože. Posušena zelišča so imela poseben vonj in od njega je v soparnih

Zakaj ima pes dolg jezik?

Že v davnih časih je človek divjega psa udomačil tako, da ga je privezal na verigo in ga tako dolgo batinal, dokler ga ni ukrotil. Na verigo priklenjeni pes pa je žalostno bevskal vse dni in noči ter si nenehno lizal rane, ki mu jih je bil prizadejal njegov gospodar. Lizal pa je tudi verigo, lizal in lizal, misleč, da jo bo z lizanjem izrabil ter se je osvobodil.

In ker so psi, priklenjeni na verige, skozi dolga stoletja lizali verige pa jih ližejo še dandanašnji, jim je zrasel dolg jezik, ki ga mole iz gobca, kadar so žejni in kadar se na lovu pode za divjimi zajci.

Zapisal Lojze Zupanc

dneh dišala vsa hiša. Na vrtu je rasla tudi reseda. Nihče ni imel tako lepih potočnikov kot ona in nihče takih dalj. Žično ograjo so čezinčez prerastle vrtnice.

Kadar Mana ni bila na dnini, je prekopavala svoj vrt. Pozimi pa je brala. Imela je celo skrinjo prastarih knjig. Toda nikoli mi ni povedala, kaj v tistih knjigah piše. Brala je tudi stare časopise. Bila je velike, krepke postave, a se je zelo bala, da ne bi zbolela.

»Če bom kdaj bolna,« je rekla kdaj pa kdaj vsa zaskrbljena, »ali mi boš takrat prišla skuhat čaj?«

Mana je v svojem življenju oplela cele kilometre ostrega strnišča. Čepé se je pomikala po razoru, za njenimi prsti pa je ostajala zrahljana prst. Kadar je žela, se je pokrila z ruto, ki jo je na poseben način prevezala s tremi rženimi slamami.

Nekega dne pa se ni vrnila z dneve. Padla je z visokega železniškega mosta in se ubila.

Imeli sva se radi. Naučila me je pleti repo, žeti, narediti povoslo, nabrusiti srp in kositi.

»Če se boš omožila na kmete,« je rekla, »da boš znala.«

Ta čudežni svet narave

Znašli smo se na pragu tistega letnega časa, v katerem narava skupaj s soncem doseže višek letnega kroga. Večina živali izkoristi toplo vreme in obilico hrane za to, da skrbi za zarod.

Poglejmo, kako je pri znani ptici, beli štorcklji, ki naseljuje ravninske in močvirne kraje naše domovine. Par štorckelj, ki se marca ali aprila vrne iz tisoče kilometrov oddaljenega zimo-

vališča v južni Afriki, poišče staro gnezdo in ga takoj začne pripravljati za letošnji naraščaj. Samica znese čez štiri tedne tri do šest jajc, mesec dni za tem pa pokukajo iz njih črnokljuni mladiči. Starša jih izmenično varujeta in oskrbujeta s hrano, po dveh mesecih pa že odletita z njimi na lov; vendar se še vračajo v gnezdo. Konec julija opustijo tudi to in začnejo samostojno življenje.

Takrat pa, ko boste spet sedli v šolski klopi, se bodo štorcklje že odpravljale na dolgo potovanje na topli jug.

Stane Peterlin

Ivan Matelič

Uganke

Ni kopriva, ni osat,
niti trn ne obad,
vendar piči, zbode, speče,
nihče naj je ne izreče!

Zal beseda

Motovilo motovili,
rogovilo rogovili
po sinjini, po jasnini.
In drvi ti kakor škrat,
ta najmlajši ptičji brat.

letalo

Vitek možiček,
ena nožica,
parkeljca dva.
Pa ti je ptiček:
Modra glavica
pisati zna!

Sola

V staji je čreda drobnice,
pastir bistri ji glavice.

Peresnik s peresom

Ko prismodež se vrtil,
ko po svetu kam hiti.

Kolo

skozi ameriško džunglo

91., 92. Po končanem slavlju ga je Štefan peljal k Mrs. Schmidtovi, kjer je tudi sam stanoval. Lojze je spal dve ali tri ure in napisal svojo zgodbo za Narodni glas. Takoj nato se je javil pri Mr. Zemlarju, uredniku časopisa. Zgodba mu je bila všeč. Izdajatelja časopisa je pregovoril, da je vzel Lojzeta v službo. Edino prosto delovno mesto je bilo še v poštnem oddelku. Lojze je za osem dolarjev na teden zvijal in povezoval izvode časopisov, jih spravljal v poštne vreče in jih nosil z drugega nadstropja na ulico, kjer jih je nalagal na voziček.

Ko je vse to opravil, je pomagal v upravništvu, od časa do časa pa je zapisal svoja opažanja o New Yorku in včasih so mu tudi kaj objavili.

Kmalu se je odselil od Mrs. Schmidtove in se preselil k Zemlarjevim, na drugi konec New Yorka v Yorkville. Dva dolarja na teden je plačeval za skromno podstrešno sobico.

Na svoji poti v službo je še vedno vneto občudoval visoke zgradbe. Zavedel se je v New Yorku, ga je še vedno burila, še hujska pa je bila njegova radovednost – videti in dojeti čim več.

93. Ob sobotah in nedeljah popoldne se je odpravljaj na dolge potepe po mestu in takrat so se mu pokazala čudna, nerazumljiva nasprotja. V spodnjem delu mesta stavala bogastvo in moč, ki sta se razkazovala s sijajnimi nebotačniki, s širokimi avenijami in čudovitimi mostovi. Tu je vse utripalo v nemirnem, razburljivem ritmu. Daleč stran od razkošnega hrupa pa so se prepletale ozke ulice z razpadajočimi hišami, kamor se je stekala revščina velemesta. Med zaboji za pepel in sodi za pomije so se igrali blede otroci, ki se nikoli ne najedo do sitega.

94. Nehote je Lojze pomislil na rojstno vas in na Ljubljano. Blato se mu je zazdelo na svoj način popoln, majhen kraj. Vas sama in ljudje so bili zlit s pokrajino. Tu pa ga je toliko stvari begalo, v njem je odmevalo na tisoče vprašanj, ki jim je iskal odgovora.

V časopisih je bral o krvavih dogodkih, umorih, ropih, o stankah in nasilju, s katerim je policija krotila uporne delavce. Številna poročila so govorila o poneverbah, zlorabah in podkupovanju v državnih uradih.

Vse to ga je napolnilo s stremenjem in začudenjem. Zresnil se je.

95. Je to džungla, o kateri je govoril Peter Molek? Takrat ga Lojze ni razumel. Zdaj je hotel za vsako ceno prodreti v to džunglo. Toda, če je hotel spoznati in doumeti Ameriko, se je moral najprej naučiti jezika. Zato se je vpisal v večerno šolo.

Poučeval je suhljat, bolehen in pritlikav možiček, ki mu je bilo silno nerodno predavati množici Italijanov, Nemcev, Židov in Slovanov.

Ob začetku vsake ure je naveličano odzdral:

»Vstanite. S spoštljivim priklonom pozdravite ameriško zastavo in ponavljajte za menoj – Obljubljam, da bom zvest in pokoren zakonom Združenih držav. Tako! Sedite!«

96. Njegovi učenci so se morali učiti domoljubnih ameriških pesmi in kar naprej prepisovati poglavja iz knjige o potovanju ladje »Mayflower«. Tako učenje se je Lojzetu uprlo, zato je nehal hoditi v šolo. Sklenil je, da se bo sam izobraževal. Tako je hlastno prebral vsako napisano vrstico pa naj je bil to napis nad trgovino ali reklamni oglas na lepaku. Kmalu je lahko s pomočjo slovarja bral revije in časopise. Zaželel si je, da bi lahko prebral knjigo, ki jo je imel Peter Molek – Džunglo ameriškega pisatelja Uptona Sinclaira. Prebrala jo je na dušek. Nekaj dni je globoko in ostro sovražil Ameriko.

97. V Evropi je izbruhnila vojna. Nasprotja med evropskimi državami so se tako zaostrila, da je bil spopad neizogiben. Avstro-Ogrska je po atentatu na nadvojvodo Franca Ferdinanda napovedala vojno Srbiji. Črna gora, Rusija, Anglija, Francija in Belgija so stopile na stran male balkanske države. V nasprotnem taboru sta bili Avstrija in Nemčija, Italija, ki se je začela svojima zaveznicama izneverjati, se na začetku ni udeležila spopada.

Lojze je vneto prebiral časopise. Kdaj pa kdaj je pomislil na domače, toda misel je bila bleda in bežna.

98. Novice o oboroževalni tekmi v Evropi so že prej vznemirjale Američane, toda Evropa je bila daleč in doma je bilo veliko nerešenih problemov. Na začetku spopada je Amerika razglasila svojo neutralnost. Vendar so se kmalu začela kresati nasprotna mnenja, nekateri so bili za vojno, drugi proti njej. Med njimi je bilo največ levičarjev.

Po revnejših okrajih so ljudski govorniki vsak večer kar na cesti predavali proti vojni. Njihovi nasprotniki so najemali mlade pretepače, da so jih namerno izzivali in tako omogočili policiji, da je aretirala govornika.

99. Štefan je v svoji želji, da bi postal čimbolj ameriški, opustil redno zaposlitev. Ker je kot rokoborec doživel nekaj uspehov, je mislil, da lahko živi brez dela. Postal je član tolpe, ki je preganjala levičarje. Nekega večera je povabil Lojzeta s sabo. Govornik, ki je grmel proti vojni na williamsburškem mostu, je bil čokat, odločen možakar. Okrog njega se je vsak večer zgrnilo veliko pristaniških delavcev in mornarjev.

Nenadoma mu je sredi govora priletel v obraz paradiznik. »Kdo ga je vrgel?« je zadel njegov bikovski glas.

»Jaz sem ga vrgel,« je zavpil Štefan, čeprav to ni bilo res.

100. Možakar je stopil z zaboja, na katerem je govoril, in krepko mahnil Štefana. Ta mu je udarec vrnil, toda možakar ni niti trenil. Nato je porinil Štefanu v žep brošuro in mu ukazal, naj jo prebere.

Štefan je brošuro res prebral ter se iz rokoborca in postopača prelevil v levičarja. Pisanje o izkoriščanju delavcev ga je pretreslo. Kmalu je tudi sam govoril ljudem. Kasneje je celo organiziral stavko v tovarni, kjer se je zaposlil. Delavci so v svojih zahtevah uspeli, Štefan pa je bil ob službo. Takrat je obrnil levičarstvu hrbet.

101., 102. Vsa opažanja, vsako spoznanje je Lojze skrbno shranil kot kamenček za mogočen mozaik.

Ko je že toliko obvladal angleščino, da je lahko brez večjih težav prevajal časopisne članke v slovenščino, so ga v začetku 1916. leta postavili za pomočnika Mr. Zemlarju. Bil je šele v sedemnajstem.

Kakor večina izseljenskih časopisov je imel tudi Narodni glas težave z naklado. Lojze je predlagal, naj ga pošljejo na izlet po državi, tako bi lahko popisal razmere, v katerih živijo Slovenci in nabiral nove naročnike.

Prva pot je veljala k Petru Molku, v Pensilvanijo, v Forest City.

»No, ali se še spominjaš, kar sem ti rekel,« je začel. »Amerika velja le za ljudi tvoje baže.«

Peter mu je dal naslove svojih znancev v sosednjih rudarskih mestih. Lojze je spoznaval žalostno življenje priseljencev, ki so trdo garali pod zemljo. Živel so v revnih hišicah. Povsod je bilo polno premogovega prahu in dima. Med hišami so se dvigali kupi koksa, smrdeča smetišča, med njimi pa so skakali otroci.

Lojze je bil vesel, ko je bilo konec njegovega izleta.

skozi ameriško džunglo

103. Kljub novim naročnikom je Narodni glas prenehal izhajati. Mr. Zemlar je odšel v Chicago k tamkajšnjemu časopisu. Skušal je dobiti zaposlitev tudi za Lojzeta, vendar se mu ni posrečilo. Tako je ostal Lojze sam, brez službe. Pisal je Petru Molku, ali bi lahko dobil zaposlitev v Forest Cityju. Toda Molek mu je odgovoril, naj nikar ne hodi. Če hoče za vedno ostati v Ameriki, naj se pomeša med prave Američane in tudi sam postane Američan. Lojze je poslušal Molkov nasvet. Dva meseca je okušal težave, ki so pestile večino ameriških delavcev.

104. Opravljal je lahko samo najslabše plačana dela. Tako je nekaj časa prekopal val tla v bližini New Yorka. Njegovi sodelavci so bili večinoma tujci – nepismeni Italijani in Francozi iz Kanade, od katerih je le redkokdo govoril angleško. Bili so topi in brezdušni. Lojze jih je sprva pomiloval, kasneje jih je začel mrzeti. Nasproti gospodarjem so bili ponižni, delali bi tudi za manjši denar. Nobene samozavesti ni bilo v njih. Ničesar niso vedeli o svetu, v katerem so živeli. Garali so, kot gara živina, ki jo gospodar neusmiljeno priganja.

105. Ko so ga odslovili, je Lojze najprej nalagal tovore na vozove, nato je pometal velike prostore svilarne v Patersonu v državi New Jersey. Delavke iz svilarne so ga navdale z mučnimi in morečimi čustvi. Delale so od sedmih zjutraj do šestih zvečer. Včasih so morale za isti denar delati še vso noč. Sredi hrupa ropotajočih strojev, potu in ostrega, zajedljivega prahu so bile videti vse prezgodaj ostarele. Lojze je pustil delo v svilarni. Ni hotel biti samo reven, brezpomemben zobec mogočnega industrijskega stroja.

106. Prihodnost je bila negotova. Vojna v Evropi je še vedno divjala. V Združenih državah so zbirali prostovoljce, ki bi se šli vojskovati v Evropo. Nemiške podmornice so na začetku leta 1917 potopile nekaj ameriških ladij in ZDA so pretrgale vse stike z Nemčijo.

Tistega februarkega dne se je Lojze potepal po newyorških ulicah in naletel na narednika, ki je prepričeval mlade fante, naj se prijavijo v armado.

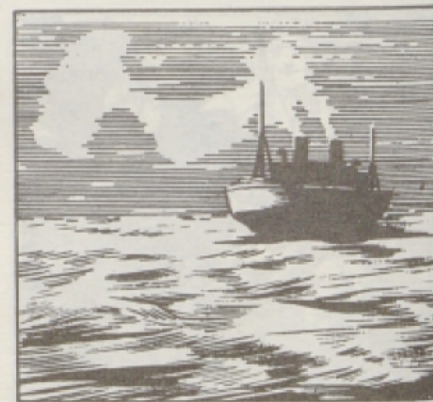
»Znaš angleško?« je vprašal Lojzeta. Lojze je prikimal in povedal, da je bil v službi pri časopisu.

»Pomisli, vse boš imel, streho nad glavo, obleko, hrano in razvedrilo.«

107. Lojze ga je smeje se poslušal. Narednikove obljube so bile preveč velikodušne, da bi bile resnične. Toda ko je imel v žepu samo nekaj dolarjev, je stopil k njemu in ga prosil, naj ga pelje v urad za sprejemanje novincev.

Poslali so ga v Fort Slocum, kjer so ga zdravniki pregledali in je moral podpisati, da bo tri leta služil v ameriški vojski. Sledila sta dva meseca vojaških vaj. Aprila je predsednik Wilson razglasil, da stopajo ZDA v vojno v obrambo demokracije in pravic malih narodov. Lojze je čakal, da bodo vsak čas odrinili v Evropo.

108. V taborišče se je stekalo vedno več novincev. Nekateri med njimi so si v vojski poiskali zatočišče pred brezposelnostjo in lakoto, nekateri pa so prišli iz navdušenja. Ko so zvedeli, da je Lojze doma iz osvovljene Avstrije, so ga napadli. Moral se je braniti s pestmi. Tako se je seznanil z mladim Američanom Loniejem Burtonom, ki je bil doma iz Milforda v Pensilvaniji. Veliko sta se pogovarjala in Lonie mu je svetoval, katere ameriške pisatelje naj bere.

Tako so minevali tedni in oba sta pričakovala, da bodo vsak čas odrinili v Evropo. Toda vkrcali so jih na ladjo za v Panamo.

Tudi slovarji lahko pomagajo

Spet sem dobil pismo iz Argentine z zanimivimi jezikovnimi vprašanji, pa tudi s tožbo, da Rodna gruda prihaja k njim zelo neredno in z veliko zamudo. Tako je moj dopisnik letos v začetku marca dobil šele lansko julijsko številko, njegov sosed pa še te ne. Sploh dobivajo le po nekaj številki na leto, tako da so zelo obupani, ker ne vedo, kaj naj storijo, da bi list redneje prihajal.

To je, da tako rečem, ena plat medalje, žalostna, vesela pa je druga in se je dopisnik mogoče še sam ni zavedal: pismo je namreč napisano v tako lepi slovenščini in priča o tako velikem zanimanju za domačo besedo, da nam vsem v domovini lahko dá misliti in nas obenem tudi dvakratno obvezuje.

»Izseljenci čedalje bolj mešamo španske besede v materinščino (kot so včasih v domovini nemške). Večkrat ne vemo ali se ne domislimo domačega izraza, včasih se nam zdi predolg, ker je v španščini samo ena kratka beseda in podobno... Ker je argentinska španščina večkrat različna od jezika v Španiji in drugih državah Latinske Amerike (četudi še ne govorijo o več jezikih)... in zaradi skromnosti si s Špansko-slovenskim slovarjem ne moremo dosti pomagati.«

Čeprav sem že nekaj teh slovarjev poslal čez lužo, sem se šele ob tem pismu prvič živo zavedel dveh stvari:

1. Tudi Špansko-slovenski slovar je izšel predvsem za Slovence v domovini, ki španščine ne znajo od doma, temveč iz šol, tako da v njem dobivajo pač najnujnejše slovenske izraze za najpogostejše španske. Že za prevajalca iz španščine je tak slovar premajhen, še bolj pa ga pušča na cedilu ob prevajanju iz posameznih latinskoameriških književnosti. Kako se morajo z njim v rokah počutiti šele rojaki v kateri od teh držav! Koristen utegne biti kvečjemu drugemu in tretjemu rodu naših izseljencev, ki so včasih v zadregi že za temeljne slovenske izraze.

2. Ob tem pismu se mi je namreč v čisto drugačni luči pokazalo marsikatero vprašanje, ki sem ga že do zdaj razbral iz Rodne grude in od drugod. Večidel je šlo za spraševanje, kako se reče po slovensko tej in tej stvari, po navadi značilni za tisti ameriški kraj. Skoraj slabe volje, kaj da sprašujejo za izraze, ki jih v slovenščini tako rekoč sploh ni, saj tudi tistih predmetov ni, jim sploh nistem odgovarjal ali pa sem jim odgovoril, da morajo tam to bolje vedeti kakor mi, ki tega predmeta sploh nimamo.

V kako hudi zmoti sem bil in kako bridko razočaranje sem povzročil s takim odgovorom ali neodgovorom, se mi je zares pokazalo šele zdaj.

Naši rojaki so pač bolj ali manj osamljeni otočki v tujem morju, mogoče popolnoma osamljene družine ali celo posamezniki, pa vendarle z jezikovno zavestjo, s kakršno se niti doma ne moremo vselej pohvaliti: **vsako stvar hočejo izraziti tudi po slovensko in za vsako stvar iščejo zaslombe v domovini.** V tujini ne marajo ne sami pri sebi ne v slovenski družbi, pa naj je še tako domača, uporabljati tujih izrazov, saj vedo, da se jih sicer prehitro nalezajo kakor berač uši.

Ko bi imeli vsaj delček te močne samozavesti tudi v domovini, da ne bi tako hlastaje in vsevprek sprejemali tujega besedja z vsega sveta, še posebej seveda angleškega!

Res je, samo iz domovine, kjer je narodna moč nabita in strnjena, morejo naši rojaki zunaj pričakovati pomoč in navezavo tudi v jezikovnih vprašanjih. Ne moremo in ne smemo jih brezbrizno prepustiti usodi v tujem morju, ne smemo jih pustiti na cedilu, da bi v stiski sprejemali v svojo govorico tuje izraze, kjer ne poznajo slovenskih. Ne smemo in ne moremo prepuščati samo njim, naj namesto nas ustvarjajo slovenske izraze in iščejo pojme in besede, saj so preveč razkropljeni in imajo čisto drugačne naloge. Naj je ljudska ustvarjalnost ravno na področju jezika še tako močna in izvirna in posebno pri viru samem dostikrat še dodatno iznajdljiva, se moramo vendarle zavedati tudi »linije najmanjšega odpora« in pritiska časa, ki dostikrat namesto domiselne domače besede rodita le popačeno tujko.

Mislimo tudi na to, da je prvega rodu čedalje manj in da so za drugi in tretji rod občasni obiski in domovini prekratki, da bi mogli priskočiti na pomoč tudi na tem področju.

Pri sestavljanju slovarjev moramo torej misliti tudi na naše rojake na tujem in v njih poskrbeti tudi odgovore na vprašanja, o katerih se nam v domovini zdi, da niso pomembna, češ ena tujka več ali manj. Ne, z vsako besedo, s katero lahko v **svojem** jeziku izrazimo tujo misel, tuje poimenovanje, damo vsaj nekaterim našim rojakom na tujem prijetno zavest, da je naš jezik enakovreden tujemu, da se lahko kosa z njim in mu ni podrejen, saj v njem lahko vse izrazimo. Tudi to našim rojakom lahko marsikdaj vlije potrebne samozavesti in jim olajša bivanje v tujem okolju.

ANDREJ HIENG: OBNEBJE METU-LJEV, Mladinska knjiga, Ljubljana. To je že šesto prozno delo slovenskega pisatelja srednje generacije, ki je znan predvsem kot uspešen in plodovit avtor gledaliških del. Po avtorjevih besedah je ta knjiga njegov najboljši dosežek. Čeprav se zgodba odvija na tujih tleh, v Venezueli, in pripoveduje o propadu ene izmed južno-ameriških kolonij in življenjski poti prisiljenega španskega plemiča dona Alonsa, je izredno zanimiva tudi za slovenskega bralca. Slovenski pisatelji so označili ta Hiengov roman kot prvovrsten kulturni dogodek.

Knjigo je opremila Nadja Furlan, grafično jo je oblikoval Tadej Tozon, spremno besedo pa je prispeval Taras Kermauner. Velja 600 din.

JANKO PUČNIK: VELIKA KNJIGA O VREMENU, Cankarjeva založba, Ljubljana. S to knjigo smo dobili Slovenci temeljito, znanstveno in zgodovinsko zasnovano delo o meteorologiji, a obsega glavnina dela obširno analizo razvoja vremenoslovja od nekdaj do danes na Slovenskem pa tudi oris glavnih značilnosti vremena in podnebja pri nas. Posebno poglavje je posvečeno razglabljanju o najstarejših opazovalcih vremena na Slovenskem. Podrobno so navedena stara primitivna vremenska opazovanja, prav tako pa so opisane tudi najbolj znane koledarske vremenske napovedi in nekateri opisi vremena in podnebja pri nas (Dolničarjeva kronika, Valvazorjevi opisi vremena in podnebja na Kranjskem...).

Delo je bogato ilustrirano s slikovnim gradivom, dodane pa so mu tudi številne priloge in tabele. Uredil in opremil ga je Kazimir Rapoša, velja pa 490 dinarjev.

TRISTO NARODNIH, Cankarjeva založba, Ljubljana. Pričujočo izdajo, deveto po vrsti, so sprožile potrebe po primerem ne in preskopem priročniku za številne naše ljubitelje petja, ki zvečine poznajo melodijo, a so v zadregi glede besedila pesmi. Knjižica ima mali žepni format, njeno gradivo pa je razporejeno po abecednem redu začetnih verzov vsake pesmi. Prične se z »Adijo, pa zdrava ostani«, »Al' me boš kaj rada imela« pa z »Barčica po morju plava«, zaokroži pa z »Vigred se povrne«, »Zabučale gore« in »Že dolgo nismo pili ga«. Natisnjena je na brezlesnem papirju in bo dobrodošla vsem slovenskim ljubiteljem petja doma in v tujini. Pesmi je zbral in uredil Stanko Prek s sodelovanjem Borisa Merharja, veljajo pa 95 dinarjev.

Pri Centralnem zavodu za napredek gospodinjstva v Ljubljani je izšla **HITRA KUHINJA**, dobra in poceni, po domačih receptih. Spisali so jo trije priznani slovenski strokovnjaki Pepika Levstek, Jožica Pirc in Štefan Pogačar (gospod. učiteljica, dietetičarka in slaščičar). Odlika tega praktičnega priročnika so preizkušeni recepti za dobre, sodobne jedi po slovenskem okusu, napisani kratko in jasno in opremljeni z nazornimi risbami in barvnimi fotografijami. Za knjigo bo treba odšteti 280 dinarjev.

mislimo na glas

Resnica in laž

Lagati ni lepo, to vemo vsi in vendar ni med nami skoraj nikogar, ki se ne bi še nikoli zlagal. Vzroki za laž so različni. Nekateri se zlažejo v stiski, ker se jim zdi resnica prekruta, nekateri iz strahu, nekateri iz hudobije, nekateri pa kratko in malo iz navade, ker so postali v laganju že takšni mojstri, da sami verjamejo v svoje laži.

Ko smo bili šolarji, je bilo naših laži na kupe. A bile so drobne, vsakdanje. Pri spovedi smo jih naštel kar s številkami: Zlagal sem se dvajsetkrat, tridesetkrat ali še večkrat... Potem smo odžebrali pokoro, pa spet morda lagali kot prej.

Ko smo odrasli in odrasli, so z nami dozorevale tudi naše laži. Bilo jih je manj, postale so »tehtnejše« in niso bile več laži, ampak »izgovori«. Z dobrim izgovorom se lahko izmažeš iz zagate, če si dovolj prebrisan. Verjeli ti bodo znanci in domači in življenje ti bo teklo lepo mirno dalje vse dotlej – dokler enkrat ne spodrsneš na lastni laži ali pa tudi ne. Takrat bo pa joi in vsi izgovori, še tako bistro premišljeni, ne bodo več pomagali. Lažnivec, falot, ki misli smo nase! Nič kaj prijetno, če tako o tebi misli prijatelj, ali kdo od domačih. Pa še kaj takega se zelo težko pozabi.

Zato je pač bolje izogibati se takšnim »izgovorom« in biti vselej, če se le da, čim bližje resnici, čeprav ta morda ni prijetna. Kaj pravite?

Tudi Francelj, naše gore list, je laži kar iz rokava stresal. Posebej kar se je tikal deklet, ki jih je imel strašansko rad. Bil je šofer in na svojih voznjah iz kraja v kraj je srečeval zala dekleta, ki so mu bila od sile všeč in on seveda tudi njim. Tako je imel tu Tončko, tam Marjano, pa Ančko in Minko in še to in ono. In

vsaki je zagotavljal, da je ona edina prav sredi njegovega srca. Nekatere so mu to čisto verjele, druge, bolj izkušene malo manj, čez vse pa mu je verjela nežna črnooka Ančka. Bila je neizkušena. Starše je v otroških letih izgubila, babica, ki jo je sicer imela zelo rada, je imela pa preveč dela, da bi se utegnila ukvarjati z njo, Francelj je postal njen prvi fant. Vse njegove besede je vzela za suho zlato. Strašno ga je imela rada. Pa tudi Francelju je bila všeč, saj je bila tako sveža rožica, drugačna od drugih. Predstavila ga je babici, ta pa je bila odločna. Če sta tako zaljubljena, naj se zmenita zares in se vzameta. Seveda, seveda, je obljubil, saj čisto resno misli. Takrat ga je pa prišla tudi Marjana iz drugega kraja in mu zagrozila, da ga bo ubila, če je ne bo oženil, saj se ji že vsi posmehujejo. Tudi Tončka ni več dosti verjela njegovim izgovorom in tako mu ni kazalo drugega, kakor da je vsako posebej potolažil, naj malo počaka. Za eno leto bo »skočil« na tuje, da pred poroko še malo prisluži. Jokale so, zdihovale so in mu več ali manj verjele. Najbolj mu je verjela Ančka, njena babica pa čisto nič.

Potem so prihajale razglednice s pozdravi in sporočili o težkem delu. Tekli so tedni, tekli so meseci in pošte je bilo vse manj. Pa se je domislila Ančka, da bi šla svojega Francelja obiskat. Pisala mu je. On pa ji je to odločno odsvetoval. Ne bo ga dobila, ker je vedno službeno na poti in nikoli ne ve kam ga bodo poslali. Tako je pisal tudi Marjani in Tončki. Vse bolj nadležne so mu postajale, saj je bilo tudi v Nemčiji dosti punc. S prijatelji je začel tuhtati, kako bi se jih odkrižal.

In tako je Ančka neko dopoldne prejela brzojavko, v kateri je pisalo, da se

je njen Francelj na voznji smrtno ponesrečil in je bil že prejšnji teden pokopan. Zajokala je vsa obupana, babica je pa samo zmajevala z glavo. Kar ni mogla verjeti, pa je šla malo okrog in povprašala o tem šoferju Francelju, ki je tako nepričakovano umrl. Ni dolgo povpraševala, pa je zadosti zvedela.

Da je podjetni Francelj poleg Ančke imel še Marjano, Tončko in Minko in morda še kakšno in vse so dobile brzojavko o njegovi smrti. Ko je Ančka vse to zvedela, ni več dolgo jokala, le pesti je stiskala in se jezila sama nase, da mu je tako verjela. Babica pa je rekla: »Kar povrnite mu, punce. Jaz bi mu že pokazala.«

Francelj je delal v veliki delavnici. Med delom je veselo žvižgal, saj se mu je velika potegavščina posrečila. Bil je rešen sitnih babnic. V glavi mu je malo brenčalo, saj so prejšnji večer s prijatelji proslavljali likof. Tedaj pa so ga poklicali v pisarno. Šel je, potem pa kot vkopan obstal med odprtimi vrati. Šef in uradnica sta strmela vanj, on pa se je zastrmel v tri velike vence s črnimi trakovi, ki so bili prislonjeni k steni. Četrtega pa je vrtnarski pomočnik pravkar prinesel. Na črnih trakovih je bilo napisano z zlatimi črkami: »Ljubi Francelj, počivaj mirno! Tvoja Ančka.«

Kje je zdaj Francelj in kako je z njim nihče ne ve. Iz tistega kraja se je izselil, saj drugega mu ni kazalo. Kjerkoli je, prav gotovo svojih deklet iz domovine ne bo nikoli pozabil. Se vam ne zdi?

Čeprav smo govorili o lažeh, je ta zgodba resnična. Morda jo bo sam prebral tudi Francelj, ki ima v resnici malo drugačno ime.

Ina

domače viže

Čeprav dogodek ni od večraj, je vseeno pomembno, da ga omenimo vsaj v nekaj vrstah: v Münchenski Olimpijski dvorani so člani Slovenske-

ga kulturnega in športnega društva »Triglav« iz Münchna ob pomoči Ljubljanskega festivala in pod pokroviteljstvom skupščine mesta Ljubljane konec februarja pripravili izredno uspešno kulturno-zabavno prireditev z naslovom »Slovenska noč«. Nastopu, v katerem so sodelovali Avseniki, plesni orkester RTV Ljubljana pod vodstvom Jožeta Privška s pevci ter akademska folklorna skupina »France Marolt«, navdušeno sledilo več tisoč naših rojakov na začasnem delu v ZRN, prav tako pa tudi številni predstavniki bavarske deželne vlade, mesta München in tudi delegacija Ljubljane. Na srečanju predstavnikov obeh mest je bila izrečena pobuda, da bi prireditev postala tradicionalna.

Pomladanska zaloga novih plošč z domačimi vižami ni kaj prida, vseeno pa je v njej nekaj zanimivih naslovov. Med temi velja na prvem mestu omeniti dva dvojna albuma ansambla BRATOV AVSENIK – »Vesele urice«, na katerem boste našli tudi nekatere starejše uspešnice »fantov izpod Robleka« v novi priredbi (med drugim »Na Pokljuko«, »Čevapčiči, raznjiči« itd.), druga dvojna plošča z naslovom »Glasba, najlepši spomin« pa ponuja dvakrat po dvanajst poskočnic iz zadnjega obdobja skladateljske bere Slavka in Vilka Avsenika. Po daljšem, skoraj nekajletnem premoru je prijatelj nežno spevnih melodij razveselila STANKA KOVAČIČ kar z dvema kasetama. Ena z naslovom »Mislim na dneve sreče« je izšla pri Produkciji kaset in plošč RTV Ljubljana, druga – »Ti si moja melodija« pa pri Produkciji RTB, kjer je priljubljena pevka – če morda niste vedeli – organizator snemanj in tajnic predstavništva za Slovenijo v Ljubljani.

Po trenutnem zatišju sodeč – traja že kar od novega leta sem, se vrli vižarji z novimi melodijami na ploščah in kasetah vneto pripravljajo na poletne mesece, da bi številne rojake iz čezoceanskih dežel in iz Evrope razveselili s pisano in bogato bero napevov iz narodno-zabavne skrinje. Novo ploščo namreč obljublja Maks Kumer, pa Miha Dovžan z novo zasedbo, prebuditelj se je tudi Henček, veliko laskavih je bilo povedanih ob prvih posnetkih ansambla Vita Muženiča, ki bodo izšli tudi na plošči, novo zalogo viž so posneli še fantje Blejskega kvinteta, prav tako bodo novo ploščo natisnili godci iz ansambla Borisa Franka, s svojo drugo ploščo se bo men-

da predstavil tudi ansambel Slovenija, napovedana je tudi nova plošča ansambla Otavia Brajka in Veselih planšarjev, skratka – če bo vsaj pol obljubljenega do poletja na prodajnih policah, bo lahko kaj izbrati. Morda samo še to, da bo v kratkem pri RTB izšla nova plošča ALPSKEGA KVINTETA »Zlate melodije«, ki jo je ansambel posnel od 15-letnici

delovanja in zanjo pred nedavnim prejel svojo prvo zlato ploščo. (»Zlata« je postala njihova »nemška plošča«, ki jo je izdala družba »VM Records«, slovenska različica »Zlatih melodij« pa izide v kratkem. To samo toliko, da ne bo nespornost.)

Med napovedanimi gostovanji slovenskih vižarjev »onkraj velike luže« sta zaenkrat za-

nesljiva potnika le ansambel VESELI PLANŠARJI, ki bo gostoval pri Franku Sterletu v Clevelandu, ter DOBRI PRIJATELJI iz Brežic, ki bodo v gosteh pri kanadsko-slovenski skupini za kulturne izmenjave iz Toronta. Slišati je, da kani »čez lužo« vnovič Brajko, prav tako pa tudi Dobri znanci... no, o vsem vas bomo pravočasno obvestili.

Prodaj hišo – enonadstropno s poslovnim prostorom (ca. 70 m²), sedmimi sobami in dvema kopalnicama, kuhinjo, kletjo, centralnim gretjem, garažo, telefonom. Hiša stoji 5 minut od odcepa Ljubljana–Maribor – v komunalno urejenem okolju in z odlično urejenimi avtobusnimi lokalnimi vezami. V bližini je šola, vrtec, trgovina, pošta, lekarna, banka, itd.

Naslov: **Burdian Franjo, 63000 Celje, Janševa ul. 13**

Prodaj takoj vseljivo enodružinsko hišo, starejšo, in vpeljeno delavnico – vulkanizacija s kompletno opremo. Hiša in delavnica sta v Ljubljani ob Tržaški cesti na Viču.

Naslov: **Prek Vlado, Prevalj 9, 61000 Ljubljana**

Prodaj dvostanovanjsko hišo v Ljubljani, takoj vseljivo. **Jančar Jakob, Pot na Rakovo jelšo 15/i, 61000 Ljubljana**

Iščem mojega očeta oziroma sorodnike. Moj oče je po mojem rojstvu, leta 1907, odšel v Združene države Amerike. Po informacijah, ki sem jih dobila, je pred 11 leti umrl, ima pa potomce. Z njimi bi rada prišla v stik. Osnovni podatki, ki jih vem o svojem očetu, so tile: imenoval se je Franc Kern, doma je bil v Zgornjih Tenetišah št. 11 pri Kranju. Odšel v ZDA leta 1907, domnevno v Cleveland. Prosim vsakogar, ki bi kaj več vedel o njem ali o njegovih potomcih, mojih sorodnikih, da mi sporoči na naslov: **Godnjavec Antonija, Stari trg 12 a, 68210 Trebnje, Slovenija, Jugoslavija.**

Prodaj enosobno stanovanje (44 m²) z balkonom, telefonom, centralno kurjavo (mestni plin). Stanovanje je vseljivo konec leta 1981.

Ponudbe in informacije se dobe na tel. št. (061) 324-982 ali pod šifro »gotovina« na naslov Slovenske izseljenske matice, Ljubljana, Cankarjeva 1/II.

filatelija

Ob 900-letnici samostana »Milostna mati božja« v Veljusi pri Strumici v Makedoniji je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala 3. marca večbarvno znamko za 3,50 din s sliko samostanske cerkve.

Samostan s cerkvijo je zgradil strumiški episkop Manuil leta 1080. Bizantinski car Aleksij Komnen je že leta 1085 podelil samostanu velike imunitetne pravice, popolno

svoboščino, neodvisnost in samoupravnost. Od 13. stoletja pa vse do leta 1913 je bil samostan Veljusa podružnica svetogorskega samostana Ivirona, v katerem še danes hranijo bogato arhivsko gradivo o Veljusi. V cerkvi je več dragocenih fresk, narejenih konec 11. stoletja. Ohranjen je tudi mali talni mozaik in zanimiv marmornati ikonostas s plitkim reliefom.

Osnutek za znamko je naredil Dimitrij Čudov, akad. slikar iz Beograda. Znamke je nati-

snil Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu v ofsetnem tisku v prodajnih polah po 25 kosov.

Zaradi sprememb tarife v domačem in mednarodnem poštnem prometu so se 9. marca pojavile na poštnih okencih štiri dodatne frankovne znamke z naslednjimi motivi:

2,50 din temno modra – motiv iz Kragujevca, SR Srbija (enak kot je na znamki za 2,50 din, ki je izšla 23. junija lani v rdeči barvi);

3,50 din rdeča – motiv iz Vršca, SAP Vojvodina;

5,60 din sivo zelena – motiv iz Travnik, SR Bosna in Hercegovina in

8,00 din – pogled na del Dubrovnika, SR Hrvatska.

Osnutke za znamke je naredil akad. slikar Andrija Milenković iz Beograda. Znamke je natisnil v ofsetnem tisku Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu na običajnem belem papirju v prodajnih polah po 100 kosov.

Ves marec pa je bila v obvezni rabi v domačem poštnem prometu doplačilna znamka za en dinar v korist svetovnega prvenstva v namiznem tenisu v Novem Sadu (14. do 26. aprila letos).

slovenski lonec

Tudi meso drobnice je okusno in dobro

V prejšnjih časih, ko so na našem podeželju gojili tudi precej drobnice, so gospodinje večkrat pripravile jedi iz mesa teh živali. Da so bile te jedi zares okusne in dobre, se lahko prepričate iz receptov, ki vam jih nekaj navajamo:

Kozliček z vinom

Lep kos (1 do 2 kg) kozličkovega stegna nadržemo s soljo in majaronom, pretaknemo s česnom in po vrhu rahlo popramo. Nato ga damo v kozico

na vročo mast ali olje ter meso po vseh straneh lepo opečemo. Ko meso porumeni, dodamo pol gomolja na debelo zrezane zelene, 2 korenčka, 3 paradižnike ali mezgo, vršiček rožmarina in malo pomarančne lupine, prilijemo kozarec belega vina, pokrijemo in počasi dušimo. Po potrebi prilivamo še vino. Ko se vse zmežča, dodamo sok od polovice pomaranče, omaka pa ne sme več prevreti, sicer bi bila grenka. Meso zrežemo na rezine, zložimo na velik krožnik ter prilijemo s pretlačeno omako.

Koštrunovo meso s korenjem

Kilogram koštrunovih bržol ali prsi zrežemo na kose kakor

za golaž, solimo in damo v kozico, dodamo drobno zrezano čebulo, žlico masti, pokrijemo in dušimo, da meso zarumeni. Vmes včasih prilijemo žlico tople vode. Ko meso zarumeni, prilijemo toliko tople vode, da je meso pokrito, popramo in kuhamo do mehkega. Posebej skuhamo v slani vodi krožnik očiščenih na listke narezanih korenčkov. Ko je korenje kuhano, ga odcedimo in dodamo k mesu. Vse skupaj naj še malo vre. Nazadnje vmešamo žlico kisle smetane z žlico moke, dodamo jedi, premešamo in ko ponovno prevre, je jed gotova. Poleg ponudimo krompir v kosih.

Kako sem postal pionir

Ob praznovanju 29. novembra, rojstnega dneva naše Jugoslavije v Bruslju, sem bil sprejet v jugoslovansko pionirsko organizacijo. V veliki dvorani v rue du Mail smo se zbrali otroci vseh jugoslovanskih šol. S programom smo se spomnili našega ljubega tovariša Tita in počastili praznik domovine.

Od moje slovenske učiteljice sem dobil pionirsko čepico, rutko in značko ter prelepo knjigo o maršalu Titu. Tako oblečen sem prisegel in takrat sem dobil še rdeč nageljček.

Zelo sem ponosen, da sem pionir Titove Jugoslavije in tudi sem bil zelo vesel darila, ki mi bo v trajen spomin na ta dan.

Tomaž Lukman,
učenec slov. dop. šole v Bruslju,
Belgija

Veselje na snegu

S šolo sem se šla 5. januarja smučat v Girmont (Vosges). Ob 8. uri smo se odpeljali iz Aumetz in smo prišli v Girmont ob 12^h. Prevozili smo 210 kilometrov. Po prihodu smo šli z vaditeljico s kovčki v sobe. Vsak si je sam pripravil posteljo. Potem smo šli jest. Popoldne so nam razdelili smučke in takoj smo z njimi odšli na sneg. Na začetku sem velikokrat padla, potem pa je bilo boljše.

Proti večeru smo se vrnili v planšarsko kočjo, kjer smo večerjali in se preoblekli. Nato smo se še malo igrali in ob 10. uri zvečer smo bili v posteljah. Tako je bilo skoraj vsak dan. To so bile lepe počitnice.

Nathalie Pišlar,
10 let, slov. dop. pouk,
Aumetz, Francija

Sneg nas je obiskal

Pozimi pada sneg. Otroci se sankamo in smučamo. Včasih se tudi drsamo. Dečki se radi kepajo in delajo sneženega moža. Zapade mnogo snega. Kadar gremo ven, se tople oblečemo.

Nekatere živali zimo prespijo. Ptičke zebne. Ceste so ledene. Jaz nimam rada veliko snega, ker je treba peš v šolo.

Isabelle Jamnik,
12 let, slov. dop. pouk Aumetz,
Francija

Eno leto v Jugoslaviji

Sedemnajst let smo živeli v Franciji. Lani pa smo se odločili, da bomo šli vsaj za eno leto nazaj v Jugoslavijo. Mi, trije otroci, smo šli le s težavo in predvsem na željo staršev.

Ko smo našli stanovanje v Novem mestu, smo začeli nameščati pohištvo, ki smo ga pripeljali z vlakom iz Francije. Starši so si tudi poiskali službo, mi pa smo začeli hoditi v šolo: brat v drugo gimnazijo, sestra v tretjo gimnazijo in jaz v sedmi razred osnovne šole. Vsi trije smo začeli z velikimi težavami. Jaz sem imel nekaj prijateljev, ki so mi pomagali pri vseh predmetih. Hvaležen sem jim bil za pomoč, a nisem bil tako srečen kot v Franciji.

Nekaj dni pred koncem poletnih počitnic, ko je naša mama videla, da nismo preveč zadovoljni v Jugoslaviji, je začela govoriti o vrnitvi. Nazadnje pa so se starši odločili, da bomo ostali vsaj še eno leto.

Po tem dogodku smo šli za nekaj dni v Francijo obiskat prijatelje in sorodnike. Ko je šla mama na obisk k prijateljici, s katero je delala pred odhodom v Jugoslavijo, so jo začeli prepričevati, naj ostane, češ da je njeno staro mesto še vedno prosto. Posledica vsega tega je bila ta, da je brat ostal pri teti v Franciji, midva z mamo pa sva šla v Jugoslavijo po kovčke. Ata in sestra sta še ostala za eno leto v Jugoslaviji. Zdaj komaj čakam, da bomo spet vsi skupaj v naši hiši v Nancyju.

Milan Marsič,
13. let, slov. dop. pouk v Nancyju,
Francija

Bolezen

Ob besedi »bolezen« si marsikdo predstavlja človeka v postelji, pokritega do vratu, s termometrom v ustih in z na smrt bolnim pogledom. Če pa si vse malo premislimo, ugotovimo, da je bolezen pravzaprav čisto v redu stvar: prvič, ni nam treba v šolo, drugič, vsi so z nami pozornejši kot drugače, in tretjič, lahko delamo, kar hočemo.

Za sabo imam zelo malo prakse z boleznimi, ker mi na žalost ni dano, da bi bila bolehná. Zares bolna sem bila samo takrat, ko sem imela norice. Bila sem v tretjem razredu. Ker sta morala mami in očka hoditi v službo, sem bila med tednom pri babici. Vsak dan po službi sta me prišla obiskat. Konec

tedna so me zavili v najmanj sedemnajst odev in me odpeljali domov. Igrala sem se lahko s čimerkoli sem želela, jedla sem lahko, kadar sem hotela in kar sem si zaželela. Dolgčas mi ni bilo nikoli. Edino, kar mi je šlo na živce, je bilo srbenje ter nekakšna krema, s katero so me mazali vsako jutro in vsak večer. Torej – proti boleznim nimam nič.

Tatjana Intihar, 8. razred slov. dop. pouka
v Berlinu

Bil sem bolan

Lansko jesen smo se preselili iz Nove Gorice v Berlin. Prišel sem v novo okolje, kateremu sem se moral hitro prilagoditi. Tudi šola se je začela kmalu po našem prihodu v Berlin. Znašel sem se v okoliščinah, katere so bile zame ne samo nove temveč tudi živčno močno obremenljive. To, da se organizem počasi privaja, mi mladi redkokdaj občutimo. Največje breme mi je postal pouk v tujem jeziku. Intenzivnost se je stopnjevala iz dneva v dan in mi jemala praktično ves prosti čas. Mnogokrat sem čutil utrujenost.

S takim občutjem sem nekega jenskega dneva odšel v šolo. Čutil sem, da pouku ne morem slediti. Moji odgovori so bili vedno bolj pomanjkljivi. Zbolel sem. Med odmorom sem povedal učiteljici, da sem bolan in da ne morem slediti pouku. Tovarišica me je prijela za čelo in ugotovila, da se ji nisem zlagal. Nato je odšla v zbornico in telefonirala domov. Čez pol ure je prišla pome mama in me odpeljala domov. Imel sem gripo. Pet dni sem izostal od pouka.

Ko sem se ponovno vrnil v šolo, mi je bilo takoj jasno, da bom moral zamujeno čimprej nadoknaditi. Bolezen ni bila huda, tudi posledic ni bilo. Razen te, da sem moral doma podaljšati učni čas. To je zame pomenilo še večje breme. Ne želim, da bi se mi to še kdaj ponovilo.

Robert Brumat,
6. r. slov. dop. pouka v Berlinu

SCT

slovenija ceste tehnika

n. sol. o., ljubljana, titova 38

DEJAVNOST DELOVNE ORGANIZACIJE

»SCT«:

- GRADI** – avtoceste, mostove, predore, letališča, industrijske objekte, poslovne, hotelske in turistične objekte, stanovanjske in komunalne objekte ter infrastrukturo
- IZVAJA** – inženiring posle za vso navedeno dejavnost delovne organizacije
– vse vrste investicijskih del v tujini
– vse laboratorijske preiskave in kontrolo kakovosti izvršenih gradbenih del za lastne potrebe in zunanje naročnike
- PROJEKTIRA** – vse vrste objektov nizke in visoke gradnje, avtoceste, mostove, komunalne in hidrotehnične objekte
- OPRAVLJA** – usluge z gradbeno mehanizacijo in transportnimi sredstvi
- IZDELUJE** – in montira vse vrste opažev, armatur, železobetonskih konstrukcij in polizdelkov
– vso geološko, geotehnično in hidrotehnično dokumentacijo

PROIZVAJA – in montira opremo za drobilnice in separacije kamnolomov in gramoznic, opremo za odpraševanje v separacijah in tovarnah asfalta, v industrijskih obratih, vse vrste asfalta, betona, armirano betonskih konstrukcij, elementov in polizdelkov, opečne izdelke, stavbno keramiko, vse vrste apna in kamenih agregatov

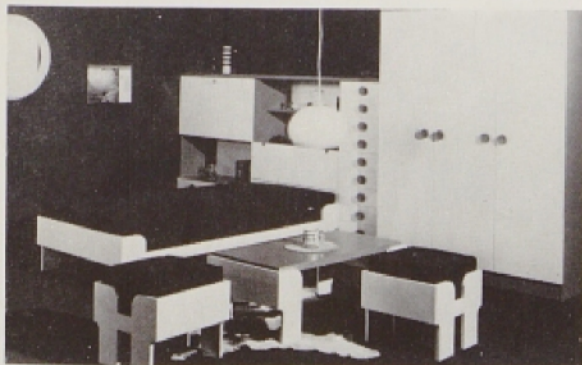
Vse informacije
SCT – TOZD INŽENIRING, 61001 Ljubljana
Cesta VII. korpusa 1, telefon (061) 349-361, telex: yu sct 31493

Betoniranje konstrukcije nadvoza preko zahodne obvoznice Ljubljana (foto: Peter Strnad)

lesnina

POHIŠTVO · GRADBENI MATERIAL

INŽENIRING · ZUNANJA TRGOVINA

lesnina

gorenje elrad

Tovarna elektronike, elektromehanike, anten in kablov, n. sol. o.
69250 GORNJA RADGONA, Partizanska 3

PROIZVODNI PROGRAM:

- TV antene
- Radijske antene
- Avtomobilske antene
- Mehanski pribor
- Električni pribor
- Individualne antenske naprave
- Skupinske antenske naprave
- VF kabli
- TV tunerji
- TV igre
- Profesionalna tehnika

Nova knjiga o ameriških Slovencih!

**Anna Praček-Krasna:
Moja ameriška leta**

Avtorica te knjige je preživela med ameriškimi Slovenci polnih 52 let in ves čas je bila v središču njihovega narodnostnega, kulturnega in socialnega dogajanja, zato izredno dobro pozna njihovo življenje in delo.

moja ameriška leta

Knjiga »Moja ameriška leta« prinaša izbor njenih časnikarskih sestavkov, glos, člankov in zapiskov, ki imajo izredno dokumentarno vrednost. Kot zadnja lastnica in urednica newyorškega slovenskega lista »Glas naroda« je še posebej dobro poznala razmere v vlemestu New Yorku, hkrati s tem pa tudi razmere v vseh večjih slovenskih izseljenskih naselbinah v Ameriki. Knjiga je pisana v lepem, preprostem jeziku, ki ga bo razumel vsakdo. »Moja ameriška leta« Anne Praček-Krasne govore o newyorški slovenski naselbini o življenju prvih priseljencev v Pennsylvaniji, o številčnosti slovenskih priseljencev v ZDA, o njihovih organizacijah, zlasti o SNPJ, Progresivnih Slovenkah, Slovenski ženski zvezi idr., o zbiranju pomoči za Jugoslavijo med II. svetovno vojno in po njej...

»Moja ameriška leta« je knjiga, ki jo je založba Lipa, Koper, izdala ob pisateljčini 80-letnici in je hkrati njena tretja knjiga. Pred tem je izdala pesniško zbirko z naslovom »Za lepše dni« (New York, 1952) in knjigo »Med dvema domovinama« (Koper, 1978).

Cena knjige je ugodna: 278 din ali 10 U.S. dol., 11,50 can. dol., 8 austr. dol.

Poštnina se zaračunava posebej. Naročajte jo na naslov:

Slovenska izseljenska matica
Cankarjeva 1/II, 61001
Ljubljana, Jugoslavija

rodna
gruda
slovenija

english section

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/III, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/23 102

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vičič

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 8.— U. S., 10.—
Canadian or 7.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

From the Editor

During the past few weeks and months we have received many letters from our faithful readers informing us about their intention to visit Slovenia and Yugoslavia again this year. They are going to visit their relatives and, at the same time, to make some trips around our beautiful country. Many of them have already made detailed plans of their stay in our country, determining the places they will visit and the length of time they are going to spend at each individual place. Nearly all of these letters prove that each visit to the old country is thought over and planned with great care, for a lot of our fellow-countrymen cannot afford to visit their native land or the land of their ancestors every year. That is why the trip has to be planned in such a way as to make the best out of the time and money spent for this purpose.

We are pleased to see how much a visit to the native country means to our fellow-countrymen. This is an event to be long remembered and talked about in the family, as well as in the wider circle of Slovenes living abroad. In this connection I would like to mention that, as in previous years, Slovenska izseljenska matica is preparing a number of events where

all visitors will be given a special welcome. As a rule, these events are festive, and they always include, if possible, a nice, typically Slovene and high-quality cultural programme. The largest meeting of this kind is going to be held, as you probably know, on July 4th at Škofja Loka. This is the biggest annual event organized for all Slovenes living abroad. There will also be other smaller meetings at Murska Sobota, Kamnik and Domžale, Nova Gorica and probably one at Kočevje. We will let you know about the exact dates of these events in our next number, since at present they are not yet available to us.

This year, among Matica's guests will be two prominent cultural groups of our fellow-countrymen, from Cleveland, U. S. A. and Aumetz, France. For each group Matica is organizing a short tour around Slovenia. Thus the Slovene band from Cleveland and the Men's Singing Group from Aumetz are to hold several concerts in Slovenia almost at the same time, the former also participating at this year's Peasant Wedding in Ljubljana and the latter appearing at the traditional meeting of Slovene singing choirs at Šentvid near Stična. We extend a special welcome to both of them.

Jože Prešeren

Letter to the Editor

Dear Sir/Madam:

The English Section in the December 1980 issue of Rodna Gruda is, in my judgement, very thought-provoking. Especially the article entitled "Yugoslav Import-Export Dilemmas."

Before I continue on with my comments, I am pleased to enclose my check in the amount of \$ 8.00 for

my subscription for the year. Prior to this I received the publication from my sister, Mrs. Emma Novak of Massillon, Ohio, who passed away on February 1, 1981.

By way of introducing myself, and, as a matter of my deep affection for the people of Yugoslavia, and especially Slovenia, I returned last August (1980) from a very exciting holiday in Slovenia. After almost one month,

I came to know and love the Slovene people even more. It was a beautiful experience for me and I intend to return again very soon, possibly in 1981.

I am a first generation American. My father was born January 28, 1884 in Stična, and came to America in 1901. I had the thrill of visiting his place of birth and meeting for the first time my many cousins, Urbas. I also have many cousins in Šentvid pri Stični with the name of Vencelj with whom I spent many happy days.

My mother, Anna Rešek Urbas was born in America in 1892. Her parents were from Metlika. However, I did not have the opportunity to visit there, thus the reason I must come again to Slovenia. In any event I was overwhelmed by the beauty of your country and the hospitality of your people. We visited Mt. Triglav, Lake Bled, Škofja Loka and many places of interest. As you know Šentvid pri Stični is just a short way from your beautiful Ljubljana. But, now . . . on with my comments on the article.

Here in America we see goods, materials, machinery, television, utensils, clothing and the like coming in from Germany, Italy, England, France, Taiwan, Japan, S. Korea and many countries in Southeast Asia. However, rarely do we see such things coming into America from Yugoslavia.

I am fully aware of the great devastation suffered during World War II by the Yugoslav nation. Also the people have sacrificed much since the war to establish your economy. I saw great progress in this regard on my visit. But, I am sure you will agree, you have a long way to go to establish an even higher standard of living without sacrificing the beauty of your land and the very high standards of your arts, sciences and letters.

The higher standard of living, in my opinion, can be achieved only by means of improving your export-import picture. These two goals complement each other and one cannot succeed without the other. The only way to reduce your balance of payments is to increase dramatically your export of the things (products etc.) Yugoslavia produces in volume and quality at a competitive world market price. I am fully convinced that the people of Yugoslavia are equal to this and can produce goods of better quality than those Southeast Asian nations who have made such an impact on the American scene in just a short time.

Americans are great believers in advertising. Yet, I rarely see any publications in this highly industrialized area (northeastern United States) which show your products. The possible exceptions being in wines and

the like. But you must understand that if you do not tell the American people of the products available from the Yugoslav nation, we surely have no way of knowing. A strong advertising campaign is mandatory before the goods can be made available.

Also, you have many fine industrialists who are capable of overseeing such an endeavor, and you should send them to America to see what our needs are, which are many. Send your representatives to America to visit our plants and factories and stores and warehouses. Direct communication is the only answer. Dealing with government entities is fine on both sides, however, an engineer, scientist, artist and so forth must deal with his equal if they are to obtain these goals.

Secondly, long range planning to establish funding, for rebuilding and converting factories is of prime necessity if you are to increase and expand your exports and reduce your financial obligations both at home and abroad.

At the same time I recognize the needs of the people at home. For far too long you have sacrificed much as a unified country. But I must reiterate that production of goods for home consumption and for export must go hand in hand if either is to work. You cannot continue to consume all you produce, otherwise you will have nothing for the markets of the world. A balance must be struck between your home consumption and your export if you are to survive in this highly competitive world market.

For many years I have been an observer of the Yugoslav nation from this distance of 3000 miles. My interests were primarily because this was where my roots were. This was the nation and family of my father. And, I was (and I still am even more today) very proud of my Slovene heritage. But, I also want you to know that the vast, vast majority of the American people hold the nation of Yugoslavia in the highest esteem. And

In the Slovenian Alps (photo by Janez Zrnc)

of course, ours is a very mixed society as descendants of every nation on the face of the earth. The courage displayed by the people of Yugoslavia cannot be surpassed by any nation in the world, at least in this century. And that includes America. The late World Statesman, the great Josip Broz Tito, was the bulwark of your nation for many years and was indeed the foremost leader for world peace in his time. The impact he made on the affairs of the world will surely go down in history alongside those of Franklin Roosevelt, Harry Truman, John Kennedy and many others. For almost 40 years he led your people into the new century. His contribution to world peace and stability certainly warrant an even greater effort by the people of Yugoslavia in today's difficult times.

Thirdly, Yugoslavia can never improve her economic position in the world if she insists on making tourism her only product. You have too much to offer in the way of talents in every field of endeavor. I am simply stating that you can and, indeed, you must export these talents in the form of products and services produced in your country for the world markets, as well as at home. Obviously, this takes long range planning and financing and a lot of hard work. The alternative would be to suffer the same fate as our dear friends in Poland. Stagnation breeds stagnation, and in the end stifles all creative instincts.

As your great artists and writers and philosophers have done over the centuries, working under the most difficult circumstances, and agonizing for hours and months and years before a brush stroke was put to the pallet, or a word set to print or a new idea put to the people, so, too, must your industrialists apply themselves in opening their eyes and ears to the market places of the world. And this can be done without any sacrifice of your political philosophy or personal beliefs. The world is constantly in a state of flux. And, one thing is certain: the world gets smaller and smaller as each day passes.

Finally, the history of the Yugoslav immigrants to America during the past 100 years is replete with outstanding accomplishment in every field of endeavor, be it medicine, the arts and sciences, farming, machinists and engineers, sales persons and on and on, ad infinitum. There are endless numbers and accounts of immigrants who have been successful in their own right, and have added to the cultural richness of America.

I know, personally, of many instances of where, following the great war,

immigrants from Slovenia have, in just a few short years, become very successful and independent financially and culturally. Through sheer hard work that is the great trait of your people, they have applied themselves I am sure far beyond their wildest hopes and dreams and have reaped the rewards of their personal efforts.

My friend, you need but only to put into motion in your beautiful land, this vital talent and energy that is indeed the people of Yugoslavia. Your country is so very rich in many things. But she is richest of all in spirit and determination. This was the heritage my father received from his father before him. This, also is my heritage. I am so very, very proud to be a Slovenian-American.

Thank you, my friend, for being so patient in reading this letter. I shall

look forward to receiving my copies of Rodna Gruda. If you feel so inclined, I would consider it an honor and a personal privilege to hear from you at your convenience. And, if you feel that in any way I can be of service to you and your organization, feel free to call upon me. In recent times, my dear friend, Congressman (U. S. A.) Ralph S. Regula has visited Dubrovnik and the Adriatic coast and he has told me of his beautiful experiences. He has authority in the Congress and I know I can call upon him if necessary.

Give my love and respect to all of my friends in Slovenia and Yugoslavia.

**Respectfully yours,
James T. Urbas, Dalton, Ohio,
U. S. A.**

A visit to the Assembly of the Socialist Republic of Slovenia

A Symbol of Self-management

In contrast to the majority of the Western systems of organization of authority, where the general popular will is represented in the government through a particular political party, the Yugoslav system, as laid down by the 1974 Constitution, is based on the delegate system. The latter proceeds from so-called basic self-managing social units such as local communities, organizations of associated labour (enterprises, institutions, factories), and sociopolitical organizations.

The highest body of social self-management and the organ of authority in S. R. Slovenia with respect to rights and duties at the level of the republic (except for those exceptionally reserved for the Federal Assembly, for the Communes, for self-managing communities of interest and for other self-managing organizations) is the Assembly of the Socialist Republic of Slovenia.

The Slovene Assembly deals with the Republic's Legislature, makes all the most important political decisions and elects, appoints and replaces the holders of functions in other organs of the republic. Within its large scope of authority, there are some fields which are of special importance for the performance of the executive function. Thus the Assembly deals with and decides on the policy of the enactment of the Republic's legislature, it supervises the realization of the social plan of S. R. Slovenia and its

budget, and it exercises political control over the work of the Executive Council and the Republic's administrative bodies.

In order to enable the Assembly to carry out its numerous and important tasks successfully there exist, within its framework, the temporary and permanent committees of its three chambers, and of the Assembly as a whole. Thus the Chamber of Associated Labour has six such committees, the Chamber of Communes four and the Socio-political Chamber two committees. The Assembly of S. R. Slovenia has eight permanent committees.

An important role in the coordination of the work of the chambers and agencies of the Assembly is played by those in office. According to the Constitution of S. R. Slovenia the Assembly is represented by its President, who convenes and conducts the joint meetings of its chambers, is responsible for the observance of the Assembly's statute, signs the acts passed by the Assembly, of course with the exception of the resolutions, declarations and recommendations passed by the individual chambers.

During the past year the Assembly of S. R. Slovenia, under the leadership of its President, Milan Kučan, has been very active. The Chamber of Associated Labour and the Chamber of Communes each had about

twenty meetings, and so had the Socio-political Chamber. Fifty-one laws were passed.

The question of how the delegate system functions is, without doubt, an interesting one. How is the delegate system being implemented within the Assembly?

In an entirely natural way. Nobody's question may remain unanswered. "The delegate's questions deserve special attention", says the President of the Assembly, Milan Kučan, "for these questions are, for the time being, the prevailing form of direct initiative by the delegates. The delegate's question is also a means through which the public is made aware of and its attention drawn to certain problems in society, of anomalies or unsuitable trends in society. So far a relatively small number of these questions have been posed. For instance there have been 43 delegate's questions in the Chamber of Associated Labour, 31 in the Chamber of Communes and 9 in the Socio-political Chamber".

The functions of President and Vice-President of the Assembly are, as has been already mentioned, laid down by the Constitution of S. R. Slovenia, and all of them carry out their work according to the Statute of the Assembly. During the period since the adoption of the Constitution of S. R. Slovenia, the Presidency has had a number of meetings, where they have dealt with the most important problems within the republic, have coordinated the working programmes, and discussed links with the assemblies of the other Yugoslav republics and autonomous provinces.

Last year the Assembly passed a large number of laws, among them the law concerning so-called social councils, concerning the organization and scope of work of the Republic's administrative bodies and organizations, concerning the protection of selfmanagement rights and socially-owned property, concerning responsibility for damage caused by nuclear power, concerning secondary education, elementary school and the upbringing and care of pre-school children, concerning the social security communities, housing, social control over prices, the expropriation and obligatory transfer of socially-owned property.

1980 was a successful and extremely hard-working year, and yet the Assembly could not solve all the problems its delegates had to wrestle with. The Assembly will keep seeking solutions to all those problems which have remained unsolved this year. Among them will be the following: the realization of the middle-term plan

of development of the republic, the regulation of socio-economic relations within the self-managing communities of interest in the sphere of material production, housing legislature, taxation, an act on environmental planning, and one concerning health inspection.

What else can the "first delegate" of Slovenia, the President of the Assembly, tell us about his daily work?

"I'm not the first 'delegate', but I am a professional politician, who performs the kind of work in the Assembly which for the time being has been entrusted to its president. This is what in fact determines the character of my daily obligations and tasks. The latter involve primarily a number of talks, especially with the presidents of the Chambers and committees of the Assembly, about those

A new book about American Slovenes

"My American Years" by Anna Praček-Krasna

The author of this book has spent as many as 52 years among American Slovenes and during all that time she was at the centre of the national, cultural and social events concerning them, so that she knows their life and work extremely well.

Her book, entitled "My American Years", includes a selection of her newspaper articles, essays, reports and notes, which are of exceptional documentary value. As the last owner and editor of the New York Slovene newspaper "Glas naroda" ("The Voice of the Nation"), she was especially well acquainted with life in New York City, and at the same time with life in all other larger Slovene settlements in the United States. The book is written in good simple language, which everyone can understand. In "My American Years" Anna Praček-Krasna writes about the Slovene settlement in New York City, the life of the first Slovene emigrants in Pennsylvania, the numbers of Slovene

issues which are already or are going to become the topics of discussion within the Assembly, and talks concerning the question of whether these issues are adequately prepared for the delegates' discussion."

The atmosphere in the conference hall of the Assembly is not always a quiet one. It can become quite heated, tense and dramatic at times. This was the case, for instance, during the discussion about the so-called »odd-even act«, which restricted the use of private cars on certain days of the week according to their registration numbers, or the act on the protection of the Slovene countryside.

In short, we can say that the Assembly of S. R. Slovenia is a scene where a continuous struggle for the better future of the Slovene people is taking place.

emigrants in the United States, their organizations, especially SNPJ, the Progressive Slovene Women of America, the Slovene Women's Association, and about the providing of aid for Yugoslavia during the Second World War and afterwards.

The book was published upon the author's 80th birthday and is her third book published so far. Her first book to be published was a collection of poems entitled "Za lepše dni" ("For Better Days"), New York 1952, and her second a book of prose entitled "Med dvema domovinama" ("Between Two Homelands"), Koper 1978.

The price of the book, "My American Years", is very reasonable: 278 Din or 10 U. S., 11.50 Canadian or 8 Australian dollars, postage excluded. Orders should be sent to the following address: Slovenska izseljenska matica, Cankarjeva 1/II, 61001 Ljubljana, Yugoslavia.

News

A short time ago the Executive Committee of Slovenska izseljenska matica discussed the annual report on its activities in 1980 and confirmed the programme of work for 1981.

Over the past year Matica took an active part in all fields involving co-

operation with Slovenes living abroad. It put forward a number of initiatives for the strengthening of this cooperation and, of course, considered proposals made by Slovene emigrants themselves. Matica also elaborated the middle-term plan of cooperation

with our fellow-countrymen living abroad for the period of 1981—1985.

Further development of cooperation with Slovene emigrants and their associations was also the main subject of talks held with numerous representatives of Slovene associations and with individual fellow-countrymen who had visited us here at Matica or attended the traditional meetings of emigrants in Slovenia. Last year this cooperation was quite successful, although it is true that Matica itself was able to organize only one tour among Slovene emigrants in Europe and to help with the organization of some tours in the United States and Canada.

Last year Slovenska izseljenska matica gave the initiative to mark the 30th anniversary of the death of the prominent American writer of Slovene descent, Louis Adamič. This commemoration is one of the main tasks in this year's plan of Matica's activities. In September an international symposium on the life and work of Louis Adamič, organized by the Edvard Kardelj University, will be held in Ljubljana, following a similar international symposium on the importance of Adamič's work to be held in Minnesota. At the latter, several Yugoslav scientists and the President of Slovenska izseljenska matica Stane Kolman are to be present, as well. A two-day seminar on Louis Adamič will also be organized by the Slovene National Support Unit (SNPJ).

The Ljubljana symposium on Louis Adamič will be held at the new "Ivan Cankar" cultural centre and will be combined with a special commemoration to be attended also by the representatives of Slovene emigrant associations.

New consul-general in Cleveland

Zofka Klemen-Krek, born in 1945 at Muta, was recently appointed Yugoslav Consul-General in Cleveland,

Zofka Klemen-Krek, the new Yugoslav consul-general in Cleveland, Ohio

Ohio. After obtaining her B. A. in political science she undertook postgraduate studies, studying some time also at Wooster College, Ohio. For a while she worked at the Republic's conference of the Socialist Alliance of Working People, as a member of the cultural council and of the council for international relations. For the past three years she has worked at the Presidency of S. R. Slovenia as an advisor on foreign policy and international relations and, at the same time, she was the secretary of the Republic's Council for international relations.

Moderate employment of new workers

At the end of last year a total of 776,357 workers were employed in associated labour in Slovenia, which is 0.8 % more than at the end of 1979. Thus the number of workers who got a job in the socially-owned sector last year was much smaller than in previous years.

The majority of workers, 657,154 of them, were employed in the economy. The greatest increase in the number of workers employed was in industry, mining and the production of non-metallic minerals, whereas the number of workers employed in forestry, fishing, and building and civil-engineering was reduced. In the non-economy sector the total number of workers employed reached 119,797, with the number of those employed in education and health having slightly increased and the number of workers in socio-political organizations having slightly decreased. At the end of last year the number of unemployed in Slovenia reached 12,227.

Commemoration of Tito's work

President Tito's birthday (May 25th) will remain the central event through which we will remember his name and work. This year we are going to mark specially the first anniversary of his death, on May 4th, and celebrate the Day of Youth, May 25th. Paying honour to his name and work will be present in all the events organized this year to celebrate the 40th anniversary of the uprising of the Yugoslav nations against the enemy forces and, at the same time, of the Socialist Revolution.

The celebrations of dates and anniversaries connected with the name and work of Josip Broz Tito are being coordinated by a special coordinating committee for the marking and preserving of the name and work of Josip Broz Tito.

More tourists this year?

According to the present indications, tourists from the majority of those countries in which Yugoslavia is a popular holiday choice are much more interested in spending their holidays in Yugoslavia this year than in previous years. The number of package-deal holidays in Yugoslavia sold in the Netherlands is 10 % higher than last year and the situation is similar in France, West Germany and Austria. There is considerable interest in Yugoslavia in the Scandinavian countries as well.

Last year somewhat more than 18 million tourists spent their holidays in our country. There were altogether 87.1 million overnight-stays, which is, according to the statistics provided by the Federal Institute for Statistics, 7 % more than in 1979. The share of overnight-stays by foreign tourists amounted to 37 million overnight stays. Last year the greatest number of foreign tourists come from West Germany, followed by those from Austria, Italy, Great Britain, Czechoslovakia, the Netherlands and France.

The third congress of self-managers

At a recent meeting of the committee for the international activity of the Slovene Trade Unions it was pointed out that the third congress of self-managers will have international dimensions, for our self-management system is a subject of great interest to the international community. The committee have agreed that the international public should be adequately informed about the congress and that, at the same time, our workers temporarily working abroad should be informed in detail and on time about it.

Yugoslav graphic art at the Tate Gallery in London

A short while ago an exhibition of contemporary Yugoslav graphic art was opened at the well-known Tate Gallery in London. The exhibition met with great interest. It presents 87 works by 11 Yugoslav artists from all over Yugoslavia. Later on the exhibition will be moved to some other towns in Britain. The selection of works was made by the Director of the Modern Gallery in Ljubljana, Zoran Kržišnik, who also played a most important part in the organization of this exhibition.

Through the American jungle

61, 62. The fourth day after the bloody incident, and a day after the funeral, almost all the demonstrators were set free. At the flat, Mother, Father and Uncle Martin were waiting for Lojze. Mother was smiling, although she felt like crying, and she embraced her son. Father and Uncle Martin were staring gloomily.

"What have you done?" said Father in a stern voice. "You can't go to school any more. Whatever will become of you?"

"I haven't done anything bad. I only joined the demonstrations. The Austrian soldiers should not have fired at people who carried no arms!"

"Why on earth did you join them?" asked Mother, all in tears.

"And what do you intend to do know?" asked Father.

Lojze stood embarrassed in front of them. How should he answer them? He was about to say that he was going to America, but then he just cautiously muttered: "I don't know".

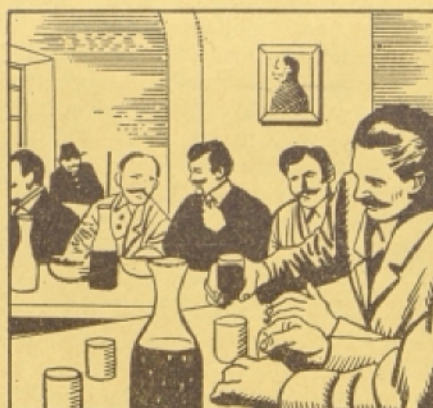
Mother wiped away her tears, and said in a soft voice: "Uncle Martin thinks that we could, if it is Goods will and if some reverend gentleman whom Uncle knows helped, get you in with the Jesuits".

Lojze felt a cold shudder and something dark lay down on his heart.

63. "Well, aren't you going to say anything?" asked Father harshly. Mother looked at him entreatingly with pleading eyes. "Then you'll become a priest, for sure", she breathed.

Uncle Martin started to explain: "The Jesuits take only the most talented pupils. You'll be well taken care of. Your Father won't have to pay either for your food, or your clothes, or books. Until you are ordained you'll have to live in their college. Your Father and Mother and myself will be allowed to visit you only by special permission".

Lojze saw in his mind long queues of boys in dull uniforms and with sad faces, whom he met in Ljubljana.

64. He watched his parents and Uncle Martin waiting for his answer. A thought about America and Janko's brother Stefan crossed his mind. They were still looking at him and waiting.

He nodded.

With his Father and Mother, he went back home to Blato. The only thing he could do now was to wait for a message from Uncle Martin. The idea that he'd have to spend ten years behind a high wall didn't give him any rest. He sought refuge with Peter Molek, who was no longer so talkative as he used to be in the old days. He told Lojze that he was almost well again and that he was soon going back to America: "I think I belong there . . .", he said.

65. Now Lojzek was preoccupied with only one idea: Peter Molek is leaving for America. Why shouldn't I go with him. However, he dared not speak up.

Finally Uncle Martin sent a message saying that his Father should bring him immediately to Ljubljana to start the Jesuit school. In the early morning Lojze and his Father left by train. During the journey Lojze was quietly watching the countryside passing by. Inside him resistance was growing silently.

In the town Father invited him to the inn where the people from Dolenjsko usually stopped to feed their horses and to get some refreshment. Father ordered some food and a bottle of wine.

66. While eating Father talked at length about how lucky Lojze was to be able to attend the Jesuit school.

Lojze did not answer. Suddenly he rose from the table and said he would be back in a few minutes. He walked across the backyard. It was a nice autumn day. The farmers were giving fodder to the animals. The smell of food mingled with the smell of hot horses, and human bodies.

No, he was not going to the Jesuits, a feeling quivered inside him. He was going to America. He didn't know how as yet, but he did know that his wish would come true. He rushed out into the road and began running as fast as he could.

67. Lojze had been walking only a few kilometres along the main road leading to Dolenjsko when a farmer came by and took him up on his cart. At Blato Lojze jumped off the cart, thanked the farmer and cautiously approached his home. It had already turned dark. He halted in front of the front door and listened to Father's angry shouting. In between his Mother's pleading voice could be heard.

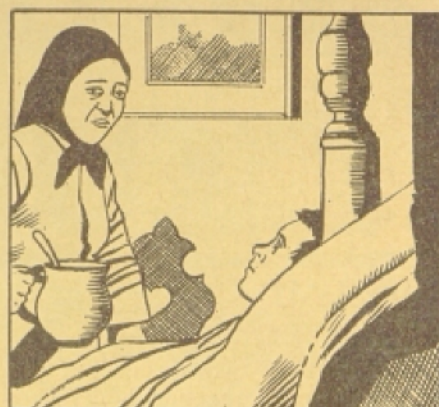
Lojze tried to shake off his fear and entered. Father's furious face was staring at him and in the background he caught sight of his Mother crying and his frightened brothers and sisters huddled in the corner.

68. "Where have you been?" stormed Father. "I went all over Ljubljana looking for you. We had sent you to school so that you'd become somebody, and now you are neither one thing nor another. You are a good-for-nothing. You don't like work on the farm and you can't go to school any more either."

"Oh dear, what will Uncle Martin say, and what will the Reverend Fathers say," wailed Mother, twisting her arms.

Father raised his heavy hand to strike Lojze, but at that moment Mother stopped her grieving and stepped between Father and son.

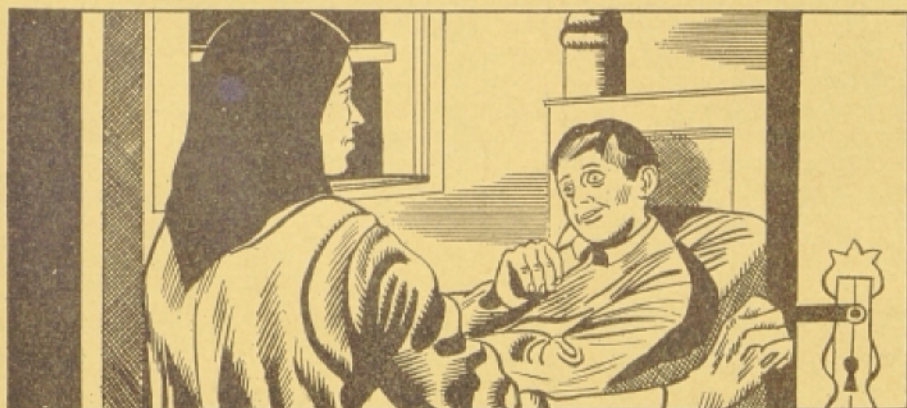
"Get off to the tower!" she shouted.

69. Lojze ran to his room in the tower. The worst was over. He fell on his bed and waited. Downstairs Father paced up and down the house highly agitated, slamming doors and shouting. The children were crying. From time to time he yelled at them and at Mother who was trying to calm him down.

Then Lojze heard somebody's footsteps. He shrunk back. The door opened, and Mother entered, carrying his supper. Grief and sadness had cut into the features of her face.

"Eat", she said quietly, and left.

70. Lojze was hungry. He almost gobbled down the food and he listened attentively to what was going on downstairs. The stairs squeaked again under the tread of Mother's footsteps. She entered and asked:

"What are you going to do?"

"I want to go to America."

Mother was startled and gave him a frightened look. "Don't worry about me", Lojze tried to calm her down. "Nothing bad will happen to me."

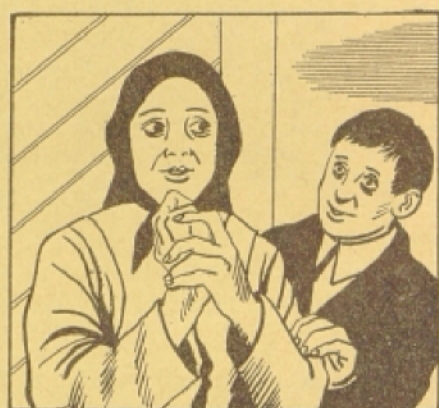
"Don't go down the mines, whatever you do", she breathed. "Anywhere except underground".

71. Lojze could see from what she had said that she had already put up with the idea of his going to America. She didn't say anything for some time.

"How are you going to get there?"

"I could go with Peter Molek. He told me that he was almost well again and that he was soon off to the United States of America. I'll go with him and I'll ask Father to lend me money for the fare. I'll pay it back as soon as I earn some money."

Mother went out of the room without saying another word and left Lojze alone with his thoughts about the future.

72. Lojze couldn't go to sleep. He was listening to the noises in the room and to the suppressed whispering of Father and Mother downstairs. The younger children had fallen asleep. He knew that he had hurt his parents badly, especially his Mother. He imagined her telling the neighbours how her son was going to be a gentlemen. Father didn't feel so strongly about his becoming a priest. He was more hurt because of his pride.

In the morning, when Lojze came down from the tower into the main room, Mother was quietly standing by the fireplace. Her face was calm. She smiled at him and said: "Father is willing to give you the money."

Año 1941

Ante el 40. Aniversario de los acontecimientos que fueron decisivos para Yugoslavia les brindamos un artículo del Dr. Metod Mikuž. En el año 1981 se cumplirán ya cuarenta años desde aquellos acontecimientos que conmovieron a nuestra patria y a su vez cambiaran la corriente de su desarrollo. Después de las magnas manifestaciones contra la alianza de Yugoslavia con el pacto tripartito la aviación alemana cubrió con bombas la capital principal: Belgrado. Así Yugoslavia resultó víctima del nazismo y del fascismo. Al mismo tiempo la misma se rebelaba ya al primer año de ocupada ante las dos fuerzas, ambas las más oscuras y terribles en lo que va en la historia de la humanidad. Al mismo tiempo en el mismo año el partido comunista yugoslavo forma el comité de guerra, en Eslovenia nace así el Frente Liberación Nacional (OF), es decir el comienzo del levantamiento popular general contra las fuerzas de ocupación y los traidores a la patria.

El año 1981 abre además la oportunidad de celebrar un gran número de jubileos, recuerdos sobre la guerra de liberación y la revolución de los pueblos yugoslavos. Son tantos los momentos pasados que sería difícil enumerarlos, además tenemos los libros de historia en los cuales podemos encontrar todos los acontecimientos ocurridos en aquel entonces y lógicamente en forma cronológica. No es cuestión de enumerarlos y repetirlos en este lugar.

Dos cosas son interesantes cuando celebramos estos recuerdos sobre los acontecimientos históricos. La primera de ella es recordar y hacer recordar a todos aquellos que han participado de la conflagración, que no por nada han sido testigos y coincidiadores, la otra que todo esto diga algo, signifique y nos enseñe a todos los demás que lo pasado no es sólo historia, aún si hayan pasado ya cuarenta años de aquel entonces.

Es así que nuestro autor revive sus recuerdos ante el dilema del gran número de acontecimientos. Por una parte nos cuenta y por otra trata de enseñarnos, en ambos casos tiene que escribir justa y verdaderamente. La cuestión en nuestro caso es más difícil todavía, pues aquí no se trata solamente de revivir recuerdos sobre las luchas heroicas, sino también de hacer revivir los terribles y difíciles momentos que se habían vivido, muchos de ellos también sangrientos. Fueron consecuencia de la urgente necesidad que a su vez nacía de los pueblos y de la revolución popular por conseguir una nación que viviese después de la guerra de tal manera que nunca más se repetiera lo que en aquel momento se vivía. Dicen que la historia se repite y de ella sólo lo malo.

Recordemos algunos momentos importantes que ocurrieron hace cuarenta años atrás. La primera cosa concreta de aquellos años fue la dirección del partido comunista yugoslavo sobre la lucha de liberación y la revolución del pueblo esloveno y del resto de los pueblos yugoslavos. Es decir fue el que iniciara desde un principio todo lo necesario para el movimiento de liberación. Y esta es la verdad histórica, nos guste o no así sucedió. Ella inició el movimiento de lucha ya en el mismo instante de la ocupación. Esta exigencia fue la prueba de fuego para los que sentían amor por su patria. No sólo con las palabras que se empleaban en las poesías y prosas patrióticas sino con la acción. Es decir la lucha con las armas y sin ellas. Se usaron todos los métodos posibles para combatir con éxito al enemigo. Ayudaba también la forma en que el pueblo combatía. Con ingenio y valor. Aquí no solo debemos mirar el valor personal (pues todos no lo tienen) sino también la paleta de distintas condiciones que tenían los participantes. Desde el heroísmo hasta la ilegalidad. El ocupador y sus colaboradores expandían la propaganda del éxito de las armas enemigas. Decían que no era necesario llegar al combate. Que ellos eran invencibles y fuertes. Con solo verlos a ellos y los mapas de ocupación no había duda alguna sobre lo que aseveraban. Pero así como otras veces también esta vez vencía la realidad y la verdad. La misma era que para conseguir la libertad del pueblo eran necesarias no sólo las vicisitudes del momento sino también víctimas. Muchos se nos acercaron como amigos, pero en los momentos decisivos se apartaron pues no consiguieron el provecho deseado. Algo parecido pasó en Italia con los guerrilleros desarmados por las fuerzas de liberación americanas. Por ello to-

davía hoy está presente el verdadero paso dado por el pueblo esloveno en «aquel» instante hace cuarenta años atrás, es decir la formación del Frente de Liberación del pueblo esloveno y el ejército guerrillero esloveno. Los alemanes al principio ignoraron esta fuerza popular. Los italianos lo comprendieron rápidamente y se dieron cuenta que detrás del guerrillero estaba todo el pueblo, y a un pueblo entero no puede destruirse así nomás. No existía ni un solo pedacito de tierra eslovena que no conociese la OF, pues trabajaba y luchaba por la libertad! El comienzo fue desastroso: por cada fusil capturado, una vida guerrillera. Pero el pueblo no desangró. Así nació despacio el ejército guerrillero. La fuerza y el empuje del ex-ejército guerrillero se continúa aún hoy día. No sólo como participante del ejército popular esloveno y de la armada yugoslava, sino también como continuador de la tradición que alberga el combate de la liberación nacional.

No es sólo revivir los recuerdos sobre los años pasados en las guerrillas, marchas forzadas, celebraciones, etc. Es algo más. Es la formación de la conciencia por defender con los cuerpos territoriales todo lo nuestro. Aquí no pretendemos militarizar al pueblo, como lo hicieran Hitler y Mussolini. Es la preparación de la conciencia nacional, para que no se repita lo que ya ha pasado una vez. Pienso en aquellos tiempos cuando estuvimos ocupados. Divididos en tres estados fascistas. Desparrramados y sin armas. El pueblo esloveno se encontraba después de ese catastrófico mes de abril solo, sin saber dónde está ni hacia donde ir. Desde un principio eso sí, se pensó en todo momento que un pueblo, una nación no muere si es que sabe combatir sabiamente y con heroicidad.

Debemos reconocer que al principio algunas personas o grupos estaban o mejor dicho «tuvieron» que estar de costado, es decir sin reconocernos. Pero cuando las fuerzas, las masas, los dirigentes del OF les sorprendieron, entonces comenzaron a comportarse como enemigos. Este puñado de intransigentes no significaba ningún peligro para nosotros. El peligro comenzó cuando las fuerzas ocupadoras comenzaron a usar a estos elementos como colaboracionistas. Con todo no tuvieron éxito. OF enseñó e instruyó al pueblo sobre los traidores a la patria. Es por eso que toda mentira o cuentos sobre su existencia debemos rechazar con la verdad: «Desaparecieron y se derrumbaron junto con las fuerzas ocupadoras. También es verdad que muchos han huido ante su propio pueblo, lo cual para su culpa personal han reconocido...»